

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Některé aspekty elektronického obchodu z pohledu mezinárodního
práva soukromého

Some aspects of electronic commerce in the view of private
international law

Konzultant: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Zpracovatel: Mgr. Dušan Mičica

Květen 2011

Prohlašuji, že jsem předloženou rigorózní práci „Některé aspekty elektronického obchodu z pohledu mezinárodního práva soukromého“ zpracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, že předkládaná rigorózní práce „Některé aspekty elektronického obchodu z pohledu mezinárodního práva soukromého“ nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu a že předkládaná rigorózní práce byla vypracována rozšířením a prohloubením mé diplomové práce „Internet a mezinárodní právo soukromé“.

V Praze dne 10. května 2011

Mgr. Dušan Mičica

Poděkování:

Tímto bych rád poděkoval konzultantce své rigorózní práce Prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc. za čas, který ochotně věnovala konzultacím, za její cenné rady a připomínky, které přispěly ke zkvalitnění této práce.

Obsah

1	Úvod	8
2	Internet	10
2.1	Organizace internetu	11
2.2	Právní povaha internetu	12
3	Elektronický obchod	13
3.1	Typy e-obchodu	15
3.2	Elektronický obchod a právo	16
4	E-smlouva	17
4.1	Právní úkony	17
4.2	Forma e-smlouvy	22
4.3	Vznik e-smlouvy	24
4.4	Spotřebitelské e-smlouvy	28
5	Normy MPS při elektronickém obchodování	35
5.1	Kolizní a přímé normy	35
5.2	Volba práva	37
5.2.1	Explicitní volba práva	37
5.2.2	Implicitní volba práva	38
5.2.3	Volba nestátních pravidel	41
5.2.4	Omezení volby práva	42
6	Kolizní úprava smluvních závazků	46
6.1	Římská úmluva	46
6.1.1	Působnost	46
6.1.2	Volba práva	47
6.1.3	Určení rozhodného práva dle hraničního určovatele	47
6.2	Nařízení ES č. 593/2008 - Řím I	49
6.2.1	Působnost nařízení	50
6.2.2	Volba práva	51
6.2.3	Rozhodné právo	52

6.2.4	Spotřebitelské smlouvy	52
6.2.5	Zaměřenost činnosti, rozsudky ESD Pammer, Alpenhof.....	54
6.2.6	Výjimky v rozhodném právu u spotřebitelských smluv	62
6.2.7	Bydliště	63
7	Kolizní úprava mimosmluvních závazků	63
7.1	Nařízení EP a Rady (ES) 864/2007 - Řím II.....	63
7.1.1	Působnost nařízení	64
7.1.2	Rozhodné právo	64
7.1.3	Bezdůvodné obohacení a předsmuvní odpovědnost	68
7.1.4	Volba práva	69
7.2	Delikt ní vztahy podle ZMPS.....	69
8	Vídeňská úmluva	70
8.1.1	Působnost úmluvy	71
8.1.2	Uzavření smlouvy	73
9	Další prameny práva	75
9.1	Směrnice o elektronickém obchodu a ostatní komunitární nástroje	75
9.2	Soft law a jiné prameny práva.....	79
9.2.1	Úmluva o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace....	80
10	Řešení sporů z přeshraničního e-obchodu.....	83
10.1	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 - Brusel I.....	83
10.1.1	Působnost	84
10.1.2	Bydliště jako okolnost určení obecné příslušnosti	84
10.1.3	Alternativní příslušnost	88
10.1.4	Příslušnost ve spotřebitelských sporech.....	95
10.1.5	Výlučná příslušnost.....	98
10.1.6	Prorogace	99
10.1.7	Litispence	101
10.2	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu	103
10.3	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích	108

11	Závěr	112
	Seznam zkratek	115
	Seznam použité literatury a pramenů	116
	Abstrakt (CZ)	118
	Abstract (En)	118
	Summary	119
	Klíčová slova:.....	120
	Key words:	120

1 Úvod

Elektronické obchodování se v dnešní době rozvoje internetu a informačních technologií pomalu ale jistě stává součástí našeho každodenního života. Zatímco před deseti až patnácti lety byl u nás pojem e-shop cizím slovem a internet záležitostí spíše školní, dnes se s tímto fenoménem setkal skoro každý. Technologický rozvoj spolu s poklesem cen IT produktů, rychlost připojení, množství stažených dat, která jsou nám k dispozici, apod. přiblížily internet a elektronické obchodování širokým vrstvám společnosti. Internet se bezesporu stává běžným komfortem, který nám společnost založená na technologickém pokroku přináší. Mobilní technologie nám umožňují být on-line kdykoliv a téměř kdekoliv a množství informací z celého světa máme tak na dosah během několika málo vteřin. Mnoho lidí si dnes neumí představit, že by si nemohli stáhnout hudbu, video nebo obrázky, že by si nemohli přečíst a napsat e-maily. Internetové noviny začínají konkurovat těm papírovým, zpravodajské relace jsou nám k dispozici 24 hodin denně. Komunikace s přáteli pomocí ICQ nebo internetového telefonování přes SKYPE užívání sociálních sítí jako Facebook nebo Twitter, to jsou jen další výhody, které nám toto médium umožňuje.

Kromě soukromého života získává kyberprostor obrovský význam především v oblasti obchodu. Elektronický obchod se z exotického byznysu stává nezanedbatelnou složkou hospodářství ovlivňujícího růst HDP. Reklama na internetu nebo alespoň webové stránky jsou v dnešní době pomalu nutností, aby váš byznys mohl prosperovat. V případě např. turistických zájezdů jsou webové stránky ideálním prostředím, kde lze takové zájezdy prodávat. Last-minute zájezdy jsou toho důkazem. Kde jinde by bylo možno prodat jinak neprodejný zájezd jen pár hodin před odletem? Internet nabízí možnost začít podnikat a otevřít si svůj obchod i s minimálním počátečním kapitálem. Náklady ušetřené za prodejní prostory

a platy zaměstnanců umožňují snižování prodejních cen a zvyšování konkurenceschopnosti. E-shop má navíc otevřeno dvacet čtyři hodin denně, sedm dní v týdnu. S postupující globalizací a prorůstáním ekonomik jednotlivých států se uživatelé internetu stále častěji dostávají do kontaktu se zahraničím, aniž by opustili svůj domov. Vnitřní trh Evropských společenství umožňuje bez překážek podnikat nejen na území jednoho státu, ale skoro v celé Evropě. Není tak divu, že s narůstajícím počtem uživatelů e-shopů, kteří jsou dostatečně jazykově vybavení, dochází i k nárůstu přeshraničních transakcí a z toho vyplývajících problémů a sporů. Mezinárodní právo soukromé tak musí řešit při tom vznikající otázky.

Tato rigorózní práce má za cíl zaměřit se na některé vztahy vznikající v souvislosti s elektronickým obchodováním a mezinárodním právem soukromým. V úvodní části přibližuje pojem internetu a elektronického obchodu spolu s jeho zvláštnostmi a teoretickými obtížemi. Elektronický obchod a s ním vznikající smlouvy jsou hlavní oblastí, kterým se tato práce věnuje v dalších kapitolách. Rozebrány jsou tak hlavní prameny mezinárodního práva soukromého jak v oblasti smluvních, tak deliktních závazkových vztahů vznikajících v souvislosti s elektronickým obchodováním na webu. Třebaže je v určitých oblastech použito přímých norem, většina pramenů práva v této práci popsaných má povahu kolizní. Kromě vynutitelného práva se zabývá tato práce i prameny „soft law“ a hlavními prameny procesních předpisů vztahujících se na řešení sporů z elektronického obchodu vyplývajících.

2 Internet

Internet je celosvětovou sítí tvořenou počítači, lokálními sítěmi a dalšími zařízeními. Jednotlivé již existující lokální sítě jsou spolu spojeny kanály, jimiž jsou přenášena data vysokou přenosovou rychlostí. Tyto sítě tvoří tzv. páteřní síť Internetu. Na tu jsou dále připojeny menší sítě a prostřednictvím jich i koncové počítače obsahující nepřehledná množství dat. Jednotlivé počítače spolu komunikují na základě protokolů TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol). Aby byla možná komunikace jednotlivých počítačů, je nutno je jednoznačně identifikovat. K tomu slouží IP adresy. IP adresa je pro každý počítač jedinečná řada čísel tvořená čtyřmi dekadickými čísly oddělenými tečkami. Vzhledem k nepohodlnosti používání IP adres byl v roce 1984 zaveden tzv. DNS (Domain Name System), který umožňuje převod IP adres na symbolické jméno a opačně.

Počítače na Internetu se v zásadě dají rozdělit na dvě skupiny – na servery a na klienty. Servery poskytují klientům internetové služby, kterými se rozumí přenos dat pomocí nejrůznějších protokolů, jako jsou například HTTP (služba pro přenos hypertextových odkazů), FTP (přenos souborů), POP3 (e-mailové služby), VoIP (hlasová komunikace na Internetu) a další. Informace přenášená při komunikaci mezi počítači je rozdělena do malých balíčků, tzv. paketů. Toto rozdělení umožňuje přenos jednotlivých paketů různými cestami a jejich následné složení v cíli. O směřování jednotlivých paketů rozhodují routery. Díky možnosti přenosu paketů různými cestami je zajištěn trvalý chod Internetu, neboť při případném výpadku některé části globální sítě mohou routery doručit přenášenou informaci alternativními cestami. Tato metoda přenosu informací se nazývá packet switching – přepojování paketů.

Internet má své základy¹ v době studené války, kdy vláda USA potřebovala vyvinout síť, která by nebyla závislá na centrálním uzlu, ale naopak, aby v případě zničení některých komunikačních uzlů byly zbývající uzly schopny zajistit přenos dat. Řešením tohoto úkolu byla pověřena agentura ARPA. V roce 1969 se rodí pod záštitou ministerstva obrany USA první experimentální síť ARPANET, primárně využívána k vojenským účelům. V roce 1972 vzniká první e-mailový program. Experimentální provoz protokolu TCP/IP v síti ARPANET přichází v roce 1980, aby o tři roky později přešel do komerční sféry. Spolu se začátkem používání protokolu TCP/IP v civilní oblasti se vyčleňuje síť MILNET (military network) z ARPANETu, který nadále slouží k výzkumným účelům. V roce 1987, kdy vzniká pojem „Internet“, je v síti propojeno přibližně 27 000 počítačů. Kolem roku 1990 dochází k vzniku a prvnímu provozu WWW (world wide web). WWW je informační síť založená na protokolu HTTP, čili na hypertextových odkazech². Dnes se pod pojmem internet často rozumí právě WWW. Jedná se o důležitý moment v historii internetu, jelikož používání WWW zpřístupnilo data na internetu pro širokou veřejnost. Ve stejné době zaniká síť ARPANET, která se stává páteří sítě internetu. Od roku 1994 se internet masivně komercializuje. Zatímco v roce 1996 je k internetu připojeno 55 milionů uživatelů, o dvanáct let později je to již přes 1,3 miliardy uživatelů³.

2.1 Organizace internetu

Internet jako komplikované médium by nemohl existovat bez základních pravidel, která vytvářejí rámec pro jeho fungování. Tato pravidla jsou tvořena tzv. protokoly, které je nutno dodržovat. Jde v podstatě o jazyk, kterým musí jednotlivé komponenty internetu

¹ [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet](http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet).

² Např. <http://www.prf.cuni.cz>.

³ [Http://www.internetworldstats.com/stats.htm](http://www.internetworldstats.com/stats.htm).

komunikovat a který musí být dopředu definován, jinak by provoz internetu vůbec nebyl možný. Jak už bylo zmíněno výše, základním dorozumívacím jazykem je protokol TCP/IP. Ačkoliv internet nabývá na významu geometrickou řadou, organizace zabývající se vytvářením pravidel a struktur tvorby a rozvoje internetu jsou vesměs soukromoprávní povahy.

Mezi nejdůležitější organizace zabývající se internetem patří bezesporu ISOC.⁴ Jedná se o sdružení, jehož hlavním cílem je už od roku 1992 vytvoření základních technických standardů internetu. Internetoví experti se zde zabývají novými pravidly a postupy. V rámci ISOC je zahrnuta řada dalších subjektů, jako např. IAB, IESG, atd.

IAB⁵ je organizace, jejíž hlavní náplní je zastřešení a koordinace procesu vývoje a standardizace internetu. IAB je poradním orgánem ISOC v technických záležitostech a definuje celkovou architekturu internetu.

IESG⁶ je součástí ISOC, která je bezprostředně zodpovědná za standardizační proces včetně závěrečného schvalovacího procesu, jehož cílem je stanovení standardů internetu.

Určitou opozicí ISOC se snaží být organizace WIA⁷, ve které jsou sdruženy neziskové i komerční organizace, jednotlivci, stejně jako organizace s vládní účastí.

2.2 Právní povaha internetu

První otázka, kterou je nutno si položit, je, zda-li je internet možno označit za věc v právním smyslu. Občanský zákoník nedefinuje, co je to věc. Pouze v § 118 říká, že věci, popř. jiné majetkové hodnoty jsou předmětem občanskoprávních vztahů. Pojem věci rozvinula až právní

⁴ Internet Society, www.isoc.org.

⁵ Internet Architecture Board, www.iab.org.

⁶ Internet Engineering Steering Group, www.ietf.org/iesg.html.

⁷ World Internetworking Alliance, www.wia.org.

nauka. Věc je chápána jako ovladatelný hmotný předmět nebo ovladatelná přírodní síla sloužící potřebám lidí. Vzhledem k výše uvedenému popisu internetu jako souboru počítačů, sítí a dalších komponent, ho nelze v žádném případě s těmito součástmi ztotožňovat. Internet je spíše abstraktním pojmem zahrnujícím jeho jednotlivé složky, které zpravidla věcmi ve smyslu občanského zákoníku jsou. Protože chybí jednoznačný poskytovatel, nelze označit internet ani jako službu, třebaže jsou jeho prostřednictvím služby poskytovány. Pro úplnost je potřeba se zabývat i otázkou, zda internet má právní subjektivitu, čili zda je subjektem práv a povinností, resp. zda se může právně zavazovat. V § 18 OZ jsou jako právnické osoby označeny sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon. Z těchto možností připadá v úvahu snad jen ta poslední. Protože ale žádný zákon neoznačuje internet jako právnickou osobu, nezbyvá než konstatovat, že internet není ani subjektem práv a povinností. Internet nelze považovat za právnickou osobu.

Vzhledem k výše zmíněnému je třeba internet všeobecně považovat za médium, za prostředí, ve kterém probíhá komunikace mezi jeho jednotlivými součástmi.

3 Elektronický obchod

Rozvoj internetu s sebou přinesl nové možnosti komunikace jak v každodenním životě, tak v životě obchodním. Internet se pomalu ale jistě stal součástí našeho života a jako takový ho začínáme využívat k uspokojování nejrůznějších potřeb. V souvislosti s tím je používán výraz elektronický obchod, e-obchod.

E-obchod je termín poněkud nepřesný. V původním smyslu jde jen o součást e-businessu. Do něj, vedle e-obchodu, spadaly ještě činnosti jako je e-government, e-learning, e-banking, atd. Postupem doby ale pojem

elektronického obchodu (e-commerce) natolik zobecněl, že je dnes často používán jako synonymum pro e-business. Pod pojmem e-obchod je nejčastěji rozuměno podnikání elektronickými prostředky. Nezáleží na tom, zda se obchoduje se zbožím hmotným, nehmotným či se službami. V rámci uzavírání obchodu přitom stačí, aby jen jedna z jeho fází (reklama, oferta a akceptace, plnění) mezi stranami proběhla elektronickými prostředky.⁸

OECD definuje elektronický obchod jako jakékoliv obchodní transakce, které provádějí fyzické či právnické osoby, přičemž tyto transakce jsou založeny na elektronickém zpracování a přenosu dat. WTO (Světová obchodní organizace) zahrnuje pod e-obchod jak výrobky prodávané a placené přes internet, ale dodané v hmotné podobě, tak i „produkty“, které jsou v digitální podobě rovněž doručeny.⁹

V právu EU pojem elektronického obchodu definován není, přestože směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES „o elektronickém obchodu“ s tímto pojmem ve svém názvu a preambuli operuje. V samotné směrnici je místo něj používán termín „služby informační společnosti“ s odkazem na definici uvedenou v jiné, tzv. transparentní směrnici 98/34/ES.¹⁰ V porovnání s obecným chápáním pojmu e-obchod jsou ovšem služby informační společnosti obsahově výrazně užším pojmem. Tento pojem je definován dvěma způsoby - pozitivně a negativně. Pozitivní definice říká, že jde o služby poskytované zpravidla za úplatu, na dálku, prostřednictvím elektronického zařízení pro zpracování a ukládání dat a na individuální žádost příjemce služby (např. on-line prodej zboží). Podle negativní definice se o služby informační společnosti nebude jednat v případě off-line poskytovaných služeb, dodávky zboží jako takové, rozhlasového a televizního vysílání nebo v případě činností, které pro svou

⁸ Fallenböck M., „Internet und internationales Privatrecht“, Springer, Wien 2001, s. 6.

⁹ Svoboda P. a kol., „Právní a daňové aspekty e-obchodu“, Linde 2001, s. 59.

¹⁰ Bod (17) preambule směrnice 2000/31/ES.

povahu nelze vykonat na dálku a elektronickou cestou (účetní závěrka, lékařské konzultace, atd.).

3.1 Typy e-obchodu

E-obchod můžeme členit podle subjektů, které se ho účastní, následovně:¹¹

B2B (business to business) – elektronický obchod probíhající mezi obchodníky navzájem. Jedná se o nejstarší a z hlediska objemu transakcí i nejvýznamnější formu e-obchodu. Komunikace nutně nemusí probíhat přes internet, ale může být využíváno zvláštní sítě (např. EDI)¹². Pro tento druh e-obchodu je typické, že komunikace mezi subjekty probíhá do značné míry automatizovaně, na základě zvláštních programů, které umožní v případě předem definovaných kritérií odeslat automaticky požadavek na dodávku chybějícího materiálu na skladě apod.

B2C (business to customer) – elektronický obchod, kdy zákazníkem je typicky spotřebitel. Tento druh e-obchodu zažívá v našich podmínkách v poslední době velký rozmach. Na internetu je zákazníkům k dispozici nepřeberné množství internetových obchodů, které nabízejí, troufám si říct, vše, nač si vzpomenete. Na webových stránkách jsou velmi snadno dostupné informace o prodávaném zboží - jeho cena, různé parametry, vizualizace, popř. komentář a zkušenosti jiných zákazníků. Často je k dispozici rovněž telefonní operátor, který vám v případě jakýchkoliv otázek poradí. Tento druh obchodu s sebou nese na straně provozovatele výhodu v podobě úspor za provozní náklady, stejně jako možnost začít podnikat jen s omezeným kapitálem. Zákazník pak má možnost si vybrané zboží porovnat v různých e-obchodech a bez toho, aniž

¹¹ Svoboda P. a kol., „Právní a daňové aspekty e-obchodu“, Linde 2001, s. 61.

¹² Fallenböck M., „Internet und internationales Privatrecht“, Springer, Wien 2001, s. 26.

by udělal jediný krok od svého počítače, si může zboží objednat prakticky kdykoliv.

C2C (customer to customer) – obchodování mezi osobami, které nejsou podnikateli. Velmi oblíbeným obchodem, a nutno říct, že rychle rostoucím co do objemu i rozsahu, je obchodování mezi spotřebiteli navzájem. Ideálním prostředím k tomu jsou různé aukční servery typu www.ebay.com, www.aukro.cz, apod.

Za zmínku stojí ještě další varianty jako C2B, B2A (business to administration), C2A... Poslední dvě varianty pak představují typ e-businessu, tzv. e-government, kdy v rámci usnadnění přístupu osob k některým službám poskytovaným či zajišťovaným veřejným sektorem, je tento přístup umožněn i dálkově a elektronicky (výpisy z katastru nemovitostí, obchodního rejstříku, podání daňových přiznání, přihlášky na university, doručování do datových schránek, atd.).

Evropská iniciativa pro elektronický obchod¹³ rozlišuje rovněž mezi e-obchodem přímým a nepřímým, kdy se pod přímým e-obchodem rozumí kompletní proces obchodní transakce proběhnuvší prostřednictvím internetu (nabídka, poptávka, uzavření smlouvy, platba a plnění smlouvy), kdežto u nepřímého e-obchodu je samotná dodávka realizována klasickým způsobem, např. prostřednictvím doručovatelských společností.

3.2 Elektronický obchod a právo

V souvislosti se vznikem a rozvojem e-obchodu vyvstaly nové otázky a problémy, na které právo muselo reagovat.¹⁴ V zásadě je možno vysledovat tři přístupy k vztahu e-obchodu a práva. První přístup v existenci e-obchodu žádný problém neshledává a bez zásadních obtíží aplikuje již existující normy. Příkladem budiž ochrana autorského práva.

¹³ [Http://cordis.europa.eu/esprit/src/ecomcom1.htm](http://cordis.europa.eu/esprit/src/ecomcom1.htm).

¹⁴ Svoboda P. a kol., „Právní a daňové aspekty e-obchodu“, Linde 2001, s. 63.

Druhý přístup je možno sledovat například v oblasti určování rozhodného práva, kdy e-obchod a s ním nastoupivší problémy jsou řešeny stávajícími předpisy. Jejich obsah se pouze interpretací rozšířil tak, aby pokryl novou oblast e-obchodu. Konečně třetí přístup, který vznikl jako reakce na nové výzvy e-obchodu, se ubírá cestou přijímání nových norem, jak je vidět kupříkladu na zákonné úpravě elektronického podpisu.

4 E-smlouva

Vzhledem k množství smluvních závazkových vztahů vznikajících při e-obchodu, bude vhodné zaměřit se na právní úpravu právních úkonů a smluv vznikajících při elektronickém obchodování.

4.1 Právní úkony

Základním stavebním kamenem smlouvy je právní úkon. Smlouva je dvoustranným (popř. vícestranným) právním úkonem. To znamená, že k uzavření smlouvy je třeba alespoň dvou právních úkonů.

„Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.“¹⁵ „Projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím; může se stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit.“¹⁶ Z uvedeného lze dovodit, že i úkony učiněné prostřednictvím internetu jsou právními úkony ve smyslu občanského zákoníku, vzhledem k tomu, že i z nich lze bez pochybností dovodit, co jimi chtěl účastník projevit. Aby byl právní úkon platný, musí splňovat určité náležitosti. Těmi jsou v první řadě svoboda, vážnost, určitost a srozumitelnost. Svobodou je myšleno to, že účastník úkonu musí pod sankcí neplatnosti učinit právní úkon dobrovolně,

¹⁵ § 34 OZ.

¹⁶ § 35 OZ.

ze své vlastní vůle a nikoliv pod nátlakem jiné osoby. Nátlakem se rozumí jak fyzické násilí (*vis absoluta*), tak bezprávná vyhrůžka (*vis compulsiva*). Vážnost zase předpokládá, že účastník chce, aby projev jeho vůle měl zamýšlené následky. Projevy vůle učiněné při hře, žertem, při vyučování, popř. simulovaný úkon nebudou úkony vážnými a proto budou neplatné. Simulovaným neplatným úkonem je zakrýván úkon disimulovaný, který ale platný je, ledaže existují okolnosti, které mají za následek neplatnost rovněž disimulovaného právního úkonu.¹⁷ Srozumitelnost právního úkonu předpokládá jeho logickou konstrukci tak, aby bylo zřejmé, co chtěl účastník vyjádřit. Srozumitelností se rozumí i srozumitelnost jazyková. V případě, že účastník učiní na internetu návrh v jazyce, kterému druhá strana nebude rozumět, půjde o projev relativně nesrozumitelný a tudíž neplatný. O určitosti projevu, resp. o jeho neurčitosti hovoříme tehdy, kdy nelze spolehlivě a přesně zjistit jeho obsah, a ani výklad projevu, ani aplikace dispozitivních ustanovení zákona nám nepomůže k odstranění pochybností.

„Právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný.“¹⁸ Jurisprudence dovodila, že „nemožnost plnění nastává i v případě, že splnění je tak mimořádně obtížné, že od povinného subjektu nelze očekávat ani spravedlivě požadovat, aby obtíže překonal.“¹⁹ Aby byl úkon neplatný, musí nemožnost existovat v momentu učinění právního úkonu. Nemožnost pozdější má za následek nikoliv neplatnost, ale zánik práv a povinností ze závazkového vztahu podle § 575 OZ.

Neplatnost právního úkonu je rovněž důsledkem právního úkonu, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází,

¹⁷ § 41a OZ.

¹⁸ § 37 odst. 2 OZ.

¹⁹ Knappová M., Švestka J. a kol., *Občanské právo hmotné*, svazek I, ASPI, 2002, s. 133.

eventuálně který je v rozporu s dobrými mravy.²⁰ V případě internetového obchodu se taková situace může vyskytnout poměrně snadno. Jako příklad lze uvést obchodování do zemí, na něž bylo uvaleno embargo, nebo prodej alkoholu a tabákových výrobků nezletilým osobám.

Důležitým prvkem platnosti právního úkonu je způsobilost osoby, která jej činí, k právním úkonům. „Neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům. Rovněž je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou.“²¹ V případě fyzických osob vzniká způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu zletilostí. Zletilost u nás nastává dosažením 18 let věku, případně i dříve - dnem uzavření manželství. To ale neznamená, že nezletilí nejsou způsobilí k právním úkonům. Jejich způsobilost je však omezená a posuzuje se podle přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. To znamená, že zatímco v případě koupě automobilu sedmnáctiletým kupujícím by se jednalo o právní úkon platný (i když ještě kupující nesmí řídit), v případě desetiletého kupujícího už by patrně šlo o neplatný právní úkon vzhledem k jeho nezpůsobilosti. V prostředí internetu je ovšem často nemožné zjistit věk kupujícího (nebo i prodávajícího např. na e-aukci), a tak se tu do konfliktu dostávají dva chráněné zájmy. Na jedné straně je to ochrana nezletilých kvůli jejich nevyspělosti a na druhé straně ochrana dobré víry druhé smluvní strany.

Zákon pamatuje i na situace,²² kdy jednající osoba činí právní úkon v omylu, vycházejíc ze skutečností, jež jsou pro ni rozhodující. Přitom je ale nezbytné, aby byla naplněna i podmínka na straně osoby, jíž byl úkon určen. Tato osoba totiž musí omyl vyvolat nebo o omylu alespoň vědět. Vždy se musí jednat o omyl podstatný. To znamená, že se týká takové

²⁰ § 39 OZ.

²¹ § 38 odst. 1,2 OZ.

²² § 49a OZ.

okolnosti, že osoba činící právní úkon by tento úkon jinak neučinila. Zpravidla²³ se rozlišuje omyl v předmětu plnění, v jakosti dohodnutého plnění, v osobě druhé strany, popř. v jiných okolnostech. Omyl v pohnutce nečiní právní úkon neplatným. Důsledkem právního úkonu učiněného v omylu je jeho relativní neplatnost.

V různých právních řádech je způsobilost fyzických osob k právům a právním úkonům upravena odlišně. V oblasti mezinárodního práva soukromého se právní řád, jenž upravuje způsobilost k právům a k právním úkonům, nazývá osobní statut.²⁴ Podle české právní úpravy se „způsobilost osoby k právům a k právním úkonům řídí, nestanoví-li se v tomto zákoně něco jiného, právním řádem státu, jehož je příslušníkem“.²⁵ Státní příslušnost (*lex patriae*) je typickým kritériem pro určení osobního statutu v kontinentálních právních řádech. Naproti tomu angloamerické právní řády vycházejí z kritéria domicilu (tj. místa, kde osoba trvale žije). Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním otázku osobního statutu řeší dále subsidiárním ustanovením § 3 odst. 2, podle kterého činí-li na území České republiky právní úkon cizinec, stačí, není-li dále uvedeno něco jiného, je-li k úkonu způsobilý podle českého práva. Výjimky jsou dány zvláštními kolizními normami, např. pro uzavírání manželství, zavazování se směnkami nebo šeky, apod. Odchylně je obdobné pravidlo upraveno v Římské úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, kdy je k platnosti právního úkonu vyžadována dobrá víra. „Ve smlouvě uzavřené mezi osobami, které se nacházejí v téže zemi, se může fyzická osoba, která by byla způsobilá podle práva této země, odvolat na svou nezpůsobilost vyplývající z jiného práva pouze tehdy, pokud druhá

²³ Knappová M., Švestka J. a kol., *Občanské právo hmotné*, svazek I, ASPI, 2005, s.154.

²⁴ Kučera Zdeněk, *Mezinárodní právo soukromé*, 6. vydání, nakladatelství Doplněk, 2004, s. 256.

²⁵ § 3 odst. 1 ZMPS.

smluvní strana o této nezpůsobilosti v době uzavření smlouvy věděla, nebo o ní nevěděla z nedbalosti.²⁶

Co se týká právních úkonů právnických osob, je situace obdobná jako v případě osob fyzických. Zákon uvádí, že „způsobilost mít práva a povinnosti mají i právnické osoby“.²⁷ „Právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány).“²⁸ „Za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.“²⁹ Protože samotné jednání probíhá vždy prostřednictvím fyzických osob, je nutné, aby takové jednání mělo i patřičné náležitosti tak, jak jsou popsány výše.³⁰

Mezinárodní právo soukromé v otázce způsobilosti k právům a k právním úkonům právnických osob rozlišuje v zásadě dvě metody. První metoda určuje osobní statut právnické osoby na základě jejího sídla. Přitom se nejedná o její formální sídlo, ale její skutečné sídlo, to jest místo, v němž se vykonává ústřední správa právnické osoby, kde zpravidla zasedají řídicí orgány právnické osoby a kde je uskutečňována její činnost.

Druhou metodou, kterou aplikuje i české právo, je inkorporační princip. Ten znamená, že osobní statut právnické osoby se určí podle právního řádu státu, jímž se řídil vznik této osoby. Tento právní řád lze

²⁶ Článek 11 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980.

²⁷ § 18 odst. 1 OZ.

²⁸ § 20 odst. 1 OZ.

²⁹ § 20 odst. 2 OZ.

³⁰ Srovnej výklad o právních úkonech fyzických osob.

obvykle zjistit z veřejných rejstříků, kam se vznikající právnické osoby zapisují (zápis bývá většinou zákonnou podmínkou jejich vzniku). Inkorporační teorie je v našem právním řádu zakotvena v § 22 obchodního zákoníku, podle kterého „právní způsobilost, kterou má jiná než fyzická zahraniční osoba podle právního řádu, podle něhož byla založena, má rovněž v oblasti českého právního řádu...“

4.2 Forma e-smlouvy

Občanské i obchodní právo jsou u nás založeny na principu bezformálnosti právních úkonů. Písemná forma je vyžadována u smluv o převodech nemovitostí, jakož i u jiných smluv, pro něž to vyžaduje zákon či dohoda účastníků.³¹ Nedodržení písemné formy právního úkonu tehdy, kdy je nutná, má za následek neplatnost takového úkonu.³² V případě zákonem vyžadované písemné formy se jedná o neplatnost absolutní, v případě písemné formy stanovené dohodou účastníků právního úkonu jde o neplatnost relativní.³³ Zákon nestanoví žádné zvláštní podmínky pro formu e-smluv. § 40 odst.3 OZ stanoví, že „písemný právní úkon je platný, je-li podepsán jednající osobou. Je-li právní úkon učiněn elektronickými prostředky, může být podepsán elektronicky podle zvláštních předpisů“.³⁴ V následujícím odstavci zákon dále stanoví, „že písemná forma je zachována, je-li právní úkon učiněn ... elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která jej učinila“. Při uzavírání e-smluv mají strany obvykle možnost si text smlouvy vytisknout nebo uložit. Tím je splněna první podmínka. Co ale druhá podmínka – podmínka možnosti určení jednající osoby? V případě používání elektronického podpisu není pochybnost o identifikaci podepisované osoby. V drtivé většině uzavíraných e-smluv strany ale

³¹ § 46 odst. 1 OZ.

³² § 40 odst. 1 OZ.

³³ § 40a OZ.

³⁴ Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu.

nedisponují možností elektronického podpisu, a tak vyvstává otázka, jak je to s jejich určením. V případě e-mailové komunikace musí být patrné, kdo ji činí. Zpravidla bude daná osoba v e-mailu podepsaná, popř. se její jméno zobrazí vedle e-mailové adresy. Je-li předmětem e-smlouvy např. dodávka nějakého zboží, je součástí e-mailu i doručovací adresa. Tyto informace by měly být dostatečné k určení osoby. V případě tzv. click-through³⁵ smluv by určení jednající osoby rovněž nemělo být složité vzhledem k údajům vyplňovaným na webových stránkách do objednávkových formulářů. V případě smluv uzavíraných po internetu, u kterých zákon nařizuje písemnou formu, strana, jejíž obchodní činností je poskytování plnění dle smlouvy, zpravidla požaduje ještě telefonické potvrzení údajů, přičemž hovor je nahráván a slouží jako důkaz v případném soudním sporu. V případě ostatních smluv, nevyžadujících písemnou formu, by nemožnost určení strany (která by například vystupovala pod pseudonymem nebo přezdívkou) měla za následek, že by smlouvu nebylo možno považovat za písemnou. Přesto by taková smlouva byla platná. Nutno ale poznamenat, že při většině obchodů probíhajících přes internet jsou účastníci dostatečně identifikovatelní. „Pro uzavření smlouvy písemnou formou stačí, dojde-li k písemnému návrhu a jeho písemnému přijetí. Jde-li o smlouvu o převodu nemovitosti, musí být projevy účastníků na téže listině.“³⁶ Na základě shora uvedeného lze shrnout, že smlouvy uzavírané po internetu jsou zpravidla považovány za smlouvy písemné.³⁷

³⁵ Click-through smlouvy jsou nejčastějšími smlouvami uzavíranými v e-obchodu. Zákazník si vybere na stránkách prodejce zboží nebo službu a vyplní objednávku, která je ofertou, v podobě elektronického formuláře. Jeho součástí jsou i osobní údaje zákazníka. Na konci jsou zákazníkovi zpravidla znovu ukázány vyplněné údaje, objednávané zboží či služby. V případě souhlasu zákazník vše potvrdí kliknutím na odkaz „objednat“ apod. Tím učinil ofertu.

³⁶ Viz § 46 odst. 2 OZ.

³⁷ Obdobně Šlemarová Denisa, Rigorózní práce „Internet a mezinárodní právo soukromé“, právnická fakulta UK v Praze, katedra obchodního práva, únor 2007, s. 74.

4.3 Vznik e-smlouvy

„Smlouva je dvoustranný, popř. vícestranný právní úkon, který vzniká konsenzem, tj. úplným a bezpodmínečným přijetím (akceptací) návrhu na uzavření smlouvy (nabídky, oferty).“³⁸ Návrhem ve smyslu § 43a odst. 1 OZ je projev vůle směřující k uzavření smlouvy, jenž je určen jedné nebo více určitým osobám, jestliže je dostatečně určitý a vyplývá z něj vůle navrhovatele, aby byl vázán v případě jeho přijetí. Je otázkou, zda na webových stránkách nabízené zboží či služby lze označit jako ofertu či pouze jako katalog, který slouží jako „výzva k jednání“, čili *invitatio ad offerendum*. Vzhledem k požadavku na určitost osoby či osob, jimž je návrh určen, je nutno se v případě webových katalogů přiklonit k závěru, že se jedná pouze o *invitatio ad offerendum*. Další důvod, který mluví pro „výzvu k jednání“ je skutečnost, že v případě, kdyby byl obchodník zavalen akceptacemi jeho nabídky, vedlo by neplnění smluv z důvodu nedostatku zboží k jeho odpovědnosti z nesplněných smluv. Podle Fallenböcka³⁹ existují v prostředí rakouského práva situace, zejména v případě „přímého“ e-obchodu, kdy zákazník na internetu je akceptantem a ne navrhovatelem. Jde zejména o ty případy, kdy si zákazník kupuje software, hudbu nebo filmy, které si stáhne do svého počítače. V případě, že nabídka obchodníka je dostatečně konkrétní a splňuje podstatné náležitosti (*essentialia negotii*), může ji zákazník potvrdit kliknutím na příslušný odkaz. Platba většinou proběhne před stažením dat. Rovněž Brodec⁴⁰ se domnívá, že na internetu nabízené zboží lze považovat za ofertu a že návrh učiněný prostřednictvím webové stránky požadavek určitosti splňuje tím, že stránku otevřou pouze osoby, které mají o dané zboží zájem a vyhledají si návrh smlouvy týkající se daného zboží. V režimu obchodního zákoníku je myslitelný veřejný

³⁸ Knappová M. a kol., *Občanské právo hmotné*, svazek I., ASPI Publishing, 2002, s. 123.

³⁹ Fallenböck M., *„Internet und internationales Privatrecht“*, Springer, Wien 2001, s. 85.

⁴⁰ Brodec Jan, *Spotřebitelské e-smlouvy*, www.itpravo.cz, 2004, kapitola 2.4.2.2.

návrh na uzavření smlouvy podle § 276 ObchZ. Předpokladem je, že navrhovatel se obrací na neurčité osoby s úmyslem uzavřít s nimi smlouvu, jejíž obsah odpovídá § 269 ObchZ.⁴¹ Zda-li jde o invitatio ad offerendum či o ofertu, je nutno vždy rozhodnout v kontextu daného případu.

Konstrukci invitatio ad offerendum uplatňuje i směrnice 2000/31/ES o elektronickém obchodu, která byla provedena zákonem 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, podle kterého „podá-li spotřebitel objednávku prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku, je dodavatel povinen prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku neprodleně potvrdit její přijetí“.⁴²

„Návrh působí od doby, kdy dojde osobě, které je určen. Návrh, i když je neodvolatelný, může navrhovatel zrušit, dojde-li projev o zrušení osobě, které je určen, dříve nebo alespoň současně s návrhem. Dokud nebyla smlouva uzavřena, může být návrh odvolán, jestliže odvolání dojde osobě, které je určeno dříve, než tato osoba odeslala přijetí návrhu.“

⁴³ V případě návrhu učiněném prostřednictvím webové stránky (tzv. click-through smlouvy), dorazí návrh zákazníka obchodníkovi téměř okamžitě, čili zrušení návrhu nepřipadá v úvahu. V úvahu připadá možné odvolání návrhu a to v případě, že zákazníkovi ještě nedošlo potvrzení jeho objednávky (akceptace). V případě e-mailové komunikace je myslitelná i možnost zrušení návrhu. E-maily nejsou doručovány okamžitě. Poštovní servery je zpracovávají a někdy se může stát, že oba e-maily (objednávka a

⁴¹ § 269 ObchZ (1) Ustanovení upravující v hlavě II této části zákona jednotlivé typy smluv se použijí jen na smlouvy, jejichž obsah dohodnutý stranami zahrnuje podstatné části smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv. (2) Účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není upravena jako typ smlouvy. Jestliže však účastníci dostatečně určitě neurčí předmět svých závazků, smlouva uzavřena není. (3) Dohoda o určité části smlouvy může být nahrazena dohodou stran o způsobu umožňujícím dodatečně určit obsah závazku, jestliže tento způsob nezávisí jen na vůli jedné strany. Má-li být chybějící část smlouvy určena soudem nebo určitou osobou, vyžaduje se, aby dohoda měla písemnou formu a platí obdobně § 291.

⁴² § 14 bod 2. zákona č. 480/2004 Sb.

⁴³ § 43a odst. 2, 3 OZ.

její zrušení) dojdou adresátovi současně, dokonce druhý e-mail může dorazit dříve než ten první. Okamžikem doručení je moment, kdy je e-mail doručen do e-mailové schránky. Pro úplnost je třeba doplnit, že „návrh nemůže být odvolán během lhůty, která je stanovena pro jeho přijetí, ledaže z jeho obsahu vyplývá právo jej odvolat i před uplynutím této lhůty nebo její v něm vyjádřena neodvolatelnost.“⁴⁴ „Návrh, i když je neodvolatelný, zaniká uplynutím lhůty, která v něm byla určena pro přijetí, uplynutím přiměřené doby s přihlédnutím k povaze navrhované smlouvy a k rychlosti prostředků, které navrhovatel použil pro zaslání návrhu, nebo dojitím projevu o odmítnutí návrhu navrhovateli.“⁴⁵

„Lhůta pro přijetí návrhu určená navrhovatelem telefonicky, dálkopisně nebo jinými prostředky umožňujícími okamžité sdělení začíná běžet od okamžiku, kdy návrh dojde osobě, které je určen.“⁴⁶ Vzhledem k tomu, že při vyplňování objednávkového formuláře na webových stránkách obchodníka jsou data on-line přenášena na jeho server, na němž je provozována aplikace internetového obchodu, popř. na server, ke kterému má okamžitý přístup, začíná lhůta určená navrhovatelem běžet okamžitě po vyplnění formuláře.

„Včasné prohlášení učiněné osobou, které byl návrh určen, nebo jiné její včasné jednání, z něhož lze dovodit její souhlas, je přijetím návrhu. Včasné přijetí návrhu nabývá účinnosti okamžikem, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde navrhovateli. Přijetí lze odvolat, jestliže odvolání dojde navrhovateli nejpozději současně s přijetím.“⁴⁷ České právo vychází z teorie příjemce, tzn., že smlouva je uzavřena až momentem dojití akceptace oferentovi.⁴⁸ „Pozdní přijetí má přesto účinky včasného přijetí,

⁴⁴ § 43a odst. 4 OZ.

⁴⁵ § 43b odst. 1 OZ.

⁴⁶ § 43b odst. 3 OZ.

⁴⁷ § 43c odst. 1,2 OZ.

⁴⁸ Existuje i opačná koncepce. Např. v anglickém právu se používá teorie odesílatele (postal rule), podle které je smlouva uzavřena již okamžikem odeslání akceptace

jestliže návrhováte o tom bez odkladu vyrozumí osobu, které byl návrh učiněn, a to ústně nebo odesláním zprávy.“⁴⁹ V případě e-obchodu by taková situace mohla nastat, kdyby například provozovatel internetového obchodu kvůli nemoci reagoval na ofertu zákazníka až po několika týdnech. Ačkoliv v daném ustanovení zákon nehovoří explicitně o možnosti použití elektronických prostředků, je nutno vykládat výraz „odesláním zprávy“ vzhledem k jeho obecnosti tak, že komunikace přes internet pod něj spadá. Zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy příjemce oferty odešle její akceptaci včas⁵⁰, ale vlivem neobvyklé přepravy (např. selhání sítě vlivem rozsáhlé poruchy) dorazí taková akceptace opožděně. V takovém případě má pozdní přijetí účinky včasného přijetí, ledaže oferent bez odkladu odešle akceptantovi zprávu, že považuje ofertu za zaniklou.⁵¹

E-smlouva „je uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenaají přijetí návrhu.“⁵² V praxi se bude nejčastěji jednat o okamžik, kdy oferentovi bude doručen potvrzující e-mail, popř. se mu na monitoru po odeslání objednávky zobrazí informace o přijetí jeho objednávky (návrhu). V případě koupě software, hudby apod., které jsou zákazníkovi poskytnuty ke stažení, může okamžik uzavření smlouvy spadat do okamžiku zahájení stahování dat. „Přijetí návrhu, které obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím návrhu a považuje se za nový návrh. Přijetím návrhu je však odpověď, jež vymezuje obsah navrhované smlouvy jinými slovy, jestliže z odpovědi nevyplývá změna obsahu navrhované smlouvy.“⁵³ Toto ustanovení se v praxi click-through smluv nepoužije, jelikož rámec smlouvy je vyhotoven obchodníkem, který je akceptantem a

oferentovi, i s rizikem, že akceptace nikdy nebude doručena (Chissick M., *Electronic commerce: Law and Practice*, London Sweet and Maxwell, 2000, s. 125).

⁴⁹ § 43c odst. 3 OZ.

⁵⁰ Včasné odeslání musí být z akceptace patrné.

⁵¹ § 43c odst. 4 OZ.

⁵² § 44 odst. 1 OZ.

⁵³ § 44 odst. 2 OZ.

zákazník coby oferent smlouvu pouze doplní. Aplikace tohoto ustanovení přichází ale v úvahu v případě smluv uzavíraných pomocí e-mailů. Ty totiž snadno umožňují pozměňování návrhů a protinávrhů.

„Projev vůle působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde.“⁵⁴ V případě click-through smluv je projev vůle doručován prakticky okamžitě. V případě e-mailů jde o moment, kdy má osoba, které je e-mail poslán, objektivní možnost si ho přečíst, tj. okamžik, kdy je e-mail připraven na serveru v e-mailové schránce. V případě spotřebitelských smluv tato skutečnost vyplývá z ustanovení § 53 odst. 5 OZ, kdy se za doručení objednávky a potvrzení jejího obdržení považuje moment, kdy se s nimi strany, jimž jsou určeny, mohou objektivně seznámit, tj. v okamžiku doručení e-mailu do schránky (momentální nemožnost přístupu k počítači není relevantní). Toto ustanovení se do našeho právního řádu dostalo transpozicí směrnice 2000/31/ES o elektronickém obchodu. Dle mého názoru lze toto pravidlo analogicky použít i v případě, kdy se jedná o e-smlouvy v rámci B2B⁵⁵ vztahů. Rovněž návrh Úmluvy OSN o používání elektronické komunikace v mezinárodních smlouvách zakotvuje toto pravidlo ve svém článku 10 odst. 2.

4.4 Spotřebitelské e-smlouvy

Spotřebitelské smlouvy jsou v současnosti nejrozšířenějším druhem smluv uzavíraných v elektronickém obchodu. Jedná se o tzv. B2C⁵⁶ e-smlouvy. Právní úprava spotřebitelských smluv je u nás silně ovlivněna legislativou EU, konkrétně množstvím směrnic věnujících se ochraně spotřebitele, jenž je v případě smluv uzavíraných s podnikajícími subjekty považován za slabší stranu vyžadující zvláštní ochranu. Spotřebitelským smlouvám se věnuje hlava pátá první části občanského zákoníku.

⁵⁴ § 45 odst. 1 OZ.

⁵⁵ Business to business.

⁵⁶ Business to customer.

„Spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel.“⁵⁷ Dodavatelem se rozumí osoba, „která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.“⁵⁸ Vzhledem k demonstrativnímu výčtu druhů smluv v prvním odstavci § 52 občanského zákoníku lze tedy shrnout, že spotřebitelská smlouva není zvláštním typem smlouvy, ale jde o speciální smlouvu podle části osmé občanského zákoníku, která je uzavřená mezi dodavatelem a spotřebitelem. Pochybnost nastává v případě inominátních smluv za předpokladu, že stranami budou dodavatel a spotřebitel.⁵⁹

Slabší pozice spotřebitele vyplývá mimo jiné i z ustanovení občanského zákona, které zakazují některé odchylky od zákona v neprospěch spotřebitele. Je tak oslaben princip dispozitivnosti právních úkonů v soukromoprávních smlouvách. Odchýlení se od zákona v neprospěch spotřebitele má za následek relativní neplatnost takového ujednání, eventuálně celého právního úkonu.⁶⁰ § 56 OZ stanoví, že „spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“ V odstavci 3 je uveden demonstrativní výčet takových ujednání. Jsou to například ujednání, která omezují právo spotřebitele uplatnit odpovědnost za vady či škodu, která dovolují dodavateli jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě a další.

⁵⁷ § 52 odst. 1 OZ.

⁵⁸ § 52 odst. 2,3 OZ.

⁵⁹ Knappová Marta, Švestka Jiří a kol., Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI, 2002, s. 93.

⁶⁰ § 55 OZ.

Zákon výslovně stanoví, že „pro uzavření smlouvy mohou být použity prostředky komunikace na dálku, které umožňují uzavřít smlouvu bez současné fyzické přítomnosti smluvních stran.“⁶¹ Zákon uvádí demonstrativní výčet prostředků komunikace na dálku, mezi nimiž se nacházejí i elektronická pošta a veřejná komunikační síť, například internet. Zákon dále stanoví, že „prostředky komunikace na dálku umožňující individuální jednání mohou být použity jen tehdy, jestliže spotřebitel jejich použití neodmítl.“⁶² V případě automaticky rozesílané elektronické pošty je dokonce nutný předchozí výslovný souhlas spotřebitele, přičemž spotřebiteli ve spojitosti s tím nesmí vzniknout žádné náklady. Při jednání prostřednictvím internetu musí být spotřebiteli s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy poskytnuty určité informace. Jde zejména o obchodní firmu nebo jméno a příjmení a IČ dodavatele, jejich sídlo, popř. bydliště, kontaktní údaje, název a cenu zboží, náklady na dodání nebo plnění, poučení o právu na odstoupení a další informace, jak stanoví § 53 odst. 4 OZ. Přitom k následujícím informacím musí dodavatel zajistit trvalý veřejný přístup: „obchodní firma nebo jména a příjmení a IČ dodavatele, sídlo právnické osoby a bydliště v případě fyzické osoby, u zahraniční osoby rovněž adresu podniku nebo organizační složky na území České republiky, byly-li zřízeny, údaj o zápisu v obchodním rejstříku nebo jiné obdobné evidenci, včetně spisové značky, pokud je přidělena, a kontaktní údaje, zejména poštovní adresu pro doručování, telefonní číslo, případně adresu pro doručování elektronické pošty“ a „údaje o příslušném kontrolním orgánu, podléhá-li činnost dodavatele režimu povolování.“⁶³ Po uzavření smlouvy přes internet, nejpozději však před plněním, musí být spotřebiteli poskytnuty písemně (tj. i elektronickou formou umožňující tisk a určení odesílatele) tyto informace: „obchodní jméno a IČ dodavatele,

⁶¹ § 53 odst. 1 OZ.

⁶² § 53 odst. 2 OZ.

⁶³ § 53 odst. 4 písm. a), b) OZ.

sídlo právnické osoby a bydliště v případě fyzické osoby, informace o podmínkách a postupech pro uplatnění práva odstoupit od smlouvy, informace o službách po prodeji a o zárukách, podmínky pro zrušení smlouvy, pokud není určena doba platnosti nebo platnost je delší než 1 rok.⁶⁴ Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy bez udání důvodu a bez jakékoliv sankce ve lhůtě do 14 dnů od převzetí plnění. Dodavatel má nárok pouze na náhradu skutečně vynaložených nákladů spojených s vrácením zboží. Již zaplacenou finanční částku musí spotřebiteli vrátit do 30 dnů od odstoupení. Nedodržení výše popsané informační povinnosti má za následek prodloužení lhůty pro odstoupení spotřebitele od smlouvy z 14 dnů na 3 měsíce od okamžiku plnění, přičemž splněním této informační povinnosti se lhůta opět krátí na 14 dní. Zákon ovšem pamatuje na určité druhy spotřebitelských smluv, u kterých (není-li ve smlouvě ujednáno jinak) odstoupení není možné. Jedná se o smlouvy „na poskytování služeb, jestliže s jejich plněním bylo se spotřebitelovým souhlasem započato před uplynutím lhůty 14 dnů od převzetí plnění, na dodávku zboží nebo služeb, jejichž cena závisí na výchylných finančního trhu nezávisle na vůli dodavatele, na dodávku zboží upraveného podle přání spotřebitele nebo pro jeho osobu, jakož i zboží které podléhá rychlé zkáze, opotřebení nebo zastarání, na dodávku audio a video nahrávek a počítačových programů, porušil-li spotřebitel jejich originální obal, na dodávku novin, periodik a časopisů a smlouvy spočívající ve hře nebo loterii.“⁶⁵ Zákon rovněž upravuje nevyžádaná plnění, kdy stanoví, že neobjednaná plnění nemusí spotřebitel vracet dodavateli, ani ho o tom vyrozumět. § 53a OZ je speciální normou týkající se pouze smluv sjednaných na dálku prostřednictvím elektronických prostředků, do níž byla transponována některá pravidla stanovená směrnicí 2000/31/ ES o elektronickém obchodu. Při použití elektronických prostředků musí být součástí návrhu kromě informací podle

⁶⁴ § 53 odst. 6 OZ .

⁶⁵ § 53 odst. 8 OZ.

§ 53 odst. 3 (informace nutné k uzavření smlouvy ve smyslu obecných a podstatných náležitostí smlouvy, které musí poskytnuty určitým a srozumitelným způsobem s přihlédnutím k ochraně nezletilých a spotřebitelů a k zásadě dobré víry) rovněž informace o tom, zda je smlouva po svém uzavření dodavatelem archivována a zda je přístupná, informace o jednotlivých technických krocích vedoucích k uzavření smlouvy, informace o jazycích, v nichž lze smlouvu uzavřít, informace o možnosti zjištění a opravování chyb vzniklých při zadávání dat před podáním objednávky a informace o kodexech chování, které jsou pro něj závazné nebo které dobrovolně dodržuje, a jejich přístupnosti při použití elektronických prostředků. Tyto povinnosti neplatí v případě jednání výlučně výměnou e-mailů nebo obdobnou individuální komunikací. Zákonodárce zde dle mého názoru nešťastně použil termín „součást návrhu“. Dle občanského zákoníku se pod „návrhem“ rozumí návrh na uzavření smlouvy⁶⁶. Vzhledem k povaze internetových obchodů a jejich nabídek jako „invitatio ad offerendum“, podává návrh na uzavření smlouvy až spotřebitel. Domnívám se, že pod návrhem ve smyslu § 53a odst. 1 OZ a ve smyslu článku 10 směrnice 2000/31/ES je potřeba rozumět návrh smlouvy a nikoliv návrh na její uzavření. „Vedle ostatních informačních požadavků podle práva Společenství zajistí členské státy, aby, s výjimkou odlišných ujednání stran, kterými nejsou spotřebitelé, poskytovatel služby alespoň níže uvedené informace...“ (jednotlivé technické kroky vedoucí k uzavření smlouvy; zda je smlouva po svém uzavření poskytovatelem služby archivována a zda je přístupná; technické prostředky pro zjištění a opravu omylů vzniklých při zadávání dat před podáním objednávky; jazyky nabízené pro uzavření smlouvy) „...v jasné, srozumitelné a jednoznačné podobě a před tím, než příjemce služby podá objednávku.“⁶⁷ Dle směrnice členské státy dále zajistí, aby „...poskytovatel služby uvedl všechny

⁶⁶ § 43a odst. 1 OZ.

⁶⁷ Článek 10 odst. 1 směrnice 2000/31/ES.

případné kodexy chování, kterým podléhá...“⁶⁸ V opačném případě by to totiž znamenalo, že právě spotřebitel by v návrhu na uzavření smlouvy rovněž musel uvést informaci např. o kodexech chování, které jsou pro dodavatele závazné. To jistě nebyl cíl transponované směrnice.

Podá-li spotřebitel objednávku prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku (např. webová stránka), je dodavatel povinen prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku potvrdit její obdržení. To neplatí v případě výlučně e-mailové nebo obdobné individuální komunikaci při uzavírání smlouvy. Objednávka a potvrzení jejího obdržení se považují za doručené v okamžiku, kdy se s nimi strany, jimž byly poslány, mohou seznámit. V případě click-through smluv to může být opravdu velmi rychle, téměř okamžitě, kdy potvrzení je automaticky vygenerováno a zobrazí se na monitoru ihned poté, co spotřebitel kliknutím odešle objednávku. V případě e-mailu se za okamžik doručení považuje moment, kdy je e-mail doručen a připraven v poštovní schránce. Zákon dále ukládá dodavateli povinnost zajistit, aby spotřebitel před konečným odesláním objednávky měl možnost zkontrolovat a měnit údaje v ní obsažené. Tato povinnost opět neplatí v případě výlučně e-mailové či obdobné individuální komunikace. Smlouva a všeobecné obchodní podmínky musí být poskytnuty spotřebiteli ve formě umožňující archivaci a reprodukci.⁶⁹ Ustanovení o smlouvách sjednaných podle § 53 odst. 4, 6 až 9 OZ se nevztahují na smlouvy o finančních službách, které jsou podrobněji upraveny v §§ 54a až 54d OZ. Ustanovení o smlouvách sjednávaných podle § 53 odst. 2 až 9 a §53a OZ se nevztahují v prostředí internetu na smlouvy „uzavírané na výstavbu či prodej nemovitostí nebo týkající se jiných práv k nemovitosti, s výjimkou nájmu; uzavírané na základě dražeb; na dodávku potravin, nápojů nebo jiného zboží běžné

⁶⁸ Článek 10 odst. 2 směrnice 2000/31/ES.

⁶⁹ § 53a odst. 2,3 OZ.

spotřeby dodávaného stálými doručovateli do domácnosti nebo sídla spotřebitele; o ubytování, dopravě, stravování nebo využití volného času, pokud dodavatel poskytuje tato plnění v určeném termínu nebo době.“⁷⁰

Občanský zákoník se v oblasti spotřebitelských smluv rovněž věnuje ve zvláštních ustanoveních smlouvám o finančních službách uzavřených na dálku⁷¹ a smlouvě o užívání budovy nebo její části na časový úsek.⁷²

Ochraně spotřebitele se nevyhnula ani úprava v obchodním zákoníku. Dle § 262 odst. 1 ObchZ si strany mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v §261, se bude řídit obchodním zákoníkem. Směřuje-li taková dohoda ke zhoršenému postavení strany, která není podnikatelem, je neplatná. Zákon dále uvádí, že „ve vztazích podle § 261 nebo podřízených obchodnímu zákoníku dohodou podle § 262 odst.1 se použijí, nevyplyvá-li z tohoto zákona nebo ze zvláštních právních předpisů něco jiného, ustanovení této části (část třetí – obchodní závazkové vztahy) na obě strany; ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách a zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku.“⁷³

Jak je vidět, úprava spotřebitelských smluv je v našem právním řádu ošetřena poměrně intenzivně a nutno říct, že ochrana spotřebitele je principem našeho soukromého práva. Vzhledem k významu této úpravy pak

⁷⁰ § 54 OZ.

⁷¹ §§ 54a – 54d OZ.

⁷² §§ 58 – 65 OZ.

⁷³ § 262 odst. 4 ObchZ.

Lze očekávat, že v případě, kdy by v rámci řešení přeshraničního sporu bylo jako rozhodné právo určeno právo cizího státu, které by neposkytlo spotřebiteli dostatečnou ochranu z pohledu českého práva, na základě výhrady veřejného pořádku by muselo být odmítnuto a aplikovalo by se právo české. Vzhledem k harmonizaci práva v rámci EU však výhrada *ordre public* při užití práva členského státu EU není pravděpodobná.

5 Normy MPS při elektronickém obchodování

S rozvojem elektronického obchodu a globalizací světa dochází k rapidnímu nárůstu počtu jeho uživatelů. Internet nám umožňuje překonávat hranice během vteřin a téměř vždy přitom vstupujeme do závazkových vztahů, byť i konkludentně. Tím se dostává ke slovu mezinárodní právo soukromé, jehož úkolem je stanovit pravidla a postupy pro určení právních norem, jichž má být při řešení případných sporů s přeshraničním prvkem použito.

5.1 Kolizní a přímé normy

Kolizní normy jsou normy mezinárodního práva soukromého, jejichž úkolem je v dané situaci podle různých kritérií určit právo, podle kterého bude tato situace posuzována. Takto určené právo se nazývá právem rozhodným. Vůči normám přímým mají povahu norem obecných k normám speciálním. To znamená, že se jich použije až v případě, že na daný vztah nelze použít normy přímé. V případě kolizních norem je cílem jejich použití dosažení kolizní spravedlnosti. To znamená určení takového právního řádu, jehož použití je na daný případ nejspravedlivější. Při určování rozhodného práva vzniká tzv. kvalifikační problém - to jest otázka, pod kterou kolizní normu daný případ správně subsumovat. Takové rozhodnutí se zpravidla provádí na základě kolizních norem státu, jehož orgán rozhoduje o kvalifikaci (*lex fori*). Rozhodnutí, které normy je třeba použít, se dosahuje

pomocí tzv. hraničních určovatelů. Hraniční určovatel je „skutečnost významná pro daný druh právních vztahů nebo otázek označených v rozsahu kolizních norem“.⁷⁴ Jako příklad pramenů práva obsahujících kolizní normy v českém právním řádu je třeba na prvním místě uvést zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPS“), dále pak Římskou úmluvu o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980, kterou je nutno na základě čl. 10 Ústavy a rovněž § 2 ZMPS použít přednostně před vnitrostátními normami, anebo nařízení 864/2007/ES o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) s účinností od 11. ledna 2009.

I v oblasti kolizně určených norem je třeba aplikovat korektivy *ordre public* a imperativních ustanovení stejně jako při volbě práva. O jejich použití se rozhoduje ještě před tím, než se kolizní metodou určí rozhodné právo. Méně časté jsou normy přímé.

Jako speciální ve vztahu k normám kolizním lze označit normy přímé. Speciální proto, že pokud je určitá situace řešena těmito normami, mají aplikační přednost a je třeba jich použít. Nejčastějším zdrojem přímých norem jsou mezinárodní smlouvy. Přímé normy jsou normami, které samy stanoví hmotněprávní pravidla pro řešení určité situace. V porovnání s normami kolizními neodkazují na právní řád žádného státu. K jejich použití dochází bezprostředně. Přímé normy vznikají zpravidla v poměrně dlouhém procesu, na jehož konci bývá kompromis akceptovatelný zúčastněnými státy. Jako příklad právního pramene obsahujícího přímé normy lze uvést Vídeňskou úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980 nebo Úmluvu OSN o používání elektronické komunikace v mezinárodních smlouvách z roku 2005. (Tuto úmluvu zatím podepsalo 18 převážně neevropských států, z nichž Honduras

⁷⁴ Kučera Z., *Mezinárodní právo soukromé*, 6. vydání, nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 119.

a Singapur ji ratifikovali. Ke vstupu úmluvy v platnost je třeba ratifikace celkem tří států)⁷⁵. Přímé normy rozhodně nejsou nejčastějšími normami aplikovanými v mezinárodním právu soukromém. Těmi jsou normy kolizní.

5.2 Volba práva

Jeden z hlavních stavebních prvků závazkových vztahů, zejména těch smluvních, je vůle stran. Jsou to právě smluvní strany, které v rámci své kontraktační svobody rozhodují o tom, zda smlouvu uzavřou, jakou smlouvu, s kým a za jakých podmínek tak učiní a zejména též v rámci jejich autonomie leží i otázka rozhodnutí o právním řádu aplikovatelném na jejich závazkový vztah. Právní nauka používá pro takto zvolené právo termínu *lex electa*, popř. *lex voluntaris*.

5.2.1 Explicitní volba práva

Uvedená soukromoprávní zásada má své zakotvení v mnoha předpisech. Dle zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním „účastníci smlouvy si mohou zvolit právo, jímž se mají řídit jejich vzájemné majetkové vztahy; mohou tak učinit i mlčky, není-li vzhledem k okolnostem o projevené vůli pochybnost.“⁷⁶ Dle Římské úmluvy „smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Svou volbou mohou strany zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu, nebo pouze pro její část.“⁷⁷ Dle nařízení Řím I „smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Strany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu nebo pouze pro její

⁷⁵ Status úmluvy lze zjistit na stránkách UNCITRAL http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/2005Convention_status.html.

⁷⁶ § 9 odst.1 ZMPS.

⁷⁷ Čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy.

část.“⁷⁸ Ze všech shora uvedených textů předpisů je zřejmé, že volbu práva je možné provést jak výslovně, tak i nevýslovně. V rámci internetového obchodování a poskytování služeb bývá tato dohoda většinou zakotvena ve všeobecných obchodních podmínkách obchodníka (prodejce popř. poskytovatele služeb) a reálná možnost uživatele na její ovlivnění je nulová. V případech, kdy si uživatel dá práci s pročítáním obchodních podmínek obchodníka, nastávají dvě situace. Buď se uživatel rozhodne (většinou s ohledem na ekonomický motiv, např. vyšší cenu pořizovaného zboží či služby) smlouvu neuzavřít právě s ohledem na skutečnost, že se volby cizího práva obává, anebo v případě, kdy je prostřednictvím internetu uzavírána smlouva s většinou nízkým finančním plněním, uživatel přistoupí na volbu cizího práva i s vědomím možných komplikací při případném reklamačním řízení. S ohledem na vlastní zkušenosti se domnívám, že k pořízení dražších statků prostřednictvím zahraničních e-shopů přistupuje většina uživatelů až po předchozí kontrole obchodníka na diskuzních fórech nebo webových stránkách zaměřených na ochranu spotřebitelů, kde lze zjistit zkušenosti ostatních uživatelů zkoumaných webových stránek a případné problémy s reklamacemi.⁷⁹ S výslovnou volbou práva asi potíže nenastávají. Zvláštní pozornost si zaslouží volby práva nevýslovná.

5.2.2 Implicitní volba práva

Pro nevýslovnou volbu práva je charakteristická absence explicitního ujednání o volbě práva, avšak z dalších ujednání mezi smluvními stranami popřípadě z dalších okolností je zřejmé, že smluvní strany zamýšlely daný závazkový vztah podřídit určitému právnímu řádu. Většinou nebude možné určit nevýslovnou volbu práva pouze na základě jedné okolnosti, ale pro patřičnou jistotu bude třeba posuzovat více okolností v souvislostech. Takovými okolnostmi by mohlo být například

⁷⁸ Čl.3 odst. 1 nařízení Řím I.

⁷⁹ Např. www.bizrate.com, www.bbb.org apod.

praxe zavedená mezi stranami. Kdyby v rámci dlouhodobého obchodního styku strany při uzavírání prvních smluv volbu práva provedly explicitně a u pozdějších smluv by již tuto výslovnou volbu práva opomenuly provést, bylo by přesto patrně možné uzavřít, že strany volbu práva provedly. Jinou okolností směřující k úvaze ohledně konkludentní volby práva by mohlo být použití určitého jazyka. Bude-li e-smlouva uzavřena v češtině a jeden z kontrahentů bude cizinec, mohla by to být okolnost vedoucí k úvaze, zda nebyla konkludentně provedena volba českého práva. Jiné to ale bude v případě angličtiny, kdy se jedná v prostředí internetu o univerzální jazyk. Obdobně by takovou okolností mohla být měna, v níž proběhne e-obchod. Při platbě v hotovosti by taková myšlenka mohla obstát, ovšem při platbě kreditní kartou nebo e-penězi se i tento hraniční určovatel stírá. Poměrně silným argumentem, který by hovořil pro konkludentní volbu práva, je citace zákonných ustanovení daného právního řádu v e-smlouvě. V případě B2C smluv ale tento argument patrně neobstojí vzhledem k fixnímu charakteru formulářových (click-through) e-smluv, kterých je nejčastěji používáno v e-obchodu. Další okolností, podle které lze dovodit implicitní volbu práva, je skutečnost, že uzavřená smlouva je platná dle právního řádu země, v níž má jedna ze stran své sídlo, přičemž v právním řádu země druhého účastníka je smlouva nebo její část neplatná. Obdobně lze dovodit implicitní volbu práva v situaci, kdy právní řád země jednoho z účastníků detailně upravuje předmět uzavřené smlouvy, zatímco právní řád země druhého z účastníků takovou úpravu neobsahuje. V zájmu přesného a určitého výkladu smlouvy je nutno dát přednost tomu právnímu řádu, který detailní úpravu obsahuje.⁸⁰ Diskutovanou okolností ohledně implicitní volby práva je dohoda určující sudiště případných sporů. Profesor Peter Stone uvádí, že volba sudiště nebo rozhodčího tribunálu, který je obecně znám tím, že obvykle rozhoduje spor podle určité národní právní úpravy,

⁸⁰ Peter Stone, EU Private International law, Harmonization of laws, Edward Edgar Publishing Limited, 2006, str. 279.

například, pokud se jedná o situaci, kdy účastníci z různých zemí volí jako sudiště soudy nebo rozhodčí tribunály v třetí zemi, může být implicitní volbou rozhodného práva.⁸¹ Naopak dle Giuliano-Lagarde Report k Římské úmluvě nelze automaticky s volbou sudiště spojovat i volbu rozhodného práva. Jedná se o dva samostatné instituty mezinárodního práva soukromého, nicméně v případě, že by byla volba sudiště jen jednou z okolností směřujících k určení konkludentní volby práva, jednalo by se o silný argument pro existenci takové volby práva.⁸² Přestože návrh nařízení Řím I obsahoval ve svém článku 3 odst. 1 ustanovení „pokud se strany dohodly na soudu nebo soudech určitého členského státu, které budou řešit spory týkající se smlouvy, které vznikly nebo mohou vzniknout, má se za to, že strany rovněž zvolily právní předpisy tohoto členského státu“, v konečném znění byla tato koncepce odmítnuta právě s ohledem na skutečnost, že se jedná o dva samostatné instituty a na volbu sudiště je tak v rámci preambule nařízení Řím I nahlíženo jako na jeden prvek směřující ke konkludentnímu určení práva.⁸³ Pozornost si zaslouží úprava implicitní volby práva ve světle transformace Římské úmluvy do nařízení Řím I. Oba dva předpisy konkludentní volbu práva umožňují, nicméně v novějším nařízení Řím I dochází ke zpřesnění, když původní formulace Římské úmluvy „s dostatečnou jistotou“ byla nahrazena formulací „musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat“. V rámci přípravných prací na transformaci Římské úmluvy do nařízení se k bližšímu vymezení úpravy implicitní volby práva vyjadřovalo i Ministerstvo spravedlnosti ČR, které varovalo před přílišným zpřesňováním vzhledem k nebezpečí případné

⁸¹ Peter Stone, EU Private International law, Harmonization of laws, Edward Edgar Publishing Limited, 2006, str. 282.

⁸² Giuliano-Lagarde Report, dostupné z

http://www.uninova.sk/pf_bvsp/pdf/Text_GiulianoLagardeReport.pdf.

⁸³ Bod (12) Preambule nařízení Řím I.

hypotetické volby práva, a proto navrhovalo text předpisu ponechat ve stávající úpravě.⁸⁴

5.2.3 Volba nestátních pravidel

Zajímavou otázkou je, zda si smluvní strany mohou zvolit jako rozhodné právo legislativní úpravu specifického existujícího státu nebo zda svou volbou mohou podřídit svůj závazkový vztah i nestátní právní úpravě, např. *lex mercatoria*. ZMPS na tuto otázku neodpovídá přímo, ale dle znění §9 odst. 2 ZPMS „pokud z projevu vůle účastníků nevyplývá nic jiného, nepřihlíží se ke kolizním ustanovením zvoleného právního řádu“ vyplývá, že zvoleným rozhodným právem může být toliko právo existujícího státu. To ovšem nebrání účastníkům závazkového vztahu, aby si sjednaly použití nestátních právních nástrojů v případě, kdy to umožňuje právní řád, který byl určen kolizní metodou, tedy jako součást rozhodného právního řádu. K této problematice je rovněž nutné připomenout postoj České republiky v rámci odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR k Zelené knize⁸⁵, které na otázku možnosti výslovné volby nestátních pravidel odpovědělo tak, aby v rámci co největší smluvní svobody bylo stranám umožněno si přímo zvolit jako rozhodné právo např. *lex mercatoria*. V případě nemožnosti takové volby by bylo pravděpodobné, že smluvní strany by tíhly v rámci převážně dispozitivní úpravy soukromého práva k inkorporaci takových pravidel přímo do textu smluv, čímž by fakticky tuto nemožnost obešly. V souvislosti s touto úvahou dále Ministerstvo spravedlnosti ČR uvádí, že vzhledem k interpretačním problémům s významem slova „právo“ (myšleno zvolené právo) by mělo dojít k upřesnění, zda je pod uvedeným pojmem

⁸⁴ Bod 9. Odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR ke Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. Dostupný z http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_i/doc/czech_republic_en.pdf.

⁸⁵ Bod 8. Odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR ke Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. Dostupný z http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_i/doc/czech_republic_en.pdf.

myšleno právo konkrétní země nebo jakékoliv soukromé právo, včetně např. *lex mercatoria*. Návrh nařízení Řím I obsahoval ve svém článku 3 ustanovení, dle kterého „strany si mohou rovněž zvolit jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva; uvedené zásady a normy musí být uznávány na mezinárodní úrovni i na úrovni Společenství. Nicméně otázky týkající se oblastí, které jsou upraveny těmito zásadami nebo normami a které jimi nejsou výslovně vyřešeny, budou vyřešeny podle obecných zásad, z nichž vycházejí, nebo, pokud takové zásady neexistují, podle rozhodného práva při neexistenci volby ve smyslu tohoto nařízení.“⁸⁶ Dle důvodové zprávy k návrhu nařízení má uvedení formulace zejména umožnit volbu zásad UNIDROIT, zásad Principles of European Contract Law nebo případného budoucího volitelného nástroje Společenství, přičemž volba *lex mercatoria*, které není dostatečně přesné, anebo volba soukromých kodifikací, které nejsou mezinárodně dostatečně uznávané, povolena nebude. Samotné nařízení Řím I nakonec formulaci návrhu nařízení neobsahuje a spíše kopíruje formulaci Římské úmluvy. Nicméně otázka volby nestátních pravidel je zachycena v preambuli nařízení, dle které „toto nařízení nebrání smluvním stranám, aby do svých smluv začlenily formou odkazu nestátní normy nebo mezinárodní úmluvu. Pokud Společenství vhodným právním nástrojem přijme normy smluvního závazkového práva, včetně standardních smluvních podmínek, může takový nástroj stanovit, že smluvním stranám je dovoleno tyto normy uplatňovat.“⁸⁷

5.2.4 Omezení volby práva

Volba práva má však i jistá omezení. Mezi ně patří například nemožnost odchýlení se od ustanovení právního řádu, kterým se řídí platební systém uvedený v seznamu České národní banky, co do práv a povinností osoby, na jejíž majetek byl prohlášen konkurz nebo u níž došlo k

⁸⁶ Článek 3 odst. 2. Návrhu nařízení Řím I 2005/0261 (COD).

⁸⁷ Body (13) a (14) Preambule Nařízení Řím I.

zastavení nebo omezení plateb v důsledku jiného opatření stanoveného kolizně. V takovém případě se práva a povinnosti řídí tímž právem, kterým se řídí smlouva o platebním systému.⁸⁸ Další vyloučení volby práva se týká i investičních nástrojů k zajištění práv účastníků platebních systémů v seznamu ČNB, vypořádacího systému uvedeného v seznamu ČNB, dále samotné ČNB nebo jiných centrálních bank členských států EU, EHS nebo Evropské centrální banky, pokud jsou jejich práva zaznamenávána na účtu, v rejstříku či evidenci. V takovém případě se řídí práva ze zajištění právním řádem státu, kde je veden účet, rejstřík nebo jiná obdobná evidence, v nichž je zajištění zaznamenáno.⁸⁹ Ve finanční oblasti je dále dle § 11b ZMPS volba práva vyloučena ještě v případě některých vztahů vyplývajících z vypořádacího systému uvedeného v seznamu ČNB.⁹⁰

Další omezení autonomie vůle stran v oblasti volby práva je zakotveno v předpisech upravujících spotřebitelské smlouvy. Dle Římské úmluvy je volba práva omezena požadavkem, aby v důsledku provedené volby práva nebyl spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují imperativní ustanovení práva země, v níž má spotřebitel své obvyklé bydliště, pokud budou splněny dvě kumulativní podmínky, a sice existence nabídky nebo reklamy v zemi spotřebitele a uskutečnění všech nezbytných úkonů směřujících k uzavření smlouvy v zemi spotřebitele.⁹¹ Obdobnou formulaci najdeme i v novějším Nařízení Řím I, dle kterého je volba práva možná, ale v případě, že obchodník provozuje svou profesionální či podnikatelskou činnost v zemi spotřebitelova obvyklého bydliště nebo se

⁸⁸ § 11a odst. 1 ZMPS.

⁸⁹ § 11a odst. 2 ZMPS.

⁹⁰ „Práva a povinnosti osoby, které vznikly z její účasti ve vypořádacím systému, uvedeném v seznamu České národní banky podle zvláštního právního předpisu, na jejíž majetek byl prohlášen konkurz nebo již bylo uloženo jiné opatření veřejného orgánu směřující vůči majetku této osoby, kterým se ukládá povinnost zastavit či omezit převody investičních nástrojů nebo peněžních prostředků této osoby nebo jiná povinnost týkající se těchto investičních nástrojů nebo peněžních prostředků, se řídí tímž právním řádem, kterým se řídí vztahy mezi účastníky vypořádacího systému. Volba jiného práva je vyloučena.“

⁹¹ Článek 5 odst. 2. první odrážka Římské úmluvy.

jakýmkoliv způsobem činnost na tuto zemi zaměřuje a smlouva spadá do této činnosti, nesmí být v důsledku volby práva spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, která by jinak při neexistenci volby práva bylo třeba na smlouvu aplikovat.⁹² Uvedené nařízení již výslovně počítá s e-obchodem, když z jeho úvodních ustanovení vyplývá, že zaměřením činnosti obchodníka není pouhé umožnění přístupu k webovým stránkám obchodníka ze země spotřebitele, popř. pouhé použití jazyka či měny.

Nařízení Řím I omezuje volbu práva rovněž v případech, kdy „všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi, než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno...“ Takovou „volbou práva, kterou strany učinily, není dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“⁹³ V případech, kdy „všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jednom nebo více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“⁹⁴ Ustanovení právního rádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, jsou označovány jako normy imperativní. Dle článku 9 nařízení Řím I „imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského upořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoliv situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.“ Obdobnou definici obsahuje i Římská úmluva ve svém článku 7.

⁹² Článek 6 odst. 1.,2. Nařízení Řím I.

⁹³ Článek 3 odst. 3. Nařízení Řím I.

⁹⁴ Článek 3 odst. 4. Nařízení Řím I.

S uvedenou kategorií imperativních resp. kogentních norem souvisí ještě další korektiv, a to výhrada *ordre public*. Výhrada *ordre public*, neboli výhrada veřejného pořádku je institutem mezinárodního práva soukromého, jehož použití v rámci unifikace norem MPS v prostoru Evropských Společenství nastane jen velmi zřídka. Jinak tomu ovšem bude v případě, kdy závazkový vztah bude mít vazbu na právní řád země, která má diametrálně odlišné uspořádání, ať už společenské, kulturní, náboženské či hospodářské. V takových situacích totiž bude možné, že závazkový vztah, který je v prostředí jednoho státu závazkem legálním a třeba i legitimním, může být v prostředí státu jiného závazkem naprosto nepřijatelným a ilegálním. ZMPSP upravuje výhradu veřejného pořádku v § 36, dle kterého „právního předpisu cizího státu nelze použít, pokud by se účinky tohoto použití přičily takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat“. Z dikce vyplývá, že nejde o všechny kogentní normy, ale jen o ty důležité zásady, na nichž je nutno trvat. Rovněž Římská úmluva a nařízení Řím I stanoví, že použití těch norem, které se přičí veřejnému pořádku země, v níž má soud sídlo, může být soudem odmítnuto.⁹⁵ Příkladem můžou být filmové nahrávky s homosexuální tematikou, které jsou v prostředí České republiky legální, ale v prostředí některých islámských zemí se jedná o zboží, jehož držba je spojena s přísnými tresty. Vznikl-li by spor, jehož předmětem by byla kupní smlouva týkající se uvedených videonahrávek, byl by obchodník z ČR před soudem islámské země patrně neúspěšný právě pro rozpor závazkového vztahu s veřejným pořádkem. Jiným příkladem může být rozdílné vnímání gastronomie v různých zemích. Smažení živých ryb s hlavou zabalenou v mokré utěrce tak, aby proces tepelné úpravy rybího masa nezpůsobil smrt ryby a aby ji zákazník dostal na talíř ještě živou, bude v Číně vnímáno jako

⁹⁵ Článek 16 Římské úmluvy, článek 21 nařízení Řím I.

gastronomický zážitek, který by v prostředí České republiky byl zcela jistě označen jako týrání zvířat. V případném sporu (v prostředí e-obchodu spíše nereálném) by čínský obchodník u českého soudu neuspěl právě pro rozpor s veřejným pořádkem ČR.

6 Kolizní úprava smluvních závazků

6.1 Římská úmluva

Ačkoliv zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, obsahuje kolizní pravidla pro smluvní závazkové vztahy, donedávna v našem právním řádu byla díky právní nadřazenosti nejdůležitějším pramenem kolizních norem v oblasti smluvního závazkového práva souvisejícího s internetem (vedle Vídeňské úmluvy) Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (dále jen „Římská úmluva“), jejímiž signatáři jsou členské státy Evropských společenství. Česká republika úmluvu ratifikovala v roce 2006.

6.1.1 Působnost

Z hlediska časové působnosti je Římská úmluva aplikovatelná na smluvní závazkové vztahy vzniklé od 1.7.2006, do kdy je nutno aplikovat ustanovení ZMPS, přičemž druhou časovou hranicí vymezující působnost úmluvy je okamžik nabytí účinnosti nařízení Řím I, tedy 17.12.2009. Římská úmluva se jako pramen kolizních norem nevztahuje na všechny smluvní závazkové vztahy. V článku 1, který se věnuje oblasti působnosti úmluvy, je působnost vymezena obecně pozitivním způsobem. „Tato úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí.“⁹⁶ V dalším odstavci je působnost konkretizována negativním způsobem, kdy jsou z působnosti úmluvy vyloučeny kupříkladu smluvní závazkové vztahy týkající se závětí a dědění, majetkových vztahů mezi

⁹⁶ Článek 1 odst. 1 Římské úmluvy.

manžely, dále závazkové vztahy ze směnek, šeků a jiných převoditelných cenných papírů, rozhodčí smlouvy, otázky upravené právem obchodních společností a další. Článek 2 je důležitý z toho důvodu, že umožňuje aplikaci rozhodného práva určeného na základě úmluvy i v případě, že je jím právo nesignatářského státu. Jedná se tedy o úpravu erga omnes.

6.1.2 Volba práva

Jeden z hlavních principů mezinárodního práva soukromého, a to volba práva na základě dohody stran, je zakotven v článku 3. „Volba práva může být učiněna výslovně nebo vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu.“⁹⁷ Okolnosti konkludentního uzavření dohody o volbě rozhodného práva jsou blíže popsány a rozebrány v kapitole o volbě práva. Jde zejména o použití určitého jazyka, stanovení měny, v níž proběhne e-obchod, citace zákonných ustanovení daného právního řádu v e-smlouvě a další. Římská úmluva smluvním stranám umožňuje provést volbu práva jak pro celou smlouvu, tak i pouze pro její část. Strany mají rovněž možnost kdykoliv provést změnu volby rozhodného práva.⁹⁸ Volba práva stranami je omezena v případě, kdy všechny ostatní okolnosti v okamžiku volby souvisejí pouze s jednou zemí. V takovém případě je nutno dodržovat imperativní normy dotčené země. Je to způsob, jak zamezit tomu, aby nedocházelo k obcházení zákona u norem, od nichž se nelze odchýlit.

6.1.3 Určení rozhodného práva dle hraničního určovatele

V případě, že k určení rozhodného práva nedošlo na základě volby, určí se rozhodné právo na základě principu nejužšího vztahu. V článku 4 Římské úmluvy je použita formulace „...se smlouva řídí právem země, s níž nejužěji souvisí.“ Výjimečně lze použít na část smlouvy, kterou

⁹⁷ Článek 3 odst. 1 Římské úmluvy.

⁹⁸ Článek 3 odst. 2 Římské úmluvy.

Lze oddělit a která má užší vztah k jiné zemi, právo této jiné země. Podle úmluvy se nejužší vztah k zemi posoudí podle bydliště strany, která má plnit předmět smlouvy. V případě obchodních společností, sdružení nebo právnické osoby jde o její ústředí. Pokud byla smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo živnostenské činnosti, posuzuje se vztah podle místa hlavní provozovny.⁹⁹ V prostředí elektronického obchodu by se ve většině případů patrně jednalo o zemi, odkud e-obchodník poskytuje svá plnění, tj. kde má sklady, kanceláře apod.

Římská úmluva v sobě zakotvuje rovněž princip ochrany slabší strany, resp. ochrany spotřebitele. Tento, jinak pro komunitární nástroje velmi typický princip soukromého práva, našel své místo v článku 5 úmluvy. Podle ustanovení tohoto článku nesmí být spotřebitel v důsledku volby práva zbaven ochrany, kterou mu poskytují imperativní ustanovení právního řádu země, v níž má své obvyklé bydliště, „pokud uzavření smlouvy v této zemi předcházela nabídka určená výslovně spotřebiteli nebo reklama a spotřebitel uskutečnil v této zemi všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy“. V případě, že volba práva nebyla učiněna a za podmínek stanovených v předešlé větě, se podle Římské úmluvy na spotřebitelské smlouvy aplikuje právo země, v níž má spotřebitel své obvyklé bydliště.¹⁰⁰ V prostředí e-obchodu se bude jednat například o odkazy na zahraniční internetové obchody umístěné na českých webových stránkách, jejichž cílem je působit jako reklama, nebo e-maily nabízející prodej zboží či služeb na stránkách zahraničních internetových obchodů. Za předpokladu, že spotřebitel učiní návrh na uzavření smlouvy, popř. jemu učiněný návrh akceptuje, se smlouva bude řídit právem státu jeho bydliště. V prostředí EU není dopad tohoto ustanovení nijak dramatický vzhledem k harmonizaci spotřebitelských smluv množstvím směrnic. Jiná situace ale

⁹⁹ Má-li být podle smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně, je zemí, k níž má smlouva nejužší vztah, země, kde se nachází tato jiná provozovna.

¹⁰⁰ Článek 5 odst. 3 Římské úmluvy.

nastane v okamžiku, kdy spotřebitel bude pocházet ze země s právní úpravou, která v oblasti ochrany spotřebitele není tak rozvinutá a e-obchodník bude z členského státu EU. V takovém případě by se totiž (nebyla-li by učiněna volba práva státu e-obchodníka) na danou e-smlouvu nevztahovala ochrana vyplývající z komunitárních nástrojů a spotřebitel by nebyl chráněn tak, jak by mohl být v případě volby práva státu e-obchodníka.

6.2 Nařízení ES č. 593/2008 - Řím I

Podpis Amsterodamské smlouvy byl novým impulsem pro mezinárodní právo soukromé v prostředí Evropských společenství. Podle Smlouvy o ES¹⁰¹ „opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech ... přijímaná ..., pokud je to nutné k řádnému fungování vnitřního trhu, zahrnují mimo jiné: ... podporu slučitelnosti kolizních norem platných v členských státech a předpisů pro řešení kompetenčních sporů ...“. Harmonizace kolizních norem v oblasti závazkových vztahů je nezbytná pro řádné fungování vnitřního trhu. Na tomto právním základě přijala Společenství nařízení 44/2001 ES o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I), které nahradilo do té doby platnou Bruselskou úmluvu z roku 1968. V červenci 2003 byl Komisí předložen návrh nařízení o právu rozhodném pro nesmluvní závazkové vztahy (Řím II). Římská úmluva tak zůstala jediným nástrojem mezinárodního práva soukromého na úrovni Společenství, který má podobu mezinárodní úmluvy. Nevýhody z toho plynoucí se jeví jako neodůvodněné, jelikož nástroje Brusel I, Řím II a Římská úmluva tvoří jeden celek, který obsahuje normy mezinárodního práva soukromého na úrovni Společenství v oblasti občanskoprávních a obchodních smluvních i

¹⁰¹ Článek 65 písm. b) Smlouvy o ES.

nesmluvních závazků.¹⁰² Proto se Evropská společenství rozhodla k transformaci Římské úmluvy do komunitárního nařízení. Cílem návrhu nařízení Řím I není tvorba nového souboru právních norem, ale přeměna, úprava a zpřesnění stávajících norem obsažených v Římské úmluvě, čímž má být posílena právní jistota bez zavádění nových prvků, které by mohly podstatně změnit stávající právní režim.

6.2.1 Působnost nařízení

Vzhledem k ucelenosti nástrojů Brusel I, Řím I a Řím II je věcná působnost nařízení přizpůsobena tak, aby korespondovala s druhými dvěma nástroji (nařízením Brusel I a nařízením Řím II). Způsob stanovení věcné působnosti je stejný jako v případě Římské úmluvy. Pozitivně formulované obecné vymezení je dále konkretizováno negativním výčtem vztahů, na které se nařízení neaplikuje. Dle čl. 1 odst. 1 se nařízení vztahuje na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní. Druhý odstavce dále blíže vymezuje speciální oblasti, pro které je aplikace nařízení rovněž vyloučena, jako statusové záležitosti fyzických osob, rodinněprávní vztahy, majetkové vztahy mezi manžely, dědění, směnky, šeky, rozhodčí smlouvy, korporátní právo, trusty, předsmluvní závazky, pojistné smlouvy. Dle čl. 1 odstavce 3 se nařízení nevztahuje na soudní řízení a dokazování. Povaha nařízení jako nástroje s působností erga omnes vyplývá z článku 2, podle kterého „právo určené podle tohoto nařízení se použije bez ohledu na to, zda je právem některého z členských států či nikoliv.“ Nařízení nabylo účinnosti dne 17.12.2009.¹⁰³

¹⁰² Bod 1.1 důvodové zprávy k návrhu nařízení Řím I, KOM (2005)/650.

¹⁰³ Článek 29 nařízení.

6.2.2 Volba práva

V oblasti volby rozhodného práva, která je upravena v článku 3 nařízení Řím I, má být napříště v případě sporu hledán skutečný projev vůle místo projevu domnělého. Právní jednání stran má být zohledněno, ale zároveň má být ulehčena volba soudu tak, aby byla dostatečně předvídatelná. V návrhu nařízení byla zásada volby práva posílena o možnost volby statutárních předpisů jako rozhodného práva. Zejména šlo o možnost volby zásad UNIDROIT, zásad „Principles of European Contract Law“ nebo případného budoucího volitelného nástroje společenství. Možnost volby *lex mercatoria* nebo soukromých kodifikací neměla být možná. V případě, že statutární předpisy některou otázku neupravují, zakotvoval návrh nařízení další postup.¹⁰⁴ Přestože návrh nařízení byl co do oblasti volby práva značně liberální, jeho konečná podoba však zůstala konzervativnější a spíše se shoduje s úpravou Římské úmluvy. Možnost aplikace nestátních norem zůstala zachována v preambuli nařízení, avšak již v omezené podobě, podle které nařízení nebrání smluvním stranám, aby do svých smluv začlenily formou odkazu nestátní normy nebo mezinárodní úmluvu. Skutečnost, že na úrovni Evropských společenství probíhají práce v oblasti unifikace civilního práva, jsou zřejmé i z bodu 14 preambule nařízení Řím I, ze kterého vyplývá, že pokud Společenství vhodným právním nástrojem přijme normy smluvního závazkového práva, včetně standardních smluvních podmínek, může takový nástroj stanovit, že smluvním stranám je dovoleno tyto normy uplatňovat. Volba rozhodného práva je stranám umožněna jak pro celou smlouvu, tak pouze pro její část. Volba rozhodného práva může být kdykoliv v průběhu platnosti smlouvy změněna, avšak bez dopadu na formální platnost smlouvy či práva třetích osob. Dle čl. 3 odstavce 3 nařízení není volbou práva dotčeno použití kogentních norem právního řádu země určeného na základě kolizních

¹⁰⁴ Bod 4.2 důvodové zprávy k návrhu nařízení Řím I.

pravidel. Obdobné pravidlo podle odstavce 4 platí i pro aplikaci kogentních ustanovení předpisů přijatých Společenstvím.

6.2.3 Rozhodné právo

Shodně s Římskou úmluvou je v článku 4 upraveno určení rozhodného práva v situaci, kdy si strany takové právo nezvolily dohodou. I nadále platí, že rozhodné právo je určováno podle země, k níž má smlouva nejužší vztah. V prvním odstavci je pod písmeny a) – h) stanoven výčet typů smluv, pro které je konkrétně určeno, právo které strany má být označeno jako rozhodné. U ostatních smluv nebo pokud by se na prvky smlouvy vztahovalo více než jedno z písmen a) – h) se právo rozhodné určí podle země, v níž má strana, která je zavázána ze smlouvy poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, v době uzavření smlouvy své obvyklé bydliště.

Článek 5 nařízení upravuje způsob určení rozhodného práva ze smlouvy o přepravě. Nařízení zakotvuje pravidla jak pro přepravu zboží tak cestujících. Zvláštností úpravy je skutečnost, že v případě přepravy osob je volba rozhodného práva omezena, když nařízení umožňuje volbu práva pouze taxativně určeným způsobem dle čl. 5 odst. 2, písm. a) - e) nařízení.

6.2.4 Spotřebitelské smlouvy

Článek 6, věnující se spotřebitelským smlouvám, stanovuje v prvním odstavci jednoduchou a předvídatelnou kolizní normu, podle které se spotřebitelské smlouvy budou řídit právem státu obvyklého bydliště spotřebitele. Řešení obsažené v Římské úmluvě totiž bylo kritizováno, protože často vedlo k používání dvojích norem při řešení sporu. Na vztah se totiž uplatnilo právo země obchodníka a imperativní ustanovení chránící spotřebitele v právu jeho země. Tato dualita právních řádů používaných při řešení sporu s sebou nesla zvýšené procesní náklady, což je neodůvodněné

vzhledem k částkám, o které se v případě spotřebitelských sporů často jedná. Z této situace byla v zásadě dvě východiska. Buď plně uplatnit právo obchodníka, nebo pouze právo spotřebitele. Vzhledem k pozici spotřebitele v právu Evropských společenství je logické, že je stanoveno právo země spotřebitele jako právo rozhodné. Podle důvodové zprávy k návrhu nařízení je takové řešení spravedlivé i z hospodářského hlediska. „Zatímco spotřebitel nakupuje za hranicemi státu pouze výjimečně, většina obchodníků, kteří se věnují přeshraničnímu obchodu, může rozložit náklady spjaté s prostudováním jiných právních předpisů do mnoha operací. Tímto řešením se v praxi podstatně nemění obchodníková situace, pro něhož je obtížné při koncipování standardní smlouvy dodržet imperativní ustanovení právních předpisů v zemi spotřeby; již podle úmluvy se jedná o imperativní ustanovení země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště.“¹⁰⁵ Určení práva země obvyklého bydliště spotřebitele jako rozhodného práva musí předcházet splnění určitých podmínek. Předně musí být smluvním partnerem spotřebitele obchodník, tedy „osoba, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti“¹⁰⁶. Dále musí být smlouva uzavřena s obchodníkem, který „provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo se jakýmkoliv způsobem taková činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země zaměřuje“¹⁰⁷. Kritérium „zaměření činnosti“ reaguje na vývoj technologií v oblasti uvádění zboží a služeb na trh na dálku. Má-li být aplikováno kolizní pravidlo o spotřebitelských smlouvách, nestačí, aby obchodník zaměřil svou činnost na členský stát, v němž má spotřebitel své bydliště, ale aby rovněž došlo k uzavření smlouvy v rámci této činnosti. Pouhá skutečnost, že internetové stránky jsou přístupné v zemi bydliště spotřebitele, nepostačuje k aplikaci kolizního pravidla. Je totiž současně

¹⁰⁵ Bod 4.2 důvodové zprávy k návrhu nařízení Řím I.

¹⁰⁶ Článek 6 odst. 1 nařízení Řím I.

¹⁰⁷ Článek 6 odst. 1 písm. a), b) nařízení Řím I.

třeba, aby internetové stránky vybízely k uzavření smlouvy a smlouva byla skutečně uzavřena. Přitom nemusí jít o interaktivní stránky umožňující uzavírání click-through smluv, ale stačí, pokud vybízejí k uzavření smlouvy např. prostřednictvím e-mailu. V odstavci 24 preambule nařízení Řím I unijní zákonodárce uvádí, že „obzvláště u spotřebitelských smluv by měla kolizní norma umožnit snížit náklady na urovnání sporů, jež jsou často nízké hodnoty, a zohlednit vývoj technologií umožňujících prodej na dálku. Soulad s nařízením (ES) č. 44/2001 vyžaduje na jednu stranu, aby byl učiněn odkaz na pojem „zaměřené činnosti“ jakožto podmínku pro použití normy na ochranu spotřebitele a na druhou stranu, aby tento pojem byl shodně vyložen v nařízením (ES) č. 44/2001 i v tomto nařízení, přičemž je třeba brát v úvahu, že společné prohlášení Rady a Komise k článku 15 nařízení (ES) č. 44/2001 stanoví, že „pro použití čl. 15 odst. 1 písm. c) nestačí, aby podnik zaměřil své činnosti na členský stát, v němž má spotřebitel bydliště, nebo na více států, mezi nimiž je i tento členský stát, je rovněž třeba, aby smlouva předtím byla uzavřena v rámci těchto činností“. Toto prohlášení rovněž uvádí, že „pouhá skutečnost, že internetové stránky jsou přístupné, nepostačuje k tomu, aby se použil článek 15, je rovněž třeba, aby tyto internetové stránky vybízely k uzavírání smluv na dálku a aby předtím skutečně byla nějaká smlouva jakýmkoli prostředky uzavřena na dálku. V tomto ohledu jazyk nebo použitá měna na internetových stránkách nejsou podstatným faktorem.“

6.2.5 Zaměřenost činnosti, rozsudky ESD Pammer, Alpenhof

K otázce zaměřenosti činnosti obchodníka při elektronickém obchodování se v rámci rozhodování o předběžných otázkách vyjadřoval i Evropský soudní dvůr. Ve věci C-585/08 Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG, stejně jako ve věci C-144/09 Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliveru Kellerovi, které byly soudem spojeny pod sp. zn. C-585/08, se Evropský soudní dvůr zabýval otázkou, zda postačí pro to, aby

byly činnosti zaměřeny na členský stát, ve kterém má spotřebitel své bydliště, aby webová stránka zprostředkovatele obchodníka mohla být přístupná na internetu? Podstatou předběžných otázek v projednaných případech bylo v zásadě „jednak to, podle jakých kritérií může být podnikatel, jehož činnost je prezentována na jeho internetové stránce nebo na internetové stránce jeho zprostředkovatele, považován za podnikatele „zaměřujícího“ svou činnost na členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště, a jednak to, zda pro to, aby tato činnost byla za takovou považována, postačí, aby uvedené stránky mohly být dostupné na internetu.“¹⁰⁸ Ve věci Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG šlo skutkově o situaci, kdy si pan Pammer jako spotřebitel objednal plavbu lodí, přičemž o nabízené plavbě se dozvěděl z internetových stránek zprostředkovatelské společnosti, která inzerovala nabídky různých podnikatelů. Pan Pammer nejprve kontaktoval e-mailem zprostředkovatele, aby získal další informace, a posléze plavbu rezervoval písemnou formou. Ve věci Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliveru Kellerovi byl skutkový stav následující. Pan Keller si na internetu vyhledal webové stránky hotelu Alpenhof, na nichž byl uveden e-mailový kontakt. Prostřednictvím internetu si posléze pan Keller objednal služby, které později využil, avšak za tyto nezaplatil. Jak již bylo uvedeno, nařízení Řím I odkazuje co do interpretace pojmu „zaměření činnosti“ na nařízení ES č. 44/2001 – Brusel I. „Nařízení č. 44/2001 neobsahuje definici pojmu činnost zaměřená na členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště, který je uveden v jeho čl. 15 odst. 1 písm. c). Uvedený pojem, stejně jako pojmy článku 13 Bruselské úmluvy, který uvedený článek 15 nahradil, musí být vykládány autonomně, a to především s přihlédnutím k systematice a cílům nařízení za účelem zajištění jeho plného účinku (viz rozsudek ze dne 11. července 2002, Gabriel, C-96/00, bod 37). V tomto ohledu je třeba v souladu

¹⁰⁸ Bod 47 rozsudku ESD C585/08.

s devatenáctým bodem odůvodnění nařízení č. 44/2001 vzít v úvahu výklad uvedeného článku 13 podaný Soudním dvorem a zároveň vzít v úvahu změny, které do něj byly zaneseny uvedeným nařízením. V tomto ohledu již Soudní dvůr rozhodl, že v systému zavedeném nařízením č. 44/2001 zaujímá čl. 15 odst. 1 písm. c), jak vyplývá ze třináctého bodu odůvodnění téhož nařízení, stejné místo a plní stejnou funkci ochrany slabší strany jako čl. 13 první pododstavec bod 3 Bruselské úmluvy (rozsudek ze dne 14. května 2009, Islinger, C-180/06, bod 41). Pokud jde o posledně uvedené ustanovení, Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že úlohou zvláštního režimu zavedeného ustanoveními Bruselské úmluvy o příslušnosti v oblasti smluv uzavřených spotřebiteli je zajistit odpovídající ochranu spotřebitele jako smluvní strany považované za hospodářsky slabší a právně méně zkušenou, než je její podnikatelský smluvní partner (viz zejména výše uvedený rozsudek Gruber, bod 34, a rozsudek ze dne 20. ledna 2005, Engler, C-27/02 bod 39). Nicméně Soudní dvůr v bodě 48 výše uvedeného rozsudku Islinger rovněž určil, že znění čl. 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001 není ve všech bodech totožné se zněním čl. 13 prvního pododstavce Bruselské úmluvy. Konkrétně měl v bodě 50 uvedeného rozsudku za to, že podmínky použití, jež musí spotřebitelské smlouvy splňovat, jsou nyní uvedeny obecnějším způsobem než dříve, tak aby byla zajištěna lepší ochrana spotřebitelů s ohledem na nové komunikační prostředky a vývoj elektronického obchodu. Podmínky ukládající jednak podnikateli, aby učinil zvláštní nabídku nebo zaměřil reklamu na členský stát spotřebitele, a jednak spotřebiteli, aby v tomto státě uskutečnil právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy, tak zákonodárce Unie nahradil podmínkami, jež se vztahují pouze na podnikatele. V tomto ohledu musí podnikatel provozovat svou podnikatelskou činnost v členském státě, na jehož území má spotřebitel své bydliště, nebo jakýmkoliv způsobem zaměřovat své činnosti na tento členský stát nebo více členských států, včetně tohoto členského státu,

a smlouva musí spadat do rámce takových činností. Znění čl. 15 odst. 1 písm. c) musí být chápáno tak, že zahrnuje a nahrazuje předchozí pojmy „zvláštní nabídka“ a „reklama“ a vztahuje se – jak tomu nasvědčuje slovní spojení „jakýmkoliv způsobem“ – k širší škále činností. K této změně, která posiluje ochranu spotřebitele, došlo z důvodu rozvoje komunikace prostřednictvím internetu, který činí určení místa, kde byly učiněny úkony nezbytné k uzavření smlouvy, obtížnějším, a zvyšuje přitom zranitelnost spotřebitele vůči nabídkám podnikatelů. Z článku 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001 však nevyplývá, zda pojem „zaměřuje svou činnost na“ odkazuje na vůli podnikatele zaměřit se na jeden nebo více členských států, nebo zda se vztahuje pouze na činnost, která se na ně zaměřuje fakticky, nezávisle na takové vůli.“ Vystává tak otázka, zda vůle podnikatele cílit svou činnost na jeden nebo více členských států je nutná, a pokud tomu tak je, jakou formou se taková vůle musí projevit. Tato vůle je u některých druhů reklamy implicitní. Pokud jde o pojmy „reklama“ a „zvláštní nabídka“ ve smyslu článku 13 Bruselské úmluvy, Soudní dvůr rozhodl, že se týkaly všech forem reklamy v členském státě, ve kterém má spotřebitel bydliště, ať je šířena obecně tiskem, rozhlasem, televizí, v kinech či jakýmkoliv jiným způsobem, nebo je adresována přímo, například formou katalogů směřovaných do takového státu, jakož i ve formě obchodních nabídek předložených spotřebiteli individuálně, zejména prostřednictvím zástupce nebo distributora (výše uvedený rozsudek Gabriel, bod 44). Klasické druhy reklamy výslovně uvedené v předchozím bodě s sebou nesou výdaje – často podstatné – na straně podnikatele, aby mohl vejít ve známost v jiných členských státech, a prokazují tím zároveň jeho vůli zaměřit svou činnost na posledně uvedené státy. Tato vůle naproti tomu není vždy přítomna v případě reklamy prostřednictvím internetu. Vzhledem k tomu, že takový způsob komunikace má svou povahou celosvětový dosah, je reklama umístěná podnikatelem na internetu v zásadě dostupná ve všech

státech, a v důsledku toho v celé Evropské unii, aniž je nutné vynakládat dodatečné výdaje a zaměřit se nezávisle na vůli podnikatele na spotřebitele mimo území členského státu, ve kterém má své sídlo. Z toho však nevyplývá, že je třeba vykládat slova „činnost zaměřená na“ tak, že se týkají pouhé dostupnosti internetové stránky v jiných členských státech, než je členský stát, ve kterém má dotyčný podnikatel sídlo.“¹⁰⁹ Přestože legislativa Evropské unie dlouhodobě posiluje pozice spotřebitele jako slabší smluvní strany, nelze uzavřít, že by ochrana spotřebitele byla absolutní. Evropský soudní dvůr v posuzované věci zkoumal rovněž genezi nařízení Řím I, kdy Komise původně navrhovala v rámci odůvodnění nařízení zakotvit tezi, že pouhé používání internetové stránky, která se stala obvyklým prostředkem obchodování bez ohledu na území, na které se obchodní činnost zaměřuje, představuje činnost „zaměřenou na“ jiné členské státy. Takové řešení však nakonec nebylo přijato. Lze souhlasit se stanoviskem generální advokátky, že „v rámci teleologického výkladu pojmu zaměření činnosti je třeba poměřovat zájem spotřebitele, který chce dosáhnout příslušnosti soudu v místě svého bydliště, se zájmem podnikatele, který se snaží vyhnout tomu, aby takový soud byl příslušný, pokud se úmyslně nerozhodl zaměřit svou činnost na takový členský stát nebo provozovat svou činnost v tomto státu. Předmětem uvedeného článku je tak zajistit spotřebiteli zvláštní pravidlo o příslušnosti, pokud má spotřebitelská smlouva dostatečnou spojitost se členským státem, ve kterém má spotřebitel své bydliště. V rámci výkladu uvedeného článku je zároveň třeba umožnit, aby podnikatel unikl možnosti, že bude aktivně a pasivně legitimován ve členském státě bydliště spotřebitele i přesto, že nezaměřuje svou činnost na stát bydliště spotřebitele, a nezaloží tak nezbytnou spojitost s tímto členským státem. Pokud by zákonodárce chtěl dosáhnout toho, aby příslušnost byla určována na základě zvláštních pravidel pro spotřebitelské

¹⁰⁹ Body 55-69 rozsudku ESD C 585/08.

smlouvy již na základě skutečnosti, že internetová stránka je dostupná na internetu, nestanovil by jako podmínku použití uvedených ustanovení zaměření činnosti, ale naopak pouhou existenci internetové stránky. V důsledku toho je tak na základě teleologického výkladu možné dospět k závěru, že pouhá dostupnost internetové stránky nepostačuje pro zaměření činnosti ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001..¹¹⁰

„Pokud jde o smlouvu uzavřenou mezi podnikatelem a daným spotřebitelem, je proto třeba zkoumat, zda před případným uzavřením smlouvy s tímto spotřebitelem existovaly indicie, které by prokazovaly, že podnikatel uvažoval o obchodování se spotřebiteli, kteří mají bydliště v jiných členských státech, včetně členského státu, na jehož území má spotřebitel své bydliště, v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s takovými spotřebiteli smlouvy. K takovým indiciím nepatří uvedení elektronické nebo zeměpisné adresy podnikatele ani uvedení telefonického spojení bez mezinárodní předvolby na internetové stránce. Uvedení takových informací totiž nenasvědčuje tomu, že podnikatel zaměřuje svou činnost na jeden nebo více jiných členských států, jelikož tento druh informací je v každém případě nezbytný k tomu, aby spotřebiteli s bydlištěm na území členského státu, ve kterém má podnikatel sídlo, bylo umožněno navázání kontaktu s podnikatelem. Mezi indicie, které umožňují určit, zda je činnost „zaměřena na“ členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště, patří všechny výslovné projevy vůle oslovit zákazníky z takového členského státu. Mezi zjevné projevy takové vůle podnikatele náleží uvedení skutečnosti, že nabízí své služby nebo zboží v jednom či více jmenovitě určených členských státech. Stejně je tomu v případě vynaložení nákladů na službu sponzorovaných odkazů u provozovatele internetového vyhledávače za účelem usnadnění přístupu spotřebitelů s bydlištěm v různých členských státech na stránku podnikatele, které rovněž prokazuje

¹¹⁰ 64 stanoviska Generální advokátky ve věci C 585/08 ze dne 18.5.2010.

existenci takové vůle. Nicméně označení činnosti za činnost „zaměřenou na“ jiné členské státy nezávisí výlučně na existenci tak zjevných indicií. V tomto ohledu je třeba konstatovat, že Evropský parlament nepřijal znění, podle kterého by podnikatel musel „cíleně zaměřovat svou činnost podstatným způsobem“ na jiné členské státy nebo na více zemí, včetně členského státu, na jehož území má spotřebitel své bydliště. Důsledkem takového znění by totiž bylo oslabení ochrany spotřebitele tím, že by byl vyžadován důkaz vůle podnikatele vyvíjet v takových jiných členských státech činnost v určitém rozsahu. Další indicie, případně ve vzájemné kombinaci, mohou prokazovat existenci činnosti „zaměřené na“ členský stát bydliště spotřebitele. V takových věcech, jako jsou věci v původním řízení, je třeba mít za to, že následující charakteristiky uváděné před Soudním dvorem, jejichž výčet není taxativní, představují indicie činnosti „zaměřené na“ členský stát nebo více členských států ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001. Jedná se o mezinárodní povahu dotčené činnosti, uvedení telefonického spojení s mezinárodní předvolbou, použití jiného jména domény prvního řádu, než je doména členského státu, ve kterém má podnikatel sídlo, například „.de“, nebo použití takových neutrálních jmen domén prvního řádu, jako je například „.com“ nebo „.eu“, popis cesty do místa poskytování služeb s počátkem v jednom či více členských státech, jakož i uvedení mezinárodní klientely složené ze zákazníků s bydlišti v jiných členských státech, zejména formou uvedení ocenění takových zákazníků.“¹¹¹

Evropský soudní dvůr dále dovedl, že přestože použitý jazyk nebo měna dle odstavce 24 odůvodnění nařízení č. 593/2008 nepředstavují podstatné faktory pro účely posouzení, „zda je činnost zaměřena na jeden či více členských států, je tomu tak jen tehdy, pokud odpovídají jazykům obvykle používaným v členském státě, ze kterého podnikatel provozuje

¹¹¹ Body 76-83 rozsudku ESD C 585/08.

svou činnost, a méně takového členského státu. Pokud naopak internetová stránka umožňuje, aby spotřebitelé používali jiný jazyk nebo jinou měnu, než je uvedený jazyk nebo měna, mohou být tento jiný jazyk nebo jiná měna vzaty v úvahu a představovat indicii, která umožňuje mít za to, že činnost podnikatele je zaměřena na jiné členské státy.“¹¹²

Evropský soudní dvůr na položené předběžné otázky odpověděl tak, že „za účelem určení, zda podnikatel, jehož činnost je prezentována na jeho internetové stránce nebo na internetové stránce jeho zprostředkovatelské společnosti, může být považován za podnikatele „zaměřujícího“ činnost na členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001, je třeba ověřit, zda před případným uzavřením smlouvy se spotřebitelem z uvedených internetových stránek a celkové činnosti podnikatele vyplývalo, že podnikatel zamýšlel obchodovat se spotřebiteli s bydlištěm v jednom či více členských státech, včetně členského státu, ve kterém má spotřebitel bydliště, v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s nimi smlouvu. Pouhá dostupnost internetové stránky podnikatele nebo jeho zprostředkovatelské společnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nepostačuje. Stejně je tomu v případě uvedení elektronické adresy, jakož i dalších kontaktních údajů nebo v případě využití jazyka nebo měny, které jsou obvykle používány v členském státě, ve kterém má podnikatel sídlo.“¹¹³

Jako pokrok a zlepšení lze ohodnotit v nařízení Řím I změnu proti Římské úmluvě v požadavku, aby spotřebitel učinil nezbytné kroky k uzavření smlouvy v zemi, v níž má své obvyklé bydliště. Vzhledem ke globální povaze internetu je takový požadavek nesmyslný a nařízení ho proto neobsahuje. Poslední věta čl. 5 odst. 2 návrhu nařízení Řím I dávala

¹¹² Bod 84 rozsudku ESD C 585/08.

¹¹³ Body 92,93 rozsudku ESD C 585/08.

obchodníkovi možnost ochrany v těch případech, kdy spotřebitel lhal o svém obvyklém bydlišti. V případě, že spotřebitel vyplnil klamavě formulář smlouvy co do informací ohledně jeho obvyklého bydliště, nelze spravedlivě požadovat, aby se vztah řídil právem spotřebitele. Přestože přijatá verze nařízení toto ustanovení vypustila, lze uzavřít, že šlo o ustanovení do jisté míry nadbytečné, když primární podmínkou aplikace spotřebitelova právního řádu je zaměřenost činnosti obchodníka. Pokud by obchodník svou činnost zaměřil do státu, o němž by spotřebitel klamavě tvrdil, že je v něm jeho bydliště, nemohl by se spotřebitel domáhat aplikace práva státu třetího, v němž skutečně bydliště má, právě pro absenci relevantní činnosti vyvíjené obchodníkem v tomto třetím státě. V takovém případě by se na smlouvu vztahoval právní řád obchodníka jakožto strany poskytující charakteristické plnění pro smlouvu, což ostatně přímo vyplývá i ustanovení článku 6 odst. 3 nařízení Řím I.

6.2.6 Výjimky v rozhodném právu u spotřebitelských smluv

Zákonodárce do nařízení začlenil v článku 6 odst. 4 pět výjimek ve specifických případech, kdy charakter smluvní strany jako spotřebitele nezakládá zvláštní kolizní pravidlo, a to pro následující smlouvy: a) smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště; b) přepravní smlouvu, která je odlišná od smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty ve smyslu směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy; c) smlouvu, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti a která je odlišná od smlouvy, jejímž předmětem je právo k užívání nemovitosti na časový úsek ve smyslu směrnice 94/47/ES; d) práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, a práva a povinnosti, které představují podmínky, jimiž se řídí emise, veřejné nabídky či nabídky převzetí převoditelných cenných papírů a úpis a vyplácení podílů v subjektech

kolektivního investování, pokud se nejedná o poskytování finanční služby;
e) smlouvu uzavřenou v rámci systému spadajícího do oblasti působnosti čl. 4 odst. 1 písm. h).

6.2.7 Bydliště

Pod vlivem návrhu nařízení Řím II je v článku 18 nařízení Řím I specifikován termín obvyklé bydliště. „Pro účely tohoto nařízení se obvyklé sídlo obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby nachází na místě jejího správního ústředí. Je-li smlouva uzavřena v rámci pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, nebo pokud podle smlouvy musí být plnění poskytnuto takovou provozovnou, nachází se obvyklé sídlo na místě této provozovny. ... pokud je smlouva uzavřena v rámci výkonu povolání fyzické osoby, nachází se její obvyklé bydliště na místě její provozovny.“¹¹⁴
K pojmu obvyklého bydliště srovnej níže výklad k nařízení Brusel I.

7 Kolizní úprava mimosmluvních závazků

7.1 Nařízení EP a Rady (ES) 864/2007 - Řím II

V oblasti deliktních závazkových vztahů je novým nástrojem z dílny Evropských společenství nařízení 864/2007/ES o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II). Nařízení Řím II tvoří důležitou součást nástrojů Společenství (spolu s nařízeními Brusel I a Řím I), které mají platit v oblasti mezinárodního práva soukromého. Věcná působnost nařízení Řím II je proto přizpůsobena zbývajícím dvěma nástrojům. „Řádné fungování vnitřního trhu vyžaduje v zájmu zlepšení předvídatelnosti výsledků sporů, jistoty co do rozhodného práva a volného pohybu soudních rozhodnutí, aby kolizní normy platné v členských státech

¹¹⁴ Článek 18 odst. 1,2 nařízení Řím I.

určovaly stejný právní řád bez ohledu na zemi soudu, který se sporem zabývá.“¹¹⁵

7.1.1 Působnost nařízení

Nařízení Řím II nabylo účinnosti dne 11. ledna 2009.¹¹⁶ Nařízení se podle článku 1 uplatní na „mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní či správní ... ani na *acta iure imperii*.“¹¹⁷ Obdobně jako u ostatních nástrojů Společenství v oblasti určování kolizních norem, je působnost specifikována negativním výčtem vztahů, na něž se nařízení nevztahuje. Jsou jimi zejména¹¹⁸ mimosmluvní závazkové vztahy vyplývající z rodinných vztahů, manželských vztahů, vztahů ze směnek a šeků; v oblasti internetu potom zejména „mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z narušení soukromí, osobnostních práv, včetně pomluvy“.¹¹⁹

Podle článku 2 se nařízení uplatní nejen na škodu, která vznikla z civilního deliktu, bezdůvodného obohacení, jednání bez příkazu nebo předšmluvního jednání (*culpa in contrahendo*), ale rovněž na škodu, která pravděpodobně teprve vznikne.

Povaha nařízení jako úprava *erga omnes* je zachycena v článku 3, podle kterého se rozhodné právo určené podle tohoto nařízení použije bez ohledu na to, zda je právem členského státu či nikoliv.

7.1.2 Rozhodné právo

„Zatímco zásada *lex loci delicti commissi* je základním přístupem uplatňovaným pro mimosmluvní závazkové vztahy v téměř všech členských státech, její konkrétní uplatnění se v případě rozptýlení prvků

¹¹⁵ Bod (6) preambule nařízení Řím II.

¹¹⁶ Článek 32 nařízení Řím II.

¹¹⁷ Článek 1 odst. 1 nařízení Řím II.

¹¹⁸ Článek 1 odst. 2 nařízení Řím II.

¹¹⁹ Článek 1 odst. 2 písm. g) nařízení Řím II.

daného případu do více zemí různí. Tento stav je zdrojem nejistoty co do rozhodného práva.¹²⁰ „Jednotná pravidla by měla posílit předvídatelnost soudních rozhodnutí a zajistit přiměřenou rovnováhu mezi zájmy osoby, vůči které je vznášen nárok na náhradu škody, a zájmy poškozeného. Uplatnění právního řádu země, v níž ke škodě došlo (zásada *lex loci damni*), vytváří spravedlivou rovnováhu mezi zájmy osoby, vůči které je nárok na náhradu škody vznášen, a zájmy poškozeného a také zohledňuje moderní přístup k občanskoprávní odpovědnosti a vývoj systémů objektivní odpovědnosti.“¹²¹ „Určení rozhodného práva by se mělo řídit místem, kde škoda vznikla, bez ohledu na zemi nebo země, ve kterých by se mohly projevit nepřímé následky. V souladu s tím by se v případech škody na zdraví nebo na majetku měla za zemi, kde škoda vznikla, považovat země, v níž byla škoda na zdraví nebo na majetku způsobena.“¹²² Z ustanovení článku 4 odst. 1 nařízení Řím II lze dovodit, že základním pravidlem pro určení rozhodného práva je princip *lex loci damni*, čili že právo rozhodné se určí podle země, kde škoda vznikla, bez ohledu na to, ve které zemi došlo ke skutečnosti, která vedla ke vzniku škody, a bez ohledu na zemi, kde se projeví nepřímé následky této skutečnosti. Odstavec 2 stanovuje možnost odchýlení se od prvního pravidla v případě, kdy poškozený a osoba, vůči níž je uplatňován nárok na náhradu škody, mají svá obvyklá bydliště ve stejné zemi. V odstavci 3 zakotvená úniková doložka stanoví, že „vyplývají ze všech okolností případu, že je civilní delikt zjevně úžeji spojen s jinou zemí, než je země uvedená v odstavci 1 nebo 2, použije se právo této jiné země.“ Takový vztah by mohl být založen například již existující smlouvou mezi stranami, s níž je delikt spojen.

V kapitole II nařízení jsou kromě obecného pravidla upraveného v článku 4 dále uvedena zvláštní pravidla pro specifické

¹²⁰ Bod (15) preambule nařízení Řím II.

¹²¹ Bod (16) preambule nařízení Řím II.

¹²² Bod (17) preambule nařízení Řím II.

případy. Těmi jsou odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku (čl. 5), nekalá soutěž a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž (čl. 6), škoda na životním prostředí (čl. 7), porušení práv duševního vlastnictví (čl. 8) a protestní akce v kolektivním vyjednávání (čl. 9).

V oblasti elektronického obchodu připadá v úvahu článek 5 věnující se odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, podle kterého je rozhodným právem

a) „právo země, v níž měl poškozený v okamžiku vzniku škody své obvyklé bydliště, byl-li výrobek v této zemi uveden na trh.“¹²³ Není-li splněna podmínka podle a) je rozhodným právem

b) „právo země, ve které byl výrobek pořízen, byl-li výrobek v této zemi uveden na trh.“¹²⁴ Nejsou-li naplněny podmínky podle a) ani b), je rozhodným právem

c) „právo země, kde škoda vznikla, byl-li výrobek uveden v této zemi na trh.“¹²⁵

Uvedený článek obsahuje dále pravidlo, podle kterého se nepoužije právo země poškozeného, ale právo země osoby, vůči které je uplatňován nárok na náhradu škody, v případě, že tato osoba nemohla rozumně předpokládat uvedení výrobku na trh země poškozeného. Odstavec 2 obsahuje zvláštní pravidlo, podle kterého se uplatní právo země, s níž má deliktní závazkový vztah užší spojení. Nejčastějším příkladem v elektronickém obchodu je kupní smlouva. Deliktní vztah se tak bude řídit právem, kterým se řídí kupní smlouva.

Internet jako relativně anonymní prostředí poskytuje subjektům na něm operujícím často pocit nepostižitelnosti. Takový pocit může vést

¹²³ Článek 5 odst. 1 písm. a) nařízení Řím II.

¹²⁴ Článek 5 odst. 1 písm. b) nařízení Řím II.

¹²⁵ Článek 5 odst. 1 písm. c) nařízení Řím II.

k tomu, že se subjekt uchýlí k nekalosoutěžním praktikám. Na tuto situaci (a ne jen na ni) pamatuje nařízení Řím II ve svém článku 6. Podle odstavce 1 je rozhodným právem v případě nekalosoutěžního jednání „právo země, ve které dochází nebo pravděpodobně dojde k narušení soutěžních vztahů nebo společných zájmů spotřebitele“. V případě, že jsou porušena práva pouze jednoho soutěžitele, použijí se obecná pravidla podle čl. 4 nařízení Řím II. V oblasti e-obchodu se ustanovení o omezení hospodářské soutěže nejspíš ještě dlouho neuplatní. Jinak by tomu ale mohlo být v případě trhu s připojením k internetu, kdy telekomunikační sítě jsou často v rukou silných společností s nezanedbatelným podílem na trhu. Podle odstavce 3 je rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy vznikající z omezení hospodářské soutěže právo země, jejíž trh je nebo může být narušen. Je-li trh narušen ve více zemích, může se poškozený domáhat náhrady škody podle práva země, v níž je žaloba podávána. Podmínkou je, že i v této zemi byl trh významně narušen. „Pro účely tohoto nařízení by měl pojem „omezování hospodářské soutěže“ zahrnovat zákaz dohod mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže v členském státě nebo na vnitřním trhu, jakož i zákaz zneužití dominantního postavení v členském státě nebo na vnitřním trhu, jsou-li tyto dohody, rozhodnutí nebo jednání ve vzájemné shodě či zneužití zakázány články 81 a 82 Smlouvy o ES nebo právem členského státu.“¹²⁶ „Rozhodné právo určené podle tohoto článku nelze vyloučit dohodou podle článku 14.“¹²⁷

Každodenně jsou na internetu různým způsobem porušována práva duševního vlastnictví. Ať už jde o nelegální download softwaru nebo sdílení muziky, filmů atd. Na tuto situaci se bude uplatňovat článek 8

¹²⁶ Bod (23) preambule nařízení Řím II.

¹²⁷ Článek 6 odst. 4 nařízení Řím II.

nařízení Řím II. Tento článek je postaven na obecně uznávaném principu *lex loci protectionis*. Rozhodným právem v případě deliktních vztahů vznikajících z porušení práv duševního vlastnictví je právo země, pro kterou je uplatňována ochrana těchto práv. V případě porušení jednotného práva duševního vlastnictví Společenství je rozhodným právem právo země, ve které došlo k porušení tohoto práva, není-li jinak stanoveno příslušným aktem Společenství. Ani v tomto případě nelze rozhodné právo vyloučit dohodou.¹²⁸

7.1.3 Bezdůvodné obohacení a předsmělní odpovědnost

Třetí kapitola nařízení Řím II upravuje bezdůvodné obohacení, jednatelství bez příkazu a předsmělní odpovědnost. Zatímco jednatelství bez příkazu nebude v prostředí elektronického obchodování běžným jevem, v případě ostatních dvou oblastí je situace opačná. Právě ve spojení s e-obchodem je myslitelný vznik bezdůvodného obohacení. Kolizní pravidlo je pro něj upraveno v článku 10 nařízení Řím II.¹²⁹ Souvisí-li deliktní vztah z bezdůvodného obohacení s již existujícím vztahem smluvním či deliktním, je rozhodným právem právo takového primárního vztahu. Nemůže-li se určit rozhodné právo podle předchozí věty a strany mají v okamžiku skutečnosti vedoucí k bezdůvodnému obohacení obvyklé bydliště ve stejné zemi, je rozhodným právem právo země jejich bydliště. Neurčí-li se rozhodné právo ani tak, je jím právo země, kde k bezdůvodnému obohacení došlo. Podle únikové klauzule lze vztah posoudit podle práva jiné země, je-li vztah podle všech okolností zjevně úžeji spojen s jinou zemí.

Deliktní vztahy vznikající z předsmělního jednání (*culpa in contrahendo*) se podle článku 12 nařízení Řím II řídí v první řadě právem, kterým by se řídila smlouva, k níž jednání směřuje. Nelze-li rozhodné právo

¹²⁸ Článek 8 odst. 3 nařízení Řím II.

¹²⁹ Obsahově stejná úprava platí i pro jednatelství bez příkazu – čl. 11 nařízení Řím II.

takto určit, je jím právo země, kde škoda vznikla, nebo v případě, že strany mají v okamžiku skutečnosti vedoucí ke vzniku škody svá obvyklá bydliště ve stejné zemi, je jím právo této země nebo právo jiné země, je-li deliktní vztah zjevně úžeji spojen s touto zemí. Pro vztahy upravené v třetí kapitole se uplatní článek 8 nařízení Řím II pro mimosmluvní závazkové vztahy vznikající z porušení práv duševního vlastnictví.¹³⁰

7.1.4 Volba práva

V oblasti deliktních závazkových vztahů existuje rovněž možnost zvolit rozhodné právo dohodou stran. Nařízení tuto možnost upravuje v článku 14. Strany si mohou dohodnout právo, kterým se bude řídit jejich mimosmluvní závazkový vztah až poté, co došlo ke skutečnosti vedoucí ke vzniku škody. V případě, že by k takové skutečnosti došlo v souvislosti s výkonem podnikatelské činnosti obou stran, lze si rozhodné právo zvolit i před vznikem této skutečnosti. Vždy je přitom třeba dbát imperativních ustanovení země, ve které se nacházejí všechny významné prvky pro danou situaci. Nacházejí-li se tyto prvky ve více zemích Společenství, je třeba dbát imperativních ustanovení Společenství.

Nařízení Řím II upravuje podobně jako nařízení Řím I vztah k mezinárodním smlouvám. V zásadě platí, že nařízením Řím II není dotčeno použití mezinárodních úmluv již platných v době přijetí tohoto nařízení. V případě, že se jedná o úmluvu uzavřenou výlučně mezi členskými státy, má nařízení aplikační přednost.¹³¹

7.2 Deliktní vztahy podle ZMPS

Na deliktní vztahy vznikající při užívání informačních technologií se do doby nabytí účinnosti nařízení Řím II uplatní § 15

¹³⁰ Článek 13 nařízení Řím II.

¹³¹ Článek 28 nařízení Řím II, obdobně článek 23 návrhu nařízení Řím I.

ZMPS.¹³² V teorii i praxi se v oblasti kolizního práva pro mimosmluvní závazkové vztahy uplatňují tři principy. Rozhodné právo se určí podle místa vzniku škody (*lex loci damni*), podle místa skutečnosti, která ke vzniku škody směřuje (*lex loci delicti commissi*) nebo se rozhodné právo určí alternativně jedním či druhým způsobem. Česká právní úprava zvolila třetí přístup.

Podle § 15 ZMPS se „nároky na náhradu škody, nejde-li o porušení povinnosti vyplývající ze smluv a jiných právních úkonů, řídí právem místa, kde škoda vznikla, nebo místa, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody.“ V jednotlivých případech přitom konečný výběr rozhodného práva nenáleží volbě stran, ale je na rozhodnutí soudu, který způsob určení rozhodného práva bude považovat za vhodnější, vzhledem k užšímu vztahu daného případu k některé zemi.

8 Vídeňská úmluva

Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží ze dne 11.4.1980, uveřejněná sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb., je v oblasti mezinárodního obchodu jednou z nejdůležitějších smluv. U nás vstoupila úmluva v platnost dne 1.4.1991. Vídeňská úmluva je výsledkem kodifikační činnosti Komise pro mezinárodní právo obchodní (UNCITRAL). Cílem Vídeňské úmluvy je podle preambule odstranění právních překážek v mezinárodním obchodě a podpora rozvoje mezinárodního obchodu. Tohoto cíle má být dosaženo díky přijetí jednotných ustanovení upravujících smlouvu o mezinárodní koupi zboží s přihlédnutím k různým sociálním, ekonomickým a právním systémům.

¹³² § 15 ZMPS se uplatní i později v případě, že se na deliktní vztah nebude uplatňovat nařízení Řím II.

Vídeňská úmluva je kodifikací hmotněprávních norem v oblasti mezinárodní koupě zboží. Jedná se tedy o soubor přímých norem mezinárodního práva soukromého.

8.1.1 Působnost úmluvy

Vídeňská úmluva se podle článku 1 odst. 1 aplikuje na „koupí zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech,

- a) jestliže tyto státy jsou smluvními státy; nebo
- b) jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.“

Česká republika uplatnila podle článku 95 úmluvy výhradu k článku 1 odst. 1 písm. b), čili nestačí, aby kolizní norma odkázala na použití českého práva, ale k aplikaci úmluvy je třeba, aby obě strany byly členy smluvních států Vídeňské úmluvy. Z úmluvy vyplývá, že nejen prodávající, ale i kupující musí vyvíjet podnikatelskou činnost, aby se na kupní smlouvu úmluva vztahovala. Podle článku 1 odst. 3 úmluvy je podstatné místo podnikání stran a nikoliv jejich státní příslušnost.

Úmluva se neaplikuje na kupní smlouvu¹³³, na základě které je zboží kupováno pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, ledaže o účelu koupě prodávající nevěděl a ani neměl vědět. Má-li dnes většina e-smluv uzavřených na internetu charakter B2C,¹³⁴ je otázkou, zda při e-obchodu prodávající o povaze kupujícího ví nebo má vědět. Prvním vodítkem v rámci vyplňovaného formuláře e-smlouvy bude jméno. Jméno a příjmení jsou indicií, že kupující může být spotřebitel, resp. nepodnikatel. Dalším vodítkem, dle mého názoru jednoznačným, je vyplnění identifikačního čísla osoby, bylo-li jí příslušným úřadem přiděleno. Vzhledem k tomu, že záruční lhůta na zboží bývá v případě prodeje zboží

¹³³ Článek 2 Vídeňské úmluvy.

¹³⁴ Business to customer.

spotřebitelům delší než při prodeji podnikatelům, bývá někdy součástí objednávkových formulářů na webových stránkách zaškrtačací políčko, zda je kupující spotřebitel či nikoliv. Z těchto informací lze potom poměrně snadno určit, zda okolnosti kupní smlouvy splňují požadavky pro aplikaci úmluvy. Kromě požadavků na osobu kupujícího, které vyloučí aplikaci úmluvy, obsahuje článek 2 ještě omezení, podle kterého se úmluva neaplikuje na určité druhy zboží. Jde o koupi

- a) na dražbách (včetně elektronických dražeb),
- b) při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu,
- c) cenných papírů nebo peněz,
- d) lodí, člunů, vznášedel nebo letadel,
- e) elektrické energie.

Článek 3 odst. 2 úmluvy stanoví, že „tato úmluva se nepoužije na smlouvy, v nichž převažující část závazků strany, která dodává zboží, spočívá ve vykonání prací nebo poskytování služeb“. Otázkou je, jaký dopad má toto ustanovení na přímý e-obchod. Charakteristikou přímého e-obchodu je plnění on-line. Je-li předmětem koupě software, dovedl obchodní soud v Curychu, že je-li převážnou částí plnění prodávajícího dodávka softwaru jako zboží a nikoliv jeho tvorba nebo úprava, bude se Vídeňská úmluva aplikovat.¹³⁵

Vídeňská úmluva má dispozitivní charakter. Podle článku 6 mohou strany s výjimkou článku 12 vyloučit aplikaci jakéhokoliv ustanovení úmluvy nebo mohou účinky kteréhokoliv ustanovení změnit.

Vzhledem k množství států, které jsou Vídeňskou úmluvou vázány, je nezbytný společný postup při její aplikaci. Samotná úmluva tento

¹³⁵ Šlemarová Denisa, Rigorózní práce „Internet a mezinárodní právo soukromé“, právnická fakulta UK v Praze, katedra obchodního práva, únor 2007, s. 31

požadavek zakotvuje v článku 7, podle kterého je třeba přihlížet při jejím použití k potřebě jednotnosti její aplikace a dodržování dobré víry v mezinárodním obchodu. Otázky, které úmluva neřeší, je potřeba vykládat podle zásad, na kterých je úmluva postavena. Není-li takový postup možný, užijí se pravidla mezinárodního práva soukromého k určení rozhodného práva.¹³⁶

Pochybnosti mohou nastat při aplikaci článku 9 Vídeňské úmluvy, který se věnuje zavedené praxi mezi stranami a ustáleným zvyklostem v příslušném obchodním odvětví. Vzhledem k ne příliš dlouhému vývoji elektronického obchodování je sporné, jak dalece se v této oblasti dá hovořit o ustálených zvyklostech.

Ačkoliv Vídeňská úmluva explicitně nehovoří o elektronických prostředcích při uzavírání smluv, podle znění článku 11 je jejich užití povoleno. „Smlouva o koupi nemusí být uzavřena nebo prokazována písemně a nevyžadují se u ní žádné jiné formální náležitosti; lze ji prokazovat jakýmikoli prostředky, včetně svědků.“ Písemná forma podle úmluvy zahrnuje telegram a dálnopis.¹³⁷ E-maily tak narozdíl od úpravy podle občanského zákoníku tuto formu ex-lege nenaplnují.

8.1.2 Uzavření smlouvy

Proces uzavírání smlouvy je upraven v člancích 14 – 24 této úmluvy. Až na výjimky uvedené níže je úprava vzniku smlouvy stejná jako v úpravě občanského zákoníku. Podle článku 14 odst. 1 je návrh dostatečně určitý, „je-li v něm označeno zboží a jestliže výslovně nebo nepřímou stanoví množství a kupní cenu zboží nebo obsahuje ustanovení umožňující jejich určení“. Podle článku 14 odst. 2 úmluvy „návrh, který není určen jedné nebo několika určitým osobám, se pokládá pouze za výzvu k podávání

¹³⁶ Článek 7 odst. 2 Vídeňské úmluvy.

¹³⁷ Článek 13 Vídeňské úmluvy.

nabídek ...“ (invitatio ad offerendum) „ ... ledaže osoba činící návrh jasně uvede opak“. V případě webových stránek bude třeba posoudit, zda jsou přístupny komukoliv nebo zda je nejprve potřeba registrace. Je-li přístup podmíněn registrací, může na jejím základě dojít k naplnění kritéria určitosti osob podle čl. 14 Vídeňské úmluvy. Rozdíl mezi úpravou podle Vídeňské úmluvy a podle občanského zákoníku lze spatřit v ustanoveních o přijetí návrhu. „Odpověď na nabídku, která se jeví přijetím, ale obsahuje dodatky nebo odchylky, které podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím, ledaže navrhovatel bez zbytečného odkladu ústně vznesl proti rozdílům námitky nebo za tímto účelem odešle oznámení. Jestliže tak neučiní, jsou součástí smlouvy podmínky uvedené v nabídce se změnami obsaženými v přijetí.“¹³⁸ Naproti tomu občanský zákoník nepřipouští ani nepodstatnou odchylku. Možná je pouze jiná formulace textu beze změny obsahu.¹³⁹

Charakter přímého e-obchodu, při kterém dochází k plnění on-line, má za následek nemožnost aplikace některých dalších ustanovení Vídeňské úmluvy. Příkladem jsou ustanovení článků 31, 32 úmluvy týkající se přepravy zboží nebo článku 35 týkající se balení zboží.

Ačkoliv Vídeňská úmluva nebyla uzavírána s ohledem na elektronický obchod, její formulace ji umožňuje poměrně dobře aplikovat i v této relativně nové oblasti mezinárodního obchodu. Přesto je v určitých případech (zejména při on-line plnění) její aplikace komplikovaná, ne-li nemožná a je třeba využít dalších prostředků mezinárodního práva soukromého.

¹³⁸ Článek 19 odst. 2 Vídeňské úmluvy.

¹³⁹ § 44 odst. 2 OZ.

9 Další prameny práva

9.1 Směrnice o elektronickém obchodu a ostatní komunitární nástroje

V oblasti právní úpravy některých vztahů na internetu je důležitým pramenem na úrovni Evropských společenství směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000, o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu), která byla transponována do našeho právního řádu v zákoně 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (zákon o některých službách informační společnosti). Cílem směrnice je vytvoření právního rámce pro zajištění volného pohybu služeb informační společnosti mezi členskými státy. Službou informační společnosti se rozumí jakákoliv služba poskytovaná elektronickými prostředky na individuální žádost uživatele podanou elektronickými prostředky, která je poskytována zpravidla za úplatu. „Služby informační společnosti zahrnují širokou škálu hospodářských činností, které probíhají on-line. Tyto činnosti mohou spočívat především v on-line prodeji zboží. Činnosti, jako je dodávka zboží jako taková nebo poskytování služeb off-line, zde nejsou zahrnuty. Služby informační společnosti se neomezují výhradně na služby umožňující uzavírání smluv on-line, ale vztahují se rovněž, pokud jde o hospodářskou činnost, na služby, které nehradí ti, kdo je přijímají, jako např. služby poskytující informace on-line nebo obchodní sdělení nebo ty služby, které poskytují nástroje umožňující vyhledávání dat, přístup k datům a získávání dat...“¹⁴⁰ Tato směrnice nevytváří nová pravidla mezinárodního práva soukromého.

¹⁴⁰ Bod (18) preambule směrnice o elektronickém obchodu.

Směrnice zakotvuje několik důležitých zásad, mezi nimiž je jako první uvedena zásada, podle které přístup k činnosti poskytovatele služeb a její výkon nesmí podléhat povinnosti předchozího povolení nebo jiného požadavku se stejným účinkem.¹⁴¹ V článcích 5, 6 a 10 je zakotvena široká informační povinnost poskytovatele služeb. Směrnice dále stanoví, že mají členské státy zajistit, aby jejich právní řády umožňovaly uzavírání smluv elektronickou cestou. V oblasti odpovědnosti poskytovatelů zprostředkovatelských služeb upravuje směrnice tři oblasti.

Odpovědnost poskytovatele služby za obsah přenášených informací – „prostý přenos“ (článek 12 směrnice) – transponován do § 3 zákona č. 480/2004 Sb. Poskytovatel služby nenese odpovědnost za obsah přenášených informací, ledaže

- a) přenos sám iniciuje,
- b) zvolí uživatele přenášené informace nebo
- c) zvolí nebo změní obsah přenášené informace.

Odpovědnost poskytovatele služby za obsah automaticky dočasně meziukládaných informací – „caching“ (článek 13 směrnice) – transponován do § 4 zákona č. 480/2004 Sb. Podle tohoto ustanovení poskytovatel služby, která spočívá v přenosu informací poskytnutých uživatelem, odpovídá za obsah informací automaticky dočasně přechodně uložených do vyrovnávací paměti, jen pokud

- a) změní obsah informace,
- b) nevyhoví podmínkám přístupu k informaci,
- c) nedodrží pravidla o aktualizaci informace, která jsou stanovena obecně uznávaným a v průmyslu používaným způsobem,

¹⁴¹ Článek 4 odst. 1 směrnice o elektronickém obchodu.

d) překročí povolené používání technologie obecně uznávané a používané v průmyslu s cílem získat údaje o užívání informace,

e) ihned nepřijme opatření vedoucí k odstranění jí uložené informace nebo ke znemožnění přístupu k ní, jakmile zjistí, že informace byla na výchozím místě přenosu ze sítě odstraněna nebo k ní byl znemožněn přístup nebo soud nařídil stažení či znemožnění přístupu k této informaci.

Odpovědnost poskytovatele služby za ukládání obsahu informací poskytnutých uživatelem – shromažďování informací (článek 14 směrnice) – transponován do § 5 zákona č. 480/2004 Sb. Na základě tohoto ustanovení je poskytovatel služby odpovědný za informace ukládané na žádost příjemce, pokud

a) mohl vzhledem k předmětu své činnosti a okolnostem a povaze případu vědět, že obsah ukládaných informací nebo jednání uživatele jsou protiprávní, nebo

b) se dověděl prokazatelně o protiprávní povaze obsahu ukládaných informací nebo o protiprávním jednání uživatele a neprodleně neučinil veškeré kroky, které lze po něm požadovat, k odstranění nebo k znepřístupnění takovýchto informací.

Poskytovatelé služeb nejsou povinni dohlížet na obsah jimi přenášených nebo ukládaných informací, ani aktivně vyhledávat informace s protiprávním obsahem.¹⁴²

Ustanovení směrnice o odpovědnosti poskytovatelů informačních služeb jsou pro praxi velmi důležitá, protože jasně odpověděly na otázku, zda a kdy jsou poskytovatelé odpovědni za přenášené a hlavně zveřejňované informace. Osobně za smysluplnou a správnou považuji konstrukci „sekundární odpovědnosti“ poskytovatele za zveřejněné informace. Je však otázkou, jaký dopad bude mít pro praxi

¹⁴² Článek 15 směrnice o elektronickém obchodu.

ustanovení § 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 480/2004 Sb., resp. článek 14 odst. 1 písm. a) transponované směrnice. Na jedné straně je patrná snaha o ochranu poškozeného (např. uveřejněním lživých informací), která mu umožňuje, aby požadoval odstranění nebo zneprístupnění závadných informací o něm např. na webových stránkách, na druhé straně je tu riziko zásahu poskytovatele služby do práv osoby, která „potenciálně protiprávní“ informace zveřejnila. Poskytovatel služby pravděpodobně nebude čekat až na soudní spor mezi poškozeným a osobou, která informaci, na jejímž základě došlo protiprávně ke škodě nebo jinému zásahu do práv poškozeného, zveřejnila, ale aby se vyhnul případné odpovědnosti, preventivně takovou informaci odstraní nebo zneprístupní. V souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody, resp. s odpovědností poskytovatele za zveřejněné informace je zajímavé rozhodnutí nizozemského Nejvyššího soudu z 25. listopadu 2005¹⁴³ ve věci Lycos/Passers. Pan Passers obchoduje na internetu se známkami a jeden z klientů internetového portálu Lycos ho osočil z podvodných praktik. Pan Passers se obrátil na Lycos se žádostí o osobní údaje dané osoby, aby mohl uplatnit svá práva vůči ní soudně. Ten nejprve odmítl informace vydat, proto byl i Lycos zažalován, přičemž součástí žalobního petitu byla i povinnost vydat osobní údaje klienta. Soud rozhodl v duchu petitu. Podstatné v tomto sporu je to, že ačkoliv soud uznal, že obsah stránky nebyl „zjevně protiprávní“ ve smyslu směrnice o elektronickém obchodu, pan Passers podle soudu dostatečně hodnověrně prokázal, že webová stránka „může být“ protiprávní. Soud tak uložil poskytovateli webových stránek další povinnost, a sice, že musí vydat osobní údaje vlastníka stránek v případě, že „můžou být“ protiprávní. Ačkoliv se nejedná o obecný precedens, lze v tomto rozhodnutí spatřovat směr, kterým se tato oblast práva může ubírat.

¹⁴³ [Http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=1180854](http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=1180854).

V oblasti nevyžádaných obchodních sdělení (spamming) přináší směrnice uživatelům internetu možnost ochrany. Na základě transpozice směrnice, podle § 7 zákona 480/2004 Sb., lze obchodní sdělení zasílat prostřednictvím e-mailů jen po předchozím souhlasu uživatelů, musí být zřetelně a jasně označené jako obchodní sdělení, musí obsahovat totožnost odesílatele, jehož jménem se komunikace uskutečňuje a musí obsahovat platnou adresu, kam by uživatel mohl poslat informaci o tom, že už si nepřeje zasílání dalších obchodních sdělení.

Do oblasti elektronického obchodu zasahují Evropská společenství v různé míře ještě řadou dalších nástrojů. Ať už se jedná o ochranu spotřebitele, regulaci telekomunikací, ochranu autorských práv či jiné předpisy. Jen příkladem zde uvádím, směrnici 96/9/ES o právní ochraně databází, směrnici 97/7/ES o distančních smlouvách, směrnici 99/93/ES o elektronickém podpisu a další.

9.2 Soft law a jiné prameny práva

Kromě výše uvedených pramenů práva dotýkajících se internetu a mezinárodního práva soukromého, existuje řada pramenů, které nemají takovou právní sílu. Přesto jsou ale důležité alespoň jako podpůrný argumentační nástroj a také mohou sloužit jako zdroj inspirace při tvorbě legislativy. Jedná se o nezávazné soubory právních norem, vykládací pravidla a obyčejové právo. Elektronickým obchodem nebo elektronickými prostředky používanými při uzavírání smluv se zabývá řada mezinárodních organizací, mezi nimiž jsou nejvýznamnější UNIDROIT a UNCITRAL.

Mezinárodní institut OSN pro unifikaci soukromého práva (UNIDROIT)¹⁴⁴ vytvořil v roce 1994 Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT. O deset let později byly zásady revidovány. Tyto zásady nejsou automaticky součástí mezinárodních smluv, ale je potřeba na ně ve

¹⁴⁴ United Nations International Institute for the Unification of private Law.

smlouvě odkázat. Smluvní strany přitom mají možnost rozhodnout se pro jejich aplikaci jako celku nebo pro užití jen některých jejích částí. Zásady obsahují ucelený soubor pravidel upravujících smlouvy v mezinárodním obchodě. Jejich cílem je vytvoření kompromisního souboru norem, které je možno použít na celém světě bez ohledu na právní, ekonomickou a politickou situaci v jednotlivých zemích.

Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL)¹⁴⁵ se oblasti elektronického obchodu věnuje už delší dobu. Významným počinem UNCITRAL je přijetí Vzorového zákona o elektronickém obchodu v roce 1996. Jeho cílem není, aby byl transformován do vnitrostátního právního řádu jako celek, ale aby sloužil jako podklad pro jednotlivé státy při legislativní úpravě e-obchodu.

Vzorový zákon reaguje na používání moderních prostředků komunikace a ukládání dat. Je založen na zavedení funkčních ekvivalentů v elektronické podobě pro tradiční pojmy, jako jsou písemnost, podpis a originál. Poskytnutím standardů, které by zaručily právní hodnotu elektronických zpráv, by měl vzorový zákon hrát významnou roli při podpoře „nepapírové“ komunikace. Vzorový zákon rovněž obsahuje pravidla pro e-obchod ve specifických oblastech, jako například dodání zboží.

9.2.1 Úmluva o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace

Na základě Vzorového zákona o elektronickém obchodu a Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží byla v roce 2005 valným shromážděním OSN přijata Úmluva o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace (Convention on Electronic Contracting). Princip elektronického uzavírání smluv je ve své podstatě stejný jako „klasický“.

¹⁴⁵ United Nations Commission on International Trade Law.

Spíše než vytvoření nových pravidel pro elektronické uzavírání smluv úmluva upravuje a přizpůsobuje stávající pravidla tak, aby vyhovovala novým podmínkám a zachovala právní jistotu. Přitom je dbáno především na zájmy smluvních stran a jednoduchost procesu uzavírání smluv. Úmluva má podpořit právní jistotu a předvídatelnost tam, kde jsou používány prostředky elektronické komunikace ve vztahu k mezinárodním smlouvám. Stanovuje pravidla pro určení místa v elektronickém prostředí, kde se nacházejí smluvní strany, dobu a místo odeslání a přijetí elektronických zpráv, použití systémů automatizovaného uzavírání smluv a kritéria k vytvoření funkčních ekvivalentů mezi prostředky elektronické komunikace a písemných dokumentů, včetně originálů takových dokumentů, a mezi elektronickým podpisem a ručním podpisem.

Úmluva je založena na přímých normách a použije se na smlouvy uzavírané mezi stranami, které jsou z různých států. Obdobně jako v případě Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží je její aplikace vyloučena v případě spotřebitelských smluv. Důležitá je možnost stran vyloučit aplikaci úmluvy nebo jejích ustanovení na základě článku 3. Základním pravidlem pro určování místa podnikání stran je povinnost smluvních stran takové místo označit. To je pak považováno za místo podnikání, pokud druhá strana neprokáže, že je jím místo jiné. V případě, že strana neurčí místo podnikání a strana jich má více, je jím místo s nejužším vztahem ke konkrétní smlouvě. Úmluva dále stanoví, že umístění technického vybavení a registrace doménových jmen nezakládají domněnku místa podnikání.

Koncepce nabídek webových stránek jako *invitatio ad offerendum* je zakotvena v článku 11 úmluvy. V článku 12 úmluva výslovně umožňuje uzavírání smluv pomocí automatizovaných systémů, aniž by samotný právní úkon musela provádět fyzická osoba. Článek 14 úmluvy

upravuje řešení omylu při elektronickém uzavírání smluv a stanoví podmínky pro zrušení takového úkonu.

Úmluva OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace zatím nevstoupila v platnost vzhledem k nedostatečnému počtu ratifikací. Z evropských zemí je zatím jediným jejím signatářem Ruská federace.

K zjednodušení smluv v mezinárodním obchodu a k předcházení sporů mezi stranami slouží tzv. vykládací pravidla. Nejznámějšími jsou vykládací pravidla INCOTERMS, vydávaná Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. INCOTERMS obsahují 13 v mezinárodním obchodě uznávaných doložek, které přesně definují některé vztahy mezi stranami, jako např. placení nákladů, dodání zboží a dokumentů, přechod nebezpečí apod. Tato vykládací pravidla se neaplikují automaticky, ale strany se musí ve smlouvě na jejich použití dohodnout. INCOTERMS existují v různých verzích podle data jejich revidovaného vydání (např. INCOTERMS 1990, 2000). Ve svém posledním znění reagují INCOTERMS i na změny v mezinárodním obchodu související s používáním prostředků elektronické komunikace.

Mezinárodní obchod není upravován jen na úrovni států nebo mezinárodních organizací. Normotvorba v této oblasti ne vždy dostatečně rychle reagovala na reálné potřeby obchodníků, a proto se v mezinárodním obchodě začala užívat některá pravidla spontánně. Takovéto zvykové právo se nazývá *lex mercatoria*. Uznávání těchto pravidel po tak dlouhou dobu, aby se aplikace pravidla změnila v obyčej a současně všeobecná vůle subjektů činných v určité oblasti být vázán těmito pravidly, jsou podmínkami vzniku *lex mercatoria*. V souvislosti s elektronickým

obchodem se v literatuře objevuje pojem *lex electronica*.¹⁴⁶ Jedná se o analogii k *lex mercatoria* v prostředí internetu. Podle Zanolotti totiž uživatelé internetu prokazují velikou sebekontrolu, když téměř spontánně přijímají pravidla v oblasti internetu, vedení možností být připojeni na všechny webové stránky a využívat tak možností internetu. „Zavedením *lex electronica* by se všechna kolizní pravidla stala nepotřebnými a tento právní systém by se sám pasoval na regulátora vztahů mezi provozovateli elektronického obchodu.“¹⁴⁷

10 Řešení sporů z přeshraničního e-obchodu

V souvislosti s rozvojem informačních technologií roste i počet závazkových vztahů vznikajících prostřednictvím elektronických prostředků a v přímé souvislosti s tím roste i počet přeshraničních sporů, které je nutno řešit. Právní úprava mezinárodního civilního procesu je roztržena do nástrojů různé právní síly, počínaje mezinárodními úmluvami, přes komunitární nástroje, zejména nařízení, až po vnitrostátní normativní akty, zejména zákony. V následujícím textu budou představeny hlavní prameny práva, které připadají v úvahu při řešení přeshraničních sporů souvisejících s elektronickým obchodem. Oblast rozhodčích řízení je pro účely této práce ponechána stranou.

10.1 Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 - Brusel I

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I) je předpisem Evropských společenství vycházejícím koncepčně z Bruselské úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968 a dále Luganské

¹⁴⁶ Zanolotti A., Smluvní právo v mezinárodním elektronickém obchodě, EMP 7-8/2000, s.5.

¹⁴⁷ *ibidem*.

úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1988. Nařízení Brusel I se stalo pro Českou republiku závazným ode dne 1.5.2004 jako součást *acquis communautaire*. Nařízení vychází z obecné procesní zásady, že soudní příslušnost se řídí místem bydliště, resp. sídlem žalovaného. Jedná se o obecné pravidlo, ze kterého jsou přípustné speciální výjimky v případech, kdy odlišná úprava má své opodstatnění. Taková odchylka může být řešena buď formou příslušnosti dané na výběr nebo formou výlučné příslušnosti. V tomto duchu je koncipováno i nařízení Brusel I.

10.1.1 Působnost

Jak již bylo uvedeno, pro Českou republiku se nařízení uplatní od 1.5.2004. Nařízení Brusel I se použije na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu.¹⁴⁸ Nařízení se nepoužije zejména na věci daňové, celní a správní a další oblasti vymezené v čl. 1 odst. 2 nařízení. Z těchto dalších oblastí vzhledem k předmětu rigorózní práce stojí za zmínku snad jen vyloučení působnosti nařízení na rozhodčí řízení. Obecná příslušnost je upravena v člancích 2-4 nařízení. Není-li v nařízení stanoveno jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu. Nemá-li žalovaný bydliště na území některého členského státu, určuje se příslušnost soudů každého členského státu podle jeho vlastních právních předpisů. Těmito předpisy jsou v České republice ustanovení § 37 ZMPSP ve spojení se zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

10.1.2 Bydliště jako okolnost určení obecné příslušnosti

Zvláštní pozornost je třeba věnovat pojmu bydliště. Porovnáme-li jednotlivá znění nařízení, zjistíme, že v anglické verzi je

¹⁴⁸ Článek 1 odst.1. nařízení Brusel I.

použit termín „domicile“. Tento termín je snadno pochopitelným jak v případě fyzických osob, tak i osob právnických. V českém prostředí ovšem pojem bydliště ve spojitosti s právnickými osobami vypadá poněkud rozpačitě. Na druhou stranu je zřejmé, že pojem „sídlo“ by patrně vzbudilo rovněž výkladové pochybnosti, a to vzhledem k různým přístupům k tomuto pojmu napříč právní teorií. Vodítkem pro objasnění pojmu bydliště jsou ustanovení článků 59 a 60 nařízení Brusel I. „Pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.“¹⁴⁹ „Pro účely tohoto nařízení se v případě společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob "bydlištěm" rozumí místo, kde má tato osoba své sídlo nebo ústředí nebo hlavní provozovnu.“¹⁵⁰ Z uvedeného je tedy zřejmé, že pojem bydliště (domicil) v terminologii komunitárního práva označuje místo, kde je vykonávána hlavní ekonomická aktivita právnické osoby. Profesor Thomas Pfeiffer upozorňuje v souvislosti s pojmem domicilu společnosti na jev, který se v poslední době v hojně míře vyskytuje, a sice zakládání právnických společností v zemích s příznivějšími ekonomickými podmínkami s následným založením pobočky v zemi, kde je vykonávána vlastní činnost společnosti. S ohledem na alternativní formulaci definice sídla v nařízení Brusel I, zejména při zvláštní úpravě pro Spojené Království a Irsko¹⁵¹ by tak dle prof. Pfeiffera mělo v budoucnu dojít ke zpřesnění pojmu sídla.¹⁵² Ostatně o vhodnosti zpřesnění definice pojmu sídla hovoří i Zelená kniha o posouzení nařízení Rady ES č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání výkonu soudních rozhodnutí

¹⁴⁹ Článek 59 nařízení Brusel I.

¹⁵⁰ Článek 60 nařízení Brusel I.

¹⁵¹ Článek 60 odst. 2 nařízení Brusel I.

¹⁵² Pfeiffer T., Hess B., Schlosser P., Report on the Application of Regulation Brussels I in Member States, final version 2007, Ruprecht – Karls Universität Heidelberg, Institut für ausländisches und internationales Privat- und Wirtschaftsrecht, str. 89.

v občanských a obchodních věcech.¹⁵³ O tom, že zakládání společností ve státech s příznivějšími podmínkami s následným založením pobočky v cílovém státě, kde je zamýšlena samotná ekonomická aktivita subjektu, je v souladu s právem Evropských společenství rozhodoval i Evropský soudní dvůr, např. ve věci C-212/97 Centros. V posuzovaném případě si občané Dánska založili společnost Centros limited ve Spojeném království, když základní kapitál společnosti představoval částku 100 Liber (přibližně 1000 dánských korun). Základní kapitál společnosti s ručením omezeným zakládané podle dánského práva činí nejméně 200.000,- DKr. Po založení společnosti Centros Limited se její společníci domáhali zapsání pobočky v Dánsku tak, aby mohli vykonávat zamýšlenou ekonomickou činnost. Dánský soud odmítl pobočku zapsat se závěrem, že uvedený postup fakticky obchází dánskou legislativu co do požadavků na základní kapitál společností s ručením omezeným. V rámci rozhodování o předběžné otázce, zda „je slučitelné s článkem 52, jakož i s články 56 a 58 Smlouvy o ES zamítnout zápis pobočky do rejstříku společnosti se sídlem v jiném členském státu, která byla legálně založena se základním kapitálem ve výši 100 UKL (přibližně 1 000 DKR) a která existuje v souladu s právními předpisy tohoto členského státu, pokud tato společnost sama nevykonává žádnou obchodní činnost, chce-li založit uvedenou pobočku, jenž by vykonávala veškeré činnosti v zemi, kde by tato pobočka byla založena, a je-li třeba se domnívat, že zvolená metoda směřuje k tomu, aby se v posledně uvedeném členském státě nemusela zakládat společnost s cílem vyhnout se upsání minimálního základního kapitálu ve výši 200 000 DKR (nyní 125 000 DKR)“¹⁵⁴, soudní dvůr uzavřel, že postup dánských soudů byl v rozporu s komunitárním právem. „Články 52 a 58 Smlouvy o ES brání tomu, aby členský stát zamítal zápis pobočky společnosti založené podle práva jiného členského státu, kde má své sídlo a kde nevykonává žádnou

¹⁵³ KOM (2009) 175 v konečném znění, str. 10.

¹⁵⁴ Bod 13 rozsudku ESD C-212/97 *Centros*.

obchodní činnost, pokud je pobočka určena k tomu, aby předmětné společnosti umožnila vykonávat veškerou činnost ve státě, ve kterém bude tato pobočka založena, aniž by v něm tak musela založit společnost, a tím tak obešla právní předpisy o zakládání společností, které jsou v tomto státě přísnější, co se týče upsání minimálního základního kapitálu. Tento výklad nicméně nevylučuje, že úřady příslušného členského státu mohou přijmout veškerá opatření, která mohou zabraňovat podvodům nebo za ně ukládat sankce, buď vůči samotné společnosti, případně ve spolupráci s tím členským státem, kde byla založena, nebo vůči společníkům, kterým bude prokázáno, že se ve skutečnosti snaží prostřednictvím založení společnosti vyhnout se svým závazkům vůči soukromým či veřejným věřitelům na území dotčeného členského státu.¹⁵⁵

U fyzických osob je termín bydliště třeba vykládat jako místo, kde se osoba obvykle zdržuje s úmyslem se na místě dlouhodobě vyskytovat. Někdy bývá chybně jako bydliště označováno místo trvalého pobytu. V povědomí laické veřejnosti jde o zcela běžný názor. Přestože se ve většině případů budou bydliště a místo trvalého pobytu shodovat, je třeba uzavřít, že údaj o trvalém pobytu má pouze evidenční charakter založený zákonem č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel. Jedná se o údaj sloužící ke správním účelům orgánů veřejné moci. V tomto smyslu byl ostatně judikován i právní názor Nejvyššího soudu České republiky, podle kterého „obsah pojmu bydliště, jak ho užívá občanský soudní řád nebo zákon č. 97/1963 Sb., není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Zpravidla se sice tyto pojmy budou překrývat, ne vždy však zápis v identifikačním dokladu (např. v občanském průkazu nebo jiném dokladu totožnosti) či v evidenci obyvatelstva o trvalém pobytu fyzické osoby bude totožný se skutečným bydlištěm této osoby. Bydlištěm fyzické osoby se

¹⁵⁵ Výrok rozsudku ESD C-212/97 *Centros*.

rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Okolnosti dočasného charakteru, jako např. pobyt v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, studium, vojenská služba, nic nemění na bydlišti fyzické osoby, nejsou-li současně doprovázeny takovými okolnostmi, z nichž lze s jistotou usuzovat, že fyzická osoba se v místě původně dočasného pobytu zdržuje s úmyslem zde trvale bydlet.“¹⁵⁶ Nejvyšší soud ve svém usnesení dále doplňuje, že „v moderní společnosti lze předpokládat, že fyzická osoba se zdržuje (bydlí) na více místech, přičemž se všemi těmito místy (popřípadě s některými) je spojen její úmysl se zde zdržovat trvale. Typicky jde o situaci, kdy fyzická osoba pravidelně po určité období roku či jiného časového vymezení bydlí na různých místech a všem je vlastní, že tato osoba zde bydlí trvale.“

10.1.3 Alternativní příslušnost

Alternativní příslušnost je zakotvena v člancích 5-7 nařízení, které jsou obsaženy v oddíle 2 nařízení s názvem „zvláštní příslušnost“. Jedná se o zvláštní případy, ve kterých je žalobci umožněno se odchýlit od základního pravidla, že příslušným je obecný soud žalovaného. Tato ustanovení tak umožňují, aby osoby byly žalovány před soudy jiných zemí na základě projevu vůle žalobce. Pro účely této práce vymezené zejména prostředím kybernetického prostoru se jako relevantní jeví pouze některé z případů zvláštní příslušnosti. Jedná se především o příslušnost založenou e-smlouvou, delikttní a kvazidelikttní odpovědností, škodou související s trestnou činností, pluralitou účastníků řízení nebo má-li věc souvislost s jinou žalobou. „Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována, a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6.2.2005, sp.zn.: 30 Cdo 444/2004.

se jedná, byl nebo měl být splněn; b) pro účely tohoto ustanovení a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno, v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytnuty.¹⁵⁷ Původní znění poslední věty obsahovalo formulaci „...byly nebo měly být poskytovány“ Tato chyba, která mohla vznést jisté pochybnosti, zda se jednalo o služby jednorázové nebo opakující se, byla odstraněna tiskovou opravou publikovanou v Úředním věstníku Evropské unie č. L 269/14 dne 10.10.2008.

Otázkou je, který soud bude příslušný k řešení sporu z dodávek zboží či služeb v případě, že míst dodání v členském státě je více. Evropský soudní dvůr se uvedenou otázkou zabýval ve věci C-386/05 Color Drack, v rámci kterého došel k závěru, že „článek 5 bod 1 písm. b) první odrážka nařízení č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán tak, že se toto ustanovení použije v případě více míst dodání v témže členském státě. Toto ustanovení totiž směřuje ke sjednocení pravidel o soudní příslušnosti, a tedy k přímému stanovení příslušného soudu, aniž by odkazovalo na vnitrostátní pravidla členských států, přičemž chrání cíle předvídatelnosti pravidel o příslušnosti a úzkého vztahu mezi sporem a soudem, který má o něm rozhodnout, sledované nařízením. Z použitelnosti tohoto ustanovení však nelze dovodit, že toto ustanovení nutně přiznává konkurenční příslušnost všem soudům, v jejichž obvodu zboží bylo nebo mělo být dodáno. Tím, že určuje samostatně jako „místo plnění“ místo, kde závazek, který charakterizuje smlouvu, musí být splněn, zákonodárce Společenství zamýšlel soustředit soudní příslušnost pro spory týkající se všech smluvních závazků na místo plnění a stanovit jedinou soudní příslušnost pro všechny

¹⁵⁷ Článek 5 odst. 1 nařízení Brusel I.

nároky ze smlouvy. Jelikož zvláštní příslušnost uvedená ve zmíněném ustanovení je za účelem užitečné organizace řízení v zásadě odůvodněna existencí obzvláště úzkého vztahu mezi smlouvou a soudem, který má o sporu rozhodnout, v případě více míst dodání zboží je v zásadě třeba pro účely použití dotčeného ustanovení rozumět místem plnění místo, které zajišťuje nejužší vztah mezi smlouvou a příslušným soudem. V tomto případě je soudem příslušným k rozhodnutí o všech nárocích ze smlouvy o prodeji zboží soud, v jehož obvodu se nachází místo hlavního dodání, které musí být určeno v závislosti na ekonomických kritériích. Při neexistenci určujících kritérií pro zjištění místa hlavního dodání může žalobce žalovat žalovaného u soudu místa dodání podle své volby.¹⁵⁸ Příslušnost podle čl. 5 odst. 1 nařízení Brusel I je dána i tehdy, jestliže spor se týká smlouvy, jejíž vznik je mezi účastníky řízení sporný.¹⁵⁹ Otázkou by mohla vzbudit situace, kdy by žalobce podal žalobu na náhradu škody způsobené porušením smluvní povinnosti. Nabízí se posouzení příslušnosti jak podle čl. 5, odst. 1, tak odst. 3. Evropský soudní dvůr rozhodl ve věci *A. De Bloos, SPRL v. Société en commandite par actions Bouyer (14/76)* tak, že žaloba na náhradu škody v důsledku porušení smluvní povinnosti je žalobou ze smlouvy a příslušný je soud, v jehož obvodu měla být splněna ona smluvní povinnost, v důsledku jejíhož porušení vznikla žalobci škoda. Pozornost si zaslouží o posouzení otázky předsmuvní odpovědnosti, neboli „culpa in contrahendo“. Rovněž v tomto případě se nabízí aplikace jak čl. 5 odst. 1, tak odst. 3 nařízení Brusel I. Evropský soudní dvůr opakovaně judikoval, že podmínkou pro aplikaci ustanovení článku 5 odst. 1 je dobrovolné přijetí právního závazku jednou osobou vůči osobě jiné, viz zejména rozsudky ze dne 17. června 1992, *Handte*, C-26/91, Recueil, s. I-3967, bod 15; výše uvedený rozsudek *Réunion européenne* a další,

¹⁵⁸ Dostupné z [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0386:CS:NOT)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0386:CS:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0386:CS:NOT).

¹⁵⁹ Judikováno ESD ve věci C-38/81 *Effer*, body 7, 8; C-27/02 *Petra Engler*, bod 46.

bod 17; výše uvedený rozsudek Tacconi, bod 23, a ze dne 5. února 2004, Frahuil, C-265/02, Recueil, s. I-1543, bod 24¹⁶⁰, nejnověji rozsudek ze dne 14.5.2009, Renate Ilsinger ca. Martin Dreschers, C-180/06.¹⁶¹

Dalším případem, kdy může být osoba, která má bydliště na území některého členského státu, žalována v jiném členském státě, je řízení „ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události.“¹⁶² Původní znění tohoto ustanovení znělo „ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události.“ Oprava textu byla provedena tiskovou opravou v Úředním věstníku Evropské unie č. L 242/6 dne 5.9.2006. Pojem deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti zahrnuje veškeré nároky, které směřují k uplatnění odpovědnosti žalovaného a které nesouvisí se smlouvou nebo s nároky ze smlouvy ve smyslu čl. 5 odst. 1 nařízení Brusel I. Tento závěr již bohatě judikoval Evropský soudní dvůr ve vztahu k Bruselské úmluvě, z níž nařízení Brusel I vychází, viz zejména rozsudky ze dne 27. září 1988, Kalfelis, C-189/87, Recueil, s. 5565, bod 17; ze dne 26. března 1992, Reichert a Kockler, C-261/90, Recueil, s. I-2149, bod 16; ze dne 27. října 1998, Réunion européenne a další, C-51/97, Recueil, s. I-6511, bod 22; a rozsudek ze dne 1. října 2002, Henkel, C-167/00, Recueil, s. I-8111, bod 36¹⁶³. „Je ustálenou judikaturou, že v případě, kdy místo, kde došlo ke skutečnosti, která může vyvolat deliktů nebo kvazideliktů odpovědnost, a místo, kde tato skutečnost vyvolala škodu, nejsou totožná, pojem „místo, kde došlo ke škodné události“, který je obsažen v čl. 5 odst. 3, musí být chápán tak, že zároveň zahrnuje místo, kde vznikla škoda, a místo příčinné události, v níž

¹⁶⁰ Bod 50 rozsudku ESD C-27/02 *Petra Engler*.

¹⁶¹ Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62006J0180:CS:HTML>.

¹⁶² Článek 5 odst. 3 nařízení Brusel I.

¹⁶³ Bod 29 rozsudku ESD C-27/02 *Petra Engler*.

má tato škoda původ, takže žalovaný může být dle volby žalobce žalován u soudu jednoho nebo druhého místa, viz zejména rozsudky ze dne 30. listopadu 1976, Bier, zvaný „Mines de potasse d'Alsace“, 21/76, Recueil, s. 1735, body 24 a 25; ze dne 1. října 2002, Henkel, C-167/00, Recueil, s. I-8111, bod 44; ze dne 5. února 2004, DFDS Torline, C-18/02, Recueil, s. I-1417, bod 40; ze dne 10. června 2004, Kronhofer, C-168/02, bod 16“.¹⁶⁴

„Jedná-li se o žalobu na náhradu škody nebo žalobu o uvedení do původního stavu vyvolanou jednáním, které je trestným činem,“ lze žalobu podat „u soudu, u něhož byla podána obžaloba, je-li tento soud podle práva pro něj platného oprávněn rozhodovat o občanskoprávních nárocích.“¹⁶⁵

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být též žalována, 1) je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště některý z žalovaných, za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné je vyšetřit a rozhodnout o nich společně, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních; 2) jedná-li se o žalobu o záruku nebo o intervenční žalobu, u soudu, u něhož byla podána původní žaloba, ledaže by toto řízení bylo zahájeno pouze proto, aby tato osoba byla odňata soudu, který je pro ni příslušný; 3) jedná-li se o vzájemnou žalobu, která se týká stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako původní žaloba, u soudu, u něhož byla podána původní žaloba.“¹⁶⁶ První odstavec článku 6 upravuje situaci, kdy jsou právní nároky tak úzce spojeny, že je účelné je vyšetřit a rozhodnout o nich společně. Otázka spojení nároků byla již v Evropském soudním dvorem vícekrát judikována, ačkoliv ne zcela konzistentně. Ve věci C-51/97 Réunion européenne SA a další proti Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a

¹⁶⁴ Bod 23 rozsudku ESD C-189/08 *Zuid-Chemie BV proti Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*.

¹⁶⁵ Článek 5 odst. 4 nařízení Brusel I.

¹⁶⁶ Článek 6 odst. 1-3 nařízení Brusel I.

Capitaine commandant le navire "Alblasgracht V002" rozhodl ESD tak, že „v případě dvou žalob v rámci téhož řízení, které směřují proti různým žalovaným a z nichž jedna se zakládá na smluvní odpovědnosti a druhá na odpovědnosti deliktní, se nelze domnívat, že je mezi nimi dán vztah souvislosti.“¹⁶⁷ Z výkladu ESD bylo dovoditelné, že podmínka úzké vazby byla splněna pouze za předpokladu stejného skutkového a právního základu. Naproti tomu v novější věci C-98/06 *Freeport plc v. Olle Arnoldsson* rozhodl ESD tak, že čl. 6 bod 1 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, „že skutečnost, že žaloby podané proti více žalovaným mají různé právní základy, není překážkou pro použití tohoto ustanovení.“¹⁶⁸ „Článek 6 bod 1 nařízení č. 44/2001 se použije, když žaloby podané proti různým žalovaným mají souvislost při svém podání, to znamená, je-li účelné je vyšetřit a rozhodnout o nich společně, aby se zabránilo možnosti dojít v oddělených řízeních k protichůdným soudním rozhodnutím, aniž by bylo krom toho nezbytné zvlášť zjistit, že žaloby nebyly podány s jediným cílem odejmout některého z žalovaných soudům členského státu, kde má bydliště nebo sídlo.“¹⁶⁹ Zajímavý výklad přineslo i další rozhodnutí ESD ve věci C-103/05 *Reisch Montage AG v. Kiesel Baumaschinen Handels GmbH*, dle kterého „článek 6 bod 1 nařízení č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že tohoto ustanovení se lze dovolávat v rámci žaloby podané v jednom členském státu proti žalovanému s bydlištěm v tomto státu a dalšímu žalovanému s bydlištěm v jiném členském státu, i pokud je tato žaloba již k okamžiku svého podání považována za nepřípustnou vůči prvnímu žalovanému na základě vnitrostátní právní úpravy, jako je předpis vylučující individuální žaloby věřitelů podané proti úpadci. Uvedené ustanovení totiž jednak neobsahuje žádný výslovný odkaz

¹⁶⁷ Bod 50 rozsudku ESD C-51/97 *Réunion européenne*, viz bod 45 rozsudku ESD C-98/06 *Freeport plc v. Olle Arnoldsson*.

¹⁶⁸ Bod 47 rozsudku ESD C-98/06 *Freeport plc v. Olle Arnoldsson*.

¹⁶⁹ Bod 2) meritorní části rozsudku ESD C-98/06 *Freeport plc v. Olle Arnoldsson*.

na použití vnitrostátních pravidel, ani žádnou podmínku, podle které by žaloba podaná proti více žalovaným musela být k okamžiku podání ve vztahu ke každému z nich přípustná podle vnitrostátní právní úpravy. Krom toho, jelikož není součástí ustanovení, která výslovně stanoví použití vnitrostátních pravidel, a která tedy slouží jako právní základ tohoto použití, nemůže být toto ustanovení vykládáno v tom smyslu, že jeho použití může záviset na účinku vnitrostátních pravidel. Toto ustanovení nemůže být nicméně vykládáno tak, aby žalobci umožnilo podat žalobu směřující proti více žalovaným s jediným cílem odejmout jednoho ze žalovaných soudům členského státu, ve kterém má bydliště.“ Přestože z judikatury vyplývá, že by takto založená příslušnost neměla být zneužívána s cílem obejít obecný soud žalovaného, je možné, že jeho zneužití se nepodaří zabránit vzhledem k tomu, že v téměř každé kauze lze najít ospravedlnitelné a legitimní důvody, které způsobí, že „odejmutí jednoho ze žalovaných soudům členského státu, ve kterém má bydliště,“ nebude jediným cílem zvláštní příslušnosti dle čl. 6 odst. 1 nařízení Brusel I ve smyslu uvedeného rozhodnutí. Skutečnost, zda je žalobcem obcházen obecný soud žalovaného či nikoliv, je věcí posouzení vnitrostátního soudu.¹⁷⁰

Dle čl. 6 odst. 4 nařízení Brusel I může být subjekt žalován u jiného než obecného soudu ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároku ze smlouvy, kde žaloba může být spojena s žalobou týkající se věcných práv k nemovitostem proti témuž žalovanému, u soudu členského státu, na jehož území se nemovitost nachází.

¹⁷⁰ Srovnej rozsudek ESD C-77/04 *Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne a další v. Zurich España a Société pyrénéenne de transit d'automobiles (Soptrans)*.

10.1.4 Příslušnost ve spotřebitelských sporech

Předchozí možnosti řešily alternativní soudní příslušnost. Nařízení Brusel I upravuje ovšem také některé oblasti formou zvláštní příslušnosti stanovené zejména pro ochranu slabší smluvní strany. Jde o oblast pojistných smluv, kterou upravuje oddíl 3, oblast spotřebitelských smluv upravenou v oddílu 4, oblast individuálních pracovních smluv dle oddílu 5 nařízení. Pro účely této práce je vhodné blíže rozebrat oblast spotřebitelských smluv vzhledem k objemu uzavíraných B2C e-smluv. Dle článku 15 nařízení jde o spotřebitelské smlouvy v těch případech, jestliže byly smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky; b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo c) ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností. Dle čl. 15 odst. 2 nařízení nemá-li smluvní partner spotřebitele bydliště na území některého členského státu, avšak v některém členském státě má pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu, je s ním při sporech vyplývajících z jejich provozu jednáno tak, jako by měl bydliště na území tohoto státu. Shora uvedená úprava se nevztahuje na přepravní smlouvy, kromě případu, kdy smlouva poskytuje kombinaci dopravy a ubytování zahrnutou v ceně.¹⁷¹

V oblasti spotřebitelských smluv jsou zajímavá rozhodnutí ESD ve věci Gabriel (C-96/00), Engler (C-27/02) a nejnověji Ilsinger (C-180/06). Ve věci Gabriel byla řešena otázka žaloby, „kterou se spotřebitel,

¹⁷¹ Článek 15 odst. 4 nařízení Brusel I.

který v místě svého bydliště obdržel zásilku od podnikajícího prodejce, jež měla pobídnout k objednávce zboží nabízeného za jím určených podmínek, a který takovéto zboží ve smluvním státě, v němž má bydliště, skutečně objednal, na tomto prodejci domáhá vydání zdánlivě vyhrané ceny. V uvedeném rozsudku Soudní dvůr totiž jednak uvedl, že podmínka existence „smlouvy uzavřené“ spotřebitelem s podnikajícím prodejcem byla v tehdy projednávaném případě splněna, a opíral se přitom o okolnost, že shoda vůle obou stran, ke které došlo nabídkou zboží učiněnou podnikem provozujícím zásilkový prodej a přijetím této nabídky spotřebitelem při jeho následné objednávce těchto výrobků, vedla ke vzniku smlouvy uzavřené mezi těmito stranami, která se vyznačovala oboustrannými a vzájemně na sobě závislými (synallagmatickými) závazky mezi těmito posledně uvedenými stranami a týkala se dodání movitých věcí. Soudní dvůr dále rozhodl, že příslib výhry byl nerozlučně spjat s objednávkou zboží, a tedy s uzavřením úplatné smlouvy, takže žalobu, kterou se spotřebitel domáhá, aby bylo podnikajícímu prodejci uloženo vydání zdánlivě vyhrané ceny, musí být možné podat u téhož soudu, který je příslušný pro rozhodnutí o smlouvě uzavřené uvedeným spotřebitelem, aby tak bylo v co největším možném rozsahu zabráněno tomu, že pro jednu a tu samou smlouvu bude příslušných více soudů. Ve věci Engler ESD naopak vyloučil příslušnost ve věci spotřebitelských smluv v případě, kdy spotřebitel požadoval vyplacení přislíbené výhry, získání údajně vyhrané ceny ale nezáviselo na podmínce, že spotřebitel objedná zboží společnosti provozující zásilkový prodej, a spotřebitel ve skutečnosti žádnou objednávku neučinil. Soudní dvůr opřel toto rozhodnutí o okolnost, že v tomto případě zaslání dopisu obsahujícího klamavý příslib výhry nevedl k uzavření smlouvy mezi spotřebitelem a společností provozující zásilkový prodej, protože nebyla učiněna žádná objednávka výrobků nabízených

k prodeji touto společností.“¹⁷² Uvedená rozhodnutí vycházejí ještě ze znění Bruselské úmluvy, jejíž ustanovení o příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv („...jejichž předmětem je poskytnutí služeb nebo movité věci“)¹⁷³ byla užší než v nařízení Brusel I.¹⁷⁴ Ve věci *Ilsinger* rozhodoval ESD již za působnosti nařízení Brusel I, což mělo za následek posun v názoru Soudního dvora v porovnání s rozsudkem *Engler*. Nařízení Brusel I se vztahuje vyjma některých přepravních smluv na „všechny smlouvy, nezávisle na tom, co je jejich předmětem, které uzavřel spotřebitel s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti, v rámci takovýchto činností.“¹⁷⁵ Evropský soudní dvůr dále ve své argumentaci výslovně počítá s elektronickým obchodováním, když uvádí, „že zvláštní podmínky použití, které musí uvedené smlouvy splňovat a které byly podrobně vyjmenovány v čl. 13 prvním pododstavci písm. a) a b) Bruselské úmluvy, jsou nyní uvedeny obecnějším způsobem v čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001, aby tak byla vzhledem k novým komunikačním prostředkům a vzhledem k vývoji elektronického obchodu zajištěna lepší ochrana spotřebitelů.“¹⁷⁶ Nařízení Brusel I se tak ve věci *Ilsinger* Evropský soudní dvůr uzavřel, že onou spotřebitelskou smlouvou nemusí nutně být smlouva uzavřená na základě objednávky zboží. Taková smlouva by mohla vzniknout i v případě, že by podnikatel „na sebe takovýto právní závazek vzal tím, že by předložil závaznou nabídku, která by byla, pokud jde o její předmět a rozsah, dostatečně jasná a přesná pro vznik smluvního vztahu. Uvedený požadavek je možno považovat za splněný pouze tehdy, pokud v rámci příslibu výhry, jako je ten, o který se jedná ve věci v původním řízení, existoval právní závazek uzavřený

¹⁷² Body 42-47 rozsudku ESD C-180/06 *Ilsinger*.

¹⁷³ Článek 13 Bruselské úmluvy.

¹⁷⁴ Srovnej článek 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I.

¹⁷⁵ Viz bod 50 rozsudku ESD C 180/06 *Ilsinger*.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

společností provozující zásilkový prodej. Jinými slovy musela uvedená společnost jasně vyjádřit svou vůli být vázána takovýmto závazkem v případě jeho přijetí druhou stranou tím, že se prohlásila za bezpodmínečně připravenou vyplatit dotčenou cenu spotřebitelům, kteří o ni požádají.“¹⁷⁷

Dle čl. 16 nařízení Brusel I spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď u soudů členského státu, na jehož území má tento smluvní partner bydliště, nebo u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel. Smluvní partner může podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, na jehož území má spotřebitel bydliště. Tímto článkem není dotčeno právo podat vzájemnou žalobu u soudu, u něhož byla podle tohoto oddílu podána původní žaloba. Dle čl. 17 nařízení je možné se od uvedených pravidel odchýlit pouze 1) dohodou uzavřenou po vzniku sporu, 2) dohodou umožňující spotřebiteli zahájit řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v tomto oddíle, nebo 3) dohodou uzavřenou mezi spotřebitelem a jeho smluvním partnerem, kteří mají v době uzavření smlouvy bydliště nebo obvyklý pobyt v témže členském státě, jestliže tato dohoda zakládá příslušnost soudů tohoto členského státu, ledaže by taková dohoda nebyla podle práva tohoto členského státu přípustná.

10.1.5 Výlučná příslušnost

Článek 22 nařízení upravuje další speciální oblasti formou výlučné příslušnosti. Pro účely této práce je nutno zmínit zejména oblast vztahů souvisejících s nemovitostmi, duševním vlastnictvím a výkonem rozhodnutí. Bez ohledu na bydliště mají výlučnou příslušnost pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází. Pro řízení týkající se nájmu nemovitostí za účelem jejich dočasného soukromého

¹⁷⁷ Body 54 a 55 rozsudku ESD C 180/06 *Ilsinger*.

užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců jsou však příslušné i soudy toho členského státu, v němž má žalovaný bydliště, pokud je nájemcem fyzická osoba a pronajímatel i nájemce mají bydliště na území téhož členského státu.¹⁷⁸ Pro řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis, soudy členského státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis nebo kde byly uděleny nebo zapsány nebo platí za udělené nebo zapsané na základě právního aktu Společenství nebo mezinárodní smlouvy. Pro řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost evropského patentu uděleného pro členský stát, mají bez ohledu na bydliště stran výlučnou příslušnost soudy tohoto členského státu, aniž je dotčena příslušnost Evropského patentového úřadu podle Úmluvy o udělování evropských patentů, podepsané v Mnichově dne 5. října 1973.¹⁷⁹ Pro řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí, soudy členského státu, na jehož území výkon rozhodnutí byl nebo má být proveden.¹⁸⁰

10.1.6 Prorogace

Nařízení Brusel I s ohledem na autonomii vůle stran upravuje i možnost prorogace. Stranám sporu je tak umožněno, aby se dohodly na místě sudiště. „Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy tohoto členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. Taková dohoda o příslušnosti musí být uzavřena a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem,

¹⁷⁸ Článek 22 odst. 1 nařízení Brusel I.

¹⁷⁹ Článek 22 odst. 4 nařízení Brusel I.

¹⁸⁰ Článek 22 odst. 5 nařízení Brusel I.

kteře strany znaly nebo musely znát a ktere strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.¹⁸¹ Nařízení Brusel I pamatuje i na rozvoj prostředků elektronické komunikace, když výslovně zakotvuje pravidlo, že písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.¹⁸² Přestože nařízení výslovně neupravuje náležitosti právních úkonů, je třeba uvést, že sdělení elektronickými prostředky musí být kromě určitosti, srozumitelnosti a vážnosti zejména identifikovatelná co do subjektu činícího takový právní úkon.¹⁸³ Nařízení upravuje i situaci, kdy dohodu o prorogaci uzavřou strany, které nemají své bydliště na území Společenství, přičemž místo sudiště si zvolí v jednom ze členských států Společenství. V takovém případě nesmí být spor řešen v jiném členském státě, ledaže by zvolený soud svou příslušnost odmítl.¹⁸⁴ Sjednaná příslušnost má ovšem jistá omezení. Strany si platně nemohou sjednat místo sudiště v rozporu s výlučnou příslušností dle čl. 22 nařízení. Strany jsou rovněž omezeny při sjednávání prorogační klauzule ve věcech pojištění, spotřebitelských smluv a individuálních pracovních smluv, když tyto lze sjednat jen v souladu s čl. 13, 17, či 21 nařízení. Typicky jde o možnost sjednání místa sudiště teprve až po vzniku sporu anebo pokud je takovým ujednáním slabší straně rozšířena možnost volby místa sudiště. Ve věcech spotřebitelských smluv může být příslušnost soudu dále založena dohodou uzavřenou mezi spotřebitelem a jeho smluvním partnerem, kteří mají v době uzavření smlouvy bydliště nebo obvyklý pobyt v témže členském státě, jestliže tato dohoda zakládá příslušnost soudů tohoto členského státu, ledaže by taková dohoda nebyla podle práva tohoto členského státu přípustná.¹⁸⁵ Aplikace tohoto ustanovení připadá v úvahu např. v situaci, kdy jedna ze stran po

¹⁸¹ Článek 23 odst. 1 nařízení Brusel I.

¹⁸² Článek 23 odst. 2 nařízení Brusel I.

¹⁸³ Srovnej kapitolu o právních úkonech.

¹⁸⁴ Článek 23 odst. 3 nařízení Brusel I.

¹⁸⁵ Článek 17 odst. 3 nařízení Brusel I.

uzavření smlouvy změni své bydliště do ciziny, čímž založí přeshraniční prvek právního vztahu.

Příslušnost soudu může být založena i tím, pokud se žalovaný dostaví k soudu na jeho jednání, přičemž podmínkou založení příslušnosti je, že se žalovaný nedostavil jen proto, aby namítal nepřislušnost soudu. Takto nelze založit příslušnost soudu ani v případech výlučné příslušnosti dle čl. 22 nařízení.¹⁸⁶ Soud členského státu bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něj zahájeno řízení ve věci, v níž má na základě článku 22 výlučnou příslušnost soud jiného členského státu.¹⁸⁷ Dle čl. 26 nařízení pokud se žalovaný k řízení nedostaví, prohlásí soud bez návrhu, že není příslušný, ledaže jeho příslušnost vyplývá z nařízení Brusel I. Soud řízení přeruší do té doby, než bude prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost v dostatečném předstihu, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, nebo že k tomu byly učiněny veškeré nezbytné kroky. Doručování žaloby či jiného návrhu na zahájení řízení do ciziny se provede dle nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie, pokud nelze aplikovat toto nařízení, pak se doručuje dle Haagské úmluvy ze dne 15. listopadu 1965 o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních, pokud návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost měly být doručeny podle uvedené úmluvy.

10.1.7 Litispence

Otázku litispence a závislých řízení upravuje nařízení Brusel I v oddílu 9 druhé kapitoly. Je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí

¹⁸⁶ Článek 24 nařízení Brusel I.

¹⁸⁷ Článek 25 nařízení Brusel I.

příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první.¹⁸⁸ Ačkoliv toto ustanovení má za cíl předcházet situacím, kdy by v téže věci probíhalo paralelně více řízení, má i druhou stranu mince. Toto ustanovení totiž může být zneužito v situaci, kdy strana, které hrozí soudní spor s nepříznivými vyhlídkami, podá ve věci žalobu u jiného, nepříslušného soudu, čímž znemožní příslušnému soudu, aby ve věci rozhodl, dokud neskončí první řízení. Pro tuto situaci se v odborných kruzích zakotvil pojem „torpédování“. Otázku totožnosti věci a stran judikoval Evropský soudní dvůr např. ve věci C-98/06 *Freepport*, kdy sice ve věci se předběžná otázka týkala zvláštní příslušnosti dle čl. 6 nařízení, vzhledem ke konzistentnosti výkladu nařízení Brusel I je však možno uvedený výklad¹⁸⁹ aplikovat i pro ustanovení článku 27 nařízení. V okamžiku, kdy soud, u něž bylo zahájeno řízení jako první, vysloví svou příslušnost, prohlásí se soud, u něhož bylo řízení v téže věci a mezi stejnými subjekty zahájeno později, jako nepříslušný. Dle článku 28 nařízení jsou-li u soudů různých členských států zahájena řízení, které navzájem souvisejí, může soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, řízení přerušit. Dokud nejsou řízení o podaných žalobách skončena v prvním stupni, může soud, u něhož byla žaloba podána později, na návrh strany řízení také prohlásit, že není příslušný, jestliže je soud, u něhož byla žaloba podána dříve, příslušný pro řízení o těchto žalobách a spojení těchto řízení je podle jeho práva přípustné. Ve smyslu tohoto článku žaloby navzájem souvisejí, pokud je mezi nimi dán tak úzký vztah, že jejich společné projednání a rozhodnutí je vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních. Přestože článek 28 zakládá soudům možnost a nikoliv povinnost, v oblasti českého soudnictví lze očekávat, že soudy budou mít snahu toto ustanovení hojně využívat, vzhledem k systému „čárek“, kdy činnost soudců je hodnocena dle počtu ukončených věcí. Za ukončenou věc se přitom považuje i věc

¹⁸⁸ Článek 27odst. 1 nařízení Brusel I.

¹⁸⁹ Srovnej výše kapitulu 7.1.3.

postoupená jinému soudu pro nepříslušnost. Je-li pro určité řízení dána výlučná příslušnost více soudů, prohlásí se soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, za nepříslušný ve prospěch soudu, u něhož bylo řízení zahájeno jako první.¹⁹⁰ Vzhledem k různorodosti civilněprocesních předpisů v jednotlivých státech Evropských společenství, upravuje nařízení Brusel I otázku zahájení řízení autonomně. Dle článku 30 nařízení se okamžikem, kdy bylo zahájeno řízení, rozumí 1) okamžik, kdy byl u soudu podán návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost, za předpokladu, že žalobce následně neopomene učinit kroky nezbytné k řádnému doručení písemnosti žalovanému, nebo 2) okamžik, kdy je písemnost předána úřadu, který provádí doručení, pokud musí být písemnost před svým podáním soudu doručena žalovanému, za předpokladu, že žalobce následně neopomene učinit kroky nezbytné k řádnému podání písemnosti u soudu.

Ve věci předběžných a zajišťovacích opatření stanoví nařízení Brusel I možnost jejich aplikace, pokud jsou v souladu s lex fori bez ohledu na příslušnost stanovenou dle pravidel nařízení.

Vedle shora uvedených pravidel, jichž bude s největší pravděpodobností užito v nalézacím řízení při řešení přeshraničních sporů ze vztahů souvisejících s elektronickým obchodem (ať už ex contractu či ex delictu), upravuje nařízení Brusel I ve své kapitole 3 rozsáhle i oblast výkonu rozhodnutí. S ohledem na téma této práce, jakož i na rozsah úpravy týkající se výkonu rozhodnutí, je tato oblast ponechána stranou.

10.2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

Dalším procesním předpisem z dílny Evropských společenství, se kterým se lze setkat při řešení sporů z elektronického obchodu, je

¹⁹⁰ Článek 29 nařízení Brusel I.

nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. „Dne 20. prosince 2002 přijala Komise zelenou knihu o řízení o evropském platebním rozkazu a opatřeních ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek. Na základě zelené knihy proběhly konzultace o možných cílech a charakteristických rysech jednotného nebo harmonizovaného evropského řízení pro vymáhání nesporných nároků. Rychlé a účinné vymáhání splatných pohledávek, které nejsou předmětem žádného právního sporu, je pro hospodářské subjekty v Evropské unii nesmírně důležité, protože prodlení s platbami představují jeden z hlavních důvodů platební neschopnosti, která ohrožuje další existenci zejména malých a středních podniků a vede ke ztrátám vysokého počtu pracovních míst. Otázku hromadného vymáhání nesporných nároků se všechny členské státy snaží řešit, většina z nich zavedením zjednodušeného řízení o platebním rozkazu, avšak jak obsah vnitrostátních právních předpisů, tak účinnost postupů se v jednotlivých státech značně liší. Stávající postupy jsou kromě toho v přeshraničních případech často buď nepřijatelné, nebo neproveditelné. Z toho vyplývající překážky, které v přeshraničních případech brání přístupu k účinné spravedlnosti, jakož i narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu, které je důsledkem nerovnováhy ve fungování procesních prostředků dostupných věřitelům v různých členských státech, vedou k potřebě právní úpravy Společenství zaručující rovné podmínky věřitelům i dlužníkům v celé Evropské unii. Účelem tohoto nařízení je zavedením řízení o evropském platebním rozkazu zjednodušit a urychlit řízení o sporech v přeshraničních případech týkajících se nesporných peněžních nároků a snížit náklady na ně a umožnit volný pohyb evropských platebních rozkazů ve všech členských státech stanovením minimálních norem, díky jejichž dodržování bude zbytečné zahajovat v členském státě výkonu jakékoli mezitímní řízení před uznáním

a výkonem. Řízení zavedené tímto nařízením by mělo sloužit jako dodatečný a volitelný prostředek pro žalobce, který má nadále možnost využít řízení podle vnitrostátního práva. Toto nařízení také nenahrazuje ani neharmonizuje stávající mechanismy vymáhání nesporných nároků podle vnitrostátního práva.“¹⁹¹

Působnost nařízení je vymezena v článku 2 nařízení typickým pozitivně negativním způsobem, podle kterého se nařízení vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci ("acta iure imperii"). Nařízení se dále nevztahuje na majetková práva vyplývající z manželských vztahů, závětí a dědictví; úpadky, vyrovnání a podobná řízení; sociální zabezpečení; nároky z mimosmluvních závazků, pokud nejsou předmětem dohody mezi stranami nebo nedošlo k uznání dluhu, nebo se nevztahují na peněžité pohledávky ze spoluvlastnictví. Dle článku 3 nařízení se přeshraničním případem rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byl podán návrh na vydání platebního rozkazu. Nařízení je možno aplikovat ode dne 12.6.2008.

Dle článku 4 nařízení lze návrh na vydání evropského platebního rozkazu úspěšně podat toliko pro uplatnění splatné peněžité pohledávky. Dle článku 7 nařízení se návrh podává na formuláři tvořícím přílohu nařízení a musí obsahovat jména a adresy stran a případně jejich zástupců a název a adresa soudu, ke kterému se návrh podává; výši nároku, včetně jistiny a případně úroku, smluvních pokut a nákladů; v případě požadovaného úroku úrokovou sazbu a období, za něž je tento úrok požadován, pokud není k jistině automaticky připočten zákonný úrok podle právních předpisů členského státu původu; žalobní důvod včetně popisu

¹⁹¹ Body 5 – 10 preambule nařízení, kterým se zavádí evropský platební rozkaz.

okolností, kterých se žalobce dovolává jako základu nároku a případně požadovaného úroku; popis důkazních prostředků podporujících nárok; odůvodnění příslušnosti soudu, přeshraniční povahu případu ve smyslu článku 3. V návrhu žalobce prohlásí, že poskytnuté informace jsou podle jeho nejlepšího vědomí a svědomí pravdivé a že si je vědom toho, že jakékoli úmyslné nepravdivé prohlášení by mohlo vést k odpovídajícím sankcím podle právních předpisů členského státu původu. Nařízení výslovně umožňuje návrh podat vedle písemné formy i elektronicky, pokud tak umožňuje vnitrostátní legislativa. V takovém případě musí být návrh opatřen zaručeným elektronickým podpisem. Zaručený elektronický podpis není zapotřebí v těch státech, které umožňují identifikaci účastníka jiným způsobem, např. po předchozí registraci.

Články 8-12 nařízení upravují postup soudu po obdržení návrhu na vydání evropského platebního rozkazu. Po obdržení návrhu ho soud přezkoumá z pohledu výše uvedených požadavků a posoudí, zda se nárok jeví jako opodstatněný. V případě, že má návrh vady, vyzve soud žalobce pomocí typizovaného formulářového tiskopisu k doplnění nebo opravení návrhu v přiměřené lhůtě. Je-li návrh žalobce způsobilý pro vydání elektronického platebního rozkazu jen částečně, soud o tom informuje žalobce pomocí dalšího formuláře. Žalobce je pak povinen sdělit, zda souhlasí s vydáním EPR toliko v části navrhované soudem nebo zda trvá na původním žalobním návrhu. Pokud žalobce souhlasí s úpravou návrhu dle názoru soudu, soud ve zbytku návrh žalobce odmítne, jinak odmítne návrh jako celek. Odmítnout návrh na vydání elektronického platebního rozkazu může soud i tehdy, pokud nejsou splněny požadavky stanovené v člancích 2, 3, 4, 6 a 7, nebo nárok je zjevně neopodstatněný, nebo žalobce neodstraní vady podání. O odmítnutí návrhu bude žalobce informován pomocí dalšího formuláře.

Splňuje-li návrh žalobce předepsané náležitosti, soud vydá dle čl. 12 nařízení co nejdříve, obvykle do 30 dnů evropský platební rozkaz, a to opět formou zvláštního formuláře. Evropský platební rozkaz se žalovanému doručuje v souladu s vnitrostátní úpravou, a to buď s potvrzením žalovaného o převzetí evropského platebního rozkazu, nebo bez něj. Doručení např. uložením, zástupcům, členům domácnosti nebo zaměstnancům je možné.

Obranou proti evropskému platebnímu rozkazu je dle čl. 16 nařízení odpor, který žalovaný podá ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení EPR na připojeném formuláři. Odpor stačí podat blanketně bez odůvodnění. Dle čl. 17 nařízení, je-li odpor podán včas, pokračuje řízení před příslušnými soudy členského státu původu podle pravidel běžného občanského soudního řízení, pokud žalobce výslovně nepožádal, aby v takovém případě řízení skončilo. Žalobce je informován o tom, zda žalovaný podal odpor, a o převodu do běžného občanského soudního řízení. Pokud žalovaný odpor nepodá, zašle soud dle čl. 18 evropský platební rozkaz zpět žalobci spolu s doložkou vykonatelnosti.

Nařízení dále stanoví, že zastoupení účastníků advokátem není povinné. Soudní poplatky za řízení o evropském platebním rozkazu a za běžné občanské soudní řízení, které následuje v případě podání odporu proti evropskému platebnímu rozkazu v členském státě, dohromady nepřevýší soudní poplatky běžného občanského soudního řízení bez předchozího řízení o evropském platebním rozkazu v tomto členském státě. Veškeré procesní otázky, jež nejsou konkrétně upraveny tímto nařízením, se řídí vnitrostátním právem.¹⁹² Výkon evropského platebního rozkazu je pro účely této práce ponechán stranou.

¹⁹² Čl. 24 – 26 nařízení.

10.3 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

Vedle nařízení o evropském platebním rozkazu vznikl paralelně na stejných právních základech další nástroj evropských společenství, který mohou často účastníci elektronického obchodu využít při uplatnění svých nároků. „Mnoho členských států zavedlo zjednodušené občanskoprávní řízení pro drobné nároky, neboť náklady, časová náročnost a další obtíže související se soudním řízením nejsou vždy úměrné hodnotě nároku. V přeshraničních případech jsou překážky rychlého vydání rozhodnutí s nízkými náklady ještě zvýrazněny. Je tedy nezbytné zavést evropské řízení o drobných nárocích. Cílem tohoto řízení by měl být zjednodušený přístup ke spravedlnosti. Narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu, které je důsledkem nerovnováhy ve fungování procesních prostředků, které mají věřitelé v různých členských státech k dispozici, vede k potřebě takové právní úpravy Společenství, která věřitelům i dlužníkům zaručí v celé Evropské unii rovné podmínky. Při rozhodování o nákladech projednávání žaloby v rámci evropského řízení o drobných nárocích by měly být zohledněny zásady jednoduchosti, rychlosti a přiměřenosti. Jednotlivé položky těchto nákladů by se vhodným způsobem měly zveřejnit a způsob rozhodování o nich by měl být průhledný. Evropské řízení o drobných nárocích by mělo zjednodušit a urychlit řízení o sporech týkajících se drobných nároků v přeshraničních případech a snížit náklady na ně, a to tím, že vedle možností existujících v rámci práva členských států, jež zůstanou nedotčeny, nabídne další volitelný nástroj.“¹⁹³

Dle článku 2 se nařízení vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu, jestliže hodnota nároku bez navýšení o úroky, náklady a výlohy nepřesahuje v době

¹⁹³ Body 7 a 8 preambule nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007.

doručení žalobního formuláře k příslušnému soudu částku 2.000,- EUR. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*). Toto nařízení se nevztahuje na věci týkající se osobního stavu nebo způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům; majetkových práv vyplývajících z manželských vztahů, vyživovací povinnosti, závětí a dědictví; úpadků a vyrovnání a podobných řízení; sociálního zabezpečení; rozhodčího řízení; pracovního práva; nájmu nemovitostí s výjimkou žalob týkajících se peněžitých nároků nebo porušení práv na ochranu soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy. Dle článku 3 odst. 1 se přeshraničním případem rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byla podána žaloba. Dle čl. 2 odst. 3 se členským státem rozumí státy EU vyjma Dánska. Dle čl. 3 odst. 3 je rozhodujícím okamžikem pro zodpovězení otázky, zda se jedná o příhraniční případ, okamžik doručení žalobního formuláře příslušnému soudu. Podle nařízení je možno postupovat od 1. ledna 2009.

Řízení je dle čl. 4 odst. 1 zahájeno dnem, kdy žalobce podá soudu návrh na zahájení řízení (žalobu), a to na zvláštním formuláři, který tvoří přílohu nařízení. V podání je třeba učinit tvrzení a označit k nim důkazy, případně je k návrhu doložit. Podání lze učinit písemně nebo elektronicky, umožňují-li to vnitrostátní předpisy státu, v němž je žaloba podána. Dle čl. 4 odst. 4 nejsou-li podle názoru soudu informace poskytnuté žalobcem přiměřené nebo dostatečně jasné nebo není-li žalobní formulář řádně vyplněn, umožní soud, pokud tento nárok není zjevně neopodstatněný nebo žaloba nepřijatelná, žalobci tento formulář doplnit nebo opravit, popřípadě poskytnout doplňující informace nebo doklady nebo vzít žalobu zpět, a to ve lhůtě, kterou stanoví. „Význam pojmů "zjevně neopodstatněný" v souvislosti s odmítnutím nároku a "nepřijatelný" v

souvislosti s odmítnutím žaloby by se měl posuzovat v souladu s vnitrostátními právními předpisy.¹⁹⁴

Článek 5 nařízení blíže upravuje průběh řízení. Řízení je v zásadě písemné. Soud nařídí ústní jednání, pokud to pokládá za nutné nebo o to požádá některá ze stran. Soud může takovou žádost zamítnout, má-li za to, že vzhledem k okolnostem případu je možné zajistit spravedlivý průběh řízení zjevně i bez ústního jednání. Zamítnutí se písemně zdůvodní. Zamítnutí není samostatně napadnutelné. Ústní jednání lze dle čl. 8 provést i formou videokonference, případně jiným technologickými prostředky, umožňuje-li to vybavení soudů. Do 14 dnů ode dne obdržení řádné žaloby soud tuto zašle spolu s příslušným formulářem žalovanému. Žalovaný má povinnost odpovědět ve lhůtě 30 dnů, jinak se vystavuje riziku vydání rozhodnutí jen na základě tvrzení a důkazů učiněných a označených ze strany žalobce (srov. čl. 7 odst. 3). O těchto následcích musí být dle čl. 14 odst. 1 poučen. Dle čl. 14 odst. 2 lze ve výjimečných případech lhůtu prodloužit. Do 14 dnů od obdržení odpovědi žalovaného zašle soud žalobci kopii tohoto vyjádření spolu s případnými příslušnými podpůrnými doklady. Pokud žalovaný ve své odpovědi tvrdí, že hodnota nepeněžitého nároku překračuje částku 2.000,- EUR, rozhodne soud do 30 dnů od odeslání odpovědi žalobci, zda nárok spadá do oblasti působnosti tohoto nařízení. Toto rozhodnutí není samostatně napadnutelné.

Jakákoliv vzájemná žaloba, která se předloží na vzorovém formuláři, a případné příslušné podpůrné doklady se odešlou žalobci do 14 dnů po jejich obdržení. Žalobce na případnou vzájemnou žalobu odpoví do 30 dnů od doručení. Přesahuje-li vzájemný nárok částku 2.000,- EUR, neprojedná se žaloba a vzájemná žaloba v rámci evropského řízení o drobných nárocích, nýbrž podle procesního práva členského státu, v němž řízení probíhá. Dle bodu 16 a 17 preambule nařízení pojem "vzájemný

¹⁹⁴ Bod 13 preambule nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007.

nárok" či "vzájemná žaloba" je nutno vykládat jako týkající se stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako původní nárok. Pokud žalovaný uplatní během řízení právo na započtení, takový nárok by se neměl považovat za vzájemný nárok ve smyslu tohoto nařízení.

Ve věci samé vydá soud rozhodnutí ve lhůtě 30 dnů od ústního jednání nebo po obdržení všech informací nezbytných pro vydání rozhodnutí. Dle čl. 9 soud určí způsob a rozsah dokazování, které je nezbytné pro vydání jeho rozhodnutí, v rámci platných pravidel přípustnosti důkazů. Soud může připustit dokazování prostřednictvím písemných výpovědí svědků, znalců nebo stran. Dále může připustit dokazování prostřednictvím videokonference nebo jiných komunikačních technologií, pokud jsou k dispozici nezbytné technické prostředky. Soud může provést důkaz znaleckým posudkem nebo výpovědí svědků, pouze je-li to nutné pro vydání rozhodnutí. Soud přitom vezme v úvahu náklady. Soud použije nejjednodušší a nejméně náročný způsob dokazování.

Stejně jako v řízení o evropském platebním rozkazu dle čl. 10 není v evropském řízení o drobných nárocích nutné zastoupení stran advokáty nebo jinými odborníky v právní oblasti. Dle čl. 16 náklady řízení nese strana, která neměla úspěch ve věci. Soud však straně, která měla úspěch ve věci, nepřizná náhradu nákladů v rozsahu, v němž nebyly nutně vynaložené nebo nebyly přiměřené ve vztahu k nároku.

Zásadní charakteristikou meritorního rozhodnutí je, že je vykonatelné bez ohledu na jakýkoli možný opravný prostředek (srov. čl. 15 odst. 1). Složení jistoty se nevyžaduje. Dle čl. 18 má žalovaný právo požádat o přezkum rozhodnutí vydaného v rámci evropského řízení o drobných nárocích u příslušného soudu členského státu, v němž bylo rozhodnutí vydáno, jestliže a) žalobní formulář nebo předvolání k ústnímu jednání byly doručeny způsobem bez dokladu o přijetí žalovaným osobně podle článku 14 nařízení (ES) č. 805/2004 a doručení nebylo uskutečněno

dostatečně včas, aby mohl připravit svou obhajobu, a to bez jakéhokoli zavinění z jeho strany, nebo b) žalovaný nemohl popřít nárok z důvodu vyšší moci nebo mimořádných okolností, které nezavinil, pokud v obou případech jedná neprodleně. Odmítne-li soud přezkum s odůvodněním, že není splněn žádný z důvodů uvedených v odstavci 1, zůstává rozhodnutí v platnosti. Pokud soud rozhodne, že přezkum je oprávněný na základě některého z důvodů uvedených v odstavci 1, je rozhodnutí vydané v evropském řízení o drobných nárocích od počátku neplatné. Dle čl. 17 nařízení členské státy informují Komisi o tom, zda jejich procesní právo připouští proti rozhodnutí vydanému v rámci evropského řízení o drobných nárocích opravné prostředky, a o lhůtě, v níž musí být tyto opravné prostředky uplatněny. Komise tuto informaci zveřejní. V České republice je řádným opravným prostředkem proti rozhodnutí vydaném v evropském řízení o drobných nárocích odvolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.¹⁹⁵ Rovněž nařízení, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, upravuje blíže výkon rozhodnutí vydaného v tomto řízení. S ohledem na zaměření a rozsah této práce je tato oblast ponechána stranou.

11 Závěr

Tato rigorózní práce měla za cíl zpracovat některé základní vztahy vznikající v souvislosti s elektronickým obchodováním z pohledu mezinárodního práva soukromého. Vzhledem k tomu, že mezinárodní právo soukromé má charakter vnitrostátního práva aplikovatelného na soukromoprávní vztahy s přeshraničním prvkem, jsou v první části této práce rozebrány základní instituty práva významné pro e-obchod. Z právního rozboru povahy internetu vyplývá, že se nejedná o věc v právním smyslu, službu, ani o právnickou osobu a že internet nemůže být vlastněn. Internet je médium. Je to prostředí, ve kterém dochází ke

¹⁹⁵ dostupné na http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_courtsAppeal_cz_cs.htm.

kontaktům mezi miliony osob. Přitom vznikají závazkové vztahy smluvního i mimosmluvního charakteru. Právní úkony osob učiněné elektronickými prostředky jsou stejně závazné jako právní úkony ústní nebo písemné. V českém právu je při splnění určitých podmínek uplatněna fikce písemnosti právních úkonů učiněných elektronickými prostředky. Podle převažujícího chápání jsou webové stránky brány jako *invitatio ad offerendum*, i když za určitých okolností mohou tvořit závaznou ofertu. Zvláštní důraz je kladen na ochranu práv spotřebitelů. Na základě transpozice směrnic Evropských společenství do našeho právního řádu je spotřebitel poměrně silně chráněn ve vztazích vznikajících v elektronickém obchodu, třebaže ne vždy je transpozice provedena precizně.

Na poli mezinárodního obchodu je pramenem přímých norem Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží z roku 1980. Ta sloužila jako podklad pro činnost UNCITRAL při tvorbě Úmluvy o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace. Přestože by úmluva pro mezinárodní obchod přinesla více právní jistoty a předvídatelnosti, je její osud v evropském měřítku značně nejistý.

Velká část e-obchodů je uzavírána se spotřebiteli. Vzhledem k vyloučení aplikace Vídeňské úmluvy na tyto vztahy, je třeba v mezinárodním obchodu určit rozhodné právo na základě kolizních norem. V oblasti smluvních závazkových vztahů se dnes zpravidla uplatní normy obsažené v nařízení Řím I, i když je možno se setkat se situacemi, kdy se aplikuje Římská úmluva. Přestože se obecně uplatní právo země účastníka charakterizujícího smluvní plnění, v některých případech stanoví nařízení výjimky. Takovou výjimku představuje například úprava rozhodného práva ve spotřebitelských smlouvách, podle které se za určitých okolností řídí závazkový vztah právem země spotřebitele. Podstatnou podmínkou pro tuto výjimku je zaměření činnosti obchodníka na zemi spotřebitele. Ve věcech *Pammer, Alpenhof* judikoval ESD, že podmínka zaměření

činnosti obchodníka není splněna pouze tím, že je webová stránka obchodníka dostupná v zemi spotřebitele.

K podpoře rozvoje vnitřního trhu EU má přispět i nařízení Řím II, které obsahuje kolizní normy aplikovatelné na mimosmluvní závazkové vztahy. Nutnost právní úpravy oblasti elektronického obchodování se projevila i v přijetí směrnice o elektronickém obchodu, která upravila odpovědnost poskytovatelů služeb na internetu.

V oblasti procesních norem tvoří základní předpis nařízení Brusel I. Příslušnost soudu se obecně určuje dle bydliště, resp. sídla žalovaného, avšak nařízení upravuje i situace, kdy se příslušnost určí odlišně. Nařízení upravuje alternativní příslušnost ve svých oddílech 2-5, výlučnou příslušnost upravuje v oddíle 6, příslušnost založenou dohodou stran pak upravuje v oddíle 7. Z hlediska B2C vztahů vznikajících při elektronickém obchodování stojí za zmínku zejména příslušnost ve věci spotřebitelských smluv dle oddílu 4 nařízení, podle kterého může spotřebitel žalobu podat u soudu v místě jeho bydliště. V rámci členských států EU mají účastníci závazkových vztahů možnost využít k uplatnění svých práv alternativních postupů ve formulářových řízeních o evropském platebním rozkazu a v evropském řízení o drobných nárocích.

Elektronický obchod, a zvláště pak ten mezinárodní, jsou dynamicky se rozvíjejícími oblastmi lidské činnosti a jako takové jsou právně regulovány. Odborníci se shodují, že k zajištění co největší právní jistoty a podpory rozvoje tohoto sektoru světové ekonomiky by bylo vhodné přijmout další opatření. Otázky jako forma elektronických právních úkonů, použití automatizovaných systémů při uzavírání smluv, lokalizace smluvních stran a efektivní řešení sporů z e-smluv by jistě zasloužily více úsilí ze strany států za účelem mezinárodněprávní harmonizace této oblasti práva.

Seznam zkratk

B2A - Business to administration

B2B - Business to business

B2C - Business to customer

MPS - Mezinárodní právo soukromé

OZ - Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., v platném znění

ObchZ - Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., v platném znění

UNCITRAL - United Nations Commission on International Trade Law

UNIDROIT - United Nations International Institute for the Unification of Private Law

ZMPS - Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č.97/1963 Sb., v platném znění

Seznam použité literatury a pramenů

- 1) Brodec J., Spotřebitelské e-smlouvy, 26.10.2004, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=208030>)
- 2) Hrádek J., Směrnice o elektronickém obchodu, 21.11.2001, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=48747>)
- 3) Hrádek J., Směrnice o distančním prodeji finančních služeb – nová hvězda ne Evropském nebi, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=111681>)
- 4) Knappová M., Švestka J. a kol., Občanské právo hmotné, Díl 1, ASPI 2002
- 5) Knappová M., Švestka J. a kol., Občanské právo hmotné, Díl 2, ASPI 2002
- 6) Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, Doplněk, Brno 2004
- 7) Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V., Úvod do práva mezinárodního obchodu, Čeněk 2003
- 8) Matejka J., K problematice šíření nevyžádaných a obtěžujících sdělení prostřednictvím Internetu, zejména pak elektronické pošty, 10.6.2003, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=129533>)
- 9) Matejka J., Čermák J., Odpovědnost poskytovatelů volného prostoru na Internetu za cizí obsah, 3.12.2001, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=48792>)
- 10) Matejka J., Právní režim a regulace Internetu – stav, perspektivy, 8.6.2004, (<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=183068>)
- 11) Svoboda P. a kol., Právní a daňové aspekty e-obchodu, Linde 2001
- 12) Šlemarová D., Rigorózní práce „Internet a mezinárodní právo soukromé“, právnická fakulta UK v Praze, katedra obchodního práva, únor 2007

- 13) Mičica D, Diplomová práce „Internet a mezinárodní právo soukromé“, právnická fakulta UK v Praze, katedra obchodního práva, březen 2008
- 14) Zanolotti A., Smluvní právo v mezinárodním elektronickém obchodě, EMP 7-8/2000
- 15) Chissick M., Kolman A., Electronic Commerce: Law and Practice, Third Edition, London Sweet & Maxwell 2002
- 16) Fallenböck M., Internet und internationales Privatrecht, Springer Verlag/Wien 2001
- 17) Peter Stone, EU Private International law, Harmonization of laws, Edward Edgar Publishing Limited, 2006
- 18) Pfeiffer T., Hess B., Schlosser P., Report on the Application of Regulation Brussels I in Member States, final version 2007, Ruprecht – Karls Universität Heidelberg, Institut für ausländisches und internationales Privat- und Wirtschaftsrecht
- 19) www.wikipedia.org
- 20) www.internetworldstats.com
- 21) www.epravo.cz
- 22) www.uncitral.org
- 23) eur-lex.europa.eu

Abstrakt (CZ)

Rigorózní práce je rozdělena do jedenácti kapitol, ve kterých je postupně rozebírána obecně charakteristika internetu a elektronického obchodování. Na tyto kapitoly navazuje právní úprava právních úkonů a proces uzavírání smluv. Vlastní těžiště práce spočívá v rozboru relevantních norem mezinárodního práva soukromého. Po obecném vymezení kolizních a přímých norem je zpracována volba práva. Po ní následuje rozbor kolizní úpravy smluvních závazků dle Římské úmluvy a nařízení Řím I, rozbor kolizní úpravy mimosmluvních závazků dle nařízení Řím II a ZMPS. Kolizní úpravu následují přímé normy obsažené ve Vídeňské úmluvě. Práce dále zmiňuje i související normy, mimo jiné Úmluvu o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace. V oblasti procesních předpisů jsou rozebrána relevantní ustanovení nařízení Brusel I, nařízení o elektronickém platebním rozkazu a nařízení o evropském řízení o drobných nárocích.

Abstract (En)

This rigorous thesis is split into eleven chapters. Subsequently there are recognized topics such as general characteristics of internet and electronic commerce. These chapters are followed by legal regulations of legal action and contracting. The thesis is focused on relevant norms of private international law touching electronic commerce. After general articles about conflict of laws rules and direct norms, choice of law is discussed. Next chapter deals with contractual obligations regulated by the Rome convention and Rome I regulation, followed by noncontractual obligations in Rome II regulation and the International private law act. Conflict of laws rules are followed by CISG. Also other sources of regulation are mentioned, such as EU directives and UN Convention on the use of electronic communications in international contracts. In the area of civil process, relevant provisions of the Brussels I regulation are discussed.

Finally thesis deals with the regulation creating a European order for payment procedure and regulation establishing a European Small Claims Procedure.

Summary

This rigorous thesis „Some aspects of electronic commerce in the view of private international law” is split into eleven chapters. After preamble in the first chapter, the second and the third chapter deal with general specifications of the internet and electronic commerce. Chapter four describes legal actions and contracting according to the Czech law. Web sites offers are understood as *invitatio ad offerendum*. The contract is awarded after the seller’s confirmation (acceptation) of buyer’s request (offer) is delivered to the buyer. According to EU directives transposed to Czech civil code, the consumer is able to withdraw from the contract within 14 days from delivery of goods. Chapter five is dedicated to general comments on the conflict of laws norms and direct norms. In case, where parties of a contract come out from different countries, it is necessary to determine, which legal system should be used. Primarily direct norms are applicable, usually in a form of an international convention. If there are no direct norms, the applicable law has to be determined according to the conflict of laws rules. Parties of an obligation have almost always possibility to agree on the applicable law, although some exceptions appear. Chapter six treats of the regulation of conflict of laws in contractual obligations. The contractual obligations set in since 1.7.2006 until 16.12.2009 have to be determined according to the Rome convention on the law applicable to contractual obligations. Afterwards the contracts should be measured by the Rome I regulation, in which the Rome convention was transformed. Non-contractual obligations shall be governed by the Rome II regulation or the International private law act before 11.1.2009. This topic

is discussed in chapter seven. Chapter eight deals with direct norms especially the UN Convention on the international sale of goods. Next chapter treats of other sources of law, such as EU directives, soft law or Convention on electronic contracting. Chapter ten is touching the area of procedural rules in case of disputes. There are discussed relevant articles of the Brussels I regulation, as well as the regulation creating a European order for payment procedure and the regulation establishing a European Small Claims Procedure.

Klíčová slova:

Mezinárodní právo soukromé, elektronický obchod

Key words:

Private international law, electronic commerce